RM I. 4057

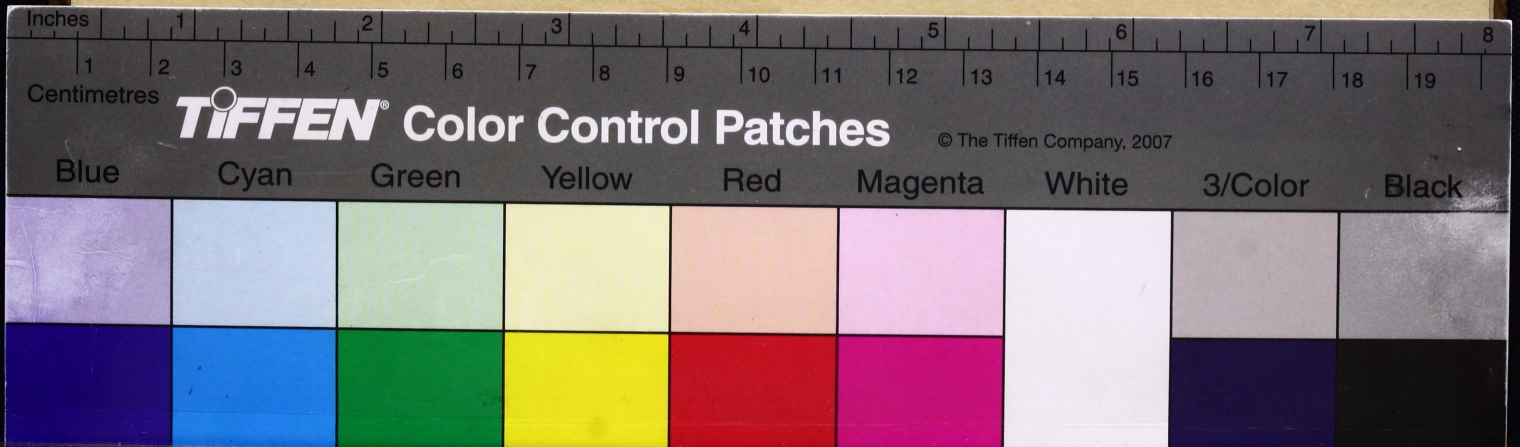
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

CATECHESIS,

Az az,

Kerdesôk es Feleletök, az KERESZTYENI TUDOMANNAK AGAIROL, AZ IAMBOR ISTENFELÓ

harmadik Friderik Herczek birtokaban Palatinatusban levô tudos bôlcs Doctorok altal irattatot.

Deakbol penig Magyar nyelvre forditratot hogy mind az kisdedôknek az Scholakban mind penig az egyigyûeknek az Eccleſiaban Lelki eppületôkre lenne,

SZARASZI FERENCZ altal Debreczeni Anyaſent-egyhaznak Lelki Paſtora altal,

DEBRECENBEN Nyomtatta Lipſiai Pal, 1604.

CATECHESIS,

Az az,

Kerdesôk es Feleletök, az KERESzTYENI TUDOMANNAK AGAIROL, AZ IAMBOR ISTENFELÓ

harmadik Friderik Herczek birtokaban Palatinatusban levô tudos bôlcs Doctorok altal irattatot.

Deakbol penig Magyar nyelvre fordittatot hogy mind az kisdedôknek az Scholakban mind penig az egyigyûeknek az Eccleſiaban Lelki eppületôkre lenne,

SZARASZI FERENCZ altal Debreczeni Anyaſent-egyhaznak Lelki Paſtora altal,

DEBRECENBEN Nyomtatta Lipſiai Pal, 1604.

R
2005-2006

Pſalm. 34.

Iűvetők en hozzam fiaim, halgaſſatok engemet, en az Urnak felelmere tanitlak titőket.

2. *Timoth.* 3.

Kicsinſegedtűl fogvan az ſent Iraſt tudgyad, az mely tegedet bőlcse tehet, az idvőſſegnek dolgaban az CHRISTUS IESUSBAN valo hit altal.

M. ACADEMIAI
KÖNYVTÁRA

AZ 10 HIRREL NEVEL MEG Becsültetöt Iſten felö Tiſteletes Nemes IMREFI IANOSNAK, Diozeghi Urnak, kegyelmet es bekeſeget kivan az Attya Iſtentûl es az Ur leſus Chriſtuſtul es ſzolgalattyat aianlya mint tiſztelendö bizodalmas Uranak.

AZ Kegyelmes Iſtennek ſok jo tetemenyi közöt Tiſteletes es böcsületes Uram, mellyekkel az emberi nemzetſeget de fökeppen az ü anyaſentegyhazat meg latogatta, nincsen egy dragab jo tetemenye, mint hogy az idvöſſegröl valo tudomant illyen nyilvan, tiſtan es igazan ki nilatkoztatta, es azt nem csak az öregh embereknek, hanem még az kisdedeknek-is ſajokban adta, hogy azoknak ſajok altal-is veghöz vinne az ü dicsiretit. Pſal. 8. Innet vagyon hogy az Apoſtolok idejeben-is nem csak az öregh embereket, hanem az kiſdedeket-is az kereſztyeni hitnek minden reſzeire kerdeſek es feleletek altal tanittatta, hogy azok az igaz hitnek vallaſaban gyarapodnanak, nevekednenek, ſok artalmas tevelygeſeket be ne vennenek es idvözûlnenek. Mert mi-

MTA AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

képen hogy az uy edenyben valaminemű illatu allatot tőlt az ember, de azt igen hozza veßi es ſok ideig meg tarttya: Ezenkeppen az gyenge elme az mely hitőt es tudomant be veßen, de arrol jővendőben inkab meg tud emlekezni.

Ezt meg gondolvan az mi tudos es bőlcs eleink, az utolſo időben-is kővettek az Apoſtolok es azok utan valo Doctoroknak peldajat, es úk-is az kereßtyeni hitőt rővid es bizőnyos iraſokbā be foglaltak, hogy mind az Iſten felől, mind penig annak akarattya felől, Szent nevenek ſegitſegre valo hivaſa felől, ű főlſegetűl kiadot Sacramentomok felől, mit kellene erteniők es tudniok, az kisdedek könnyebben meg foghatnak.

Ez illyen rővid iraſok közőt penig igen ſzep es őrők emlekezetre melto az az mellyet az Iſtenfelő kereßtyen Herczegnek az harmadik Friderik Herczegnek parancsolattyabol irtanak volt az Palatinatusban valo bőlcs Doctorok, Mert ebből nem csak az kisdedek de męg az őregek-is az ű teremtő es meg valto Iſtenők felol jo ertelmet vehetnek, es velük valo ſok jo tetemeniert mivel kellyen fizetniők megh tudhattyak, annira hogy az egeß Biblianak rővid ſummajanak mondhattyuk, holot csak egy perioduſt avagy csak egy verſetsket ſem talahatunk benne melynek az Bibliabol fundamentoma nem volna, es mely bizonnyos locuſokval meg nem erősſittetőt volna.

Erre

Erre valo kepeſt indittattam en-is hogy ezt az keresztyeni hitről valo iraſt Deakbol Magyar nyelvre forditanam, es az melleje jedzettetőt bizonſagokat-is egeſlen ki irnam, hogy mind az Scholakban az gyermekeknek mind penig az Eccleſiaban az halgatoknak kik az Magyar irashoz ertnek haſznokra es lelki epületekre lenne.

Ezt penig az kicsin munkat jo hirrel nevel meg bőcsültetőt Iſtenfelő Nemes Uram az te kegyelmed tiſzteletes es nemzetes hazas tarſaval egyetemben ti kegyelmeteknek ajanlom, es az ti kegyelmetők bőcsületes neve alat bocsatom ki; ezert mert latom ti kegyelmetöknek az Chriſtus Eccleſiajahoz es abban ſőngedőző igejehőz valo buzgo indulattyat es tiſzta ſeretetit, mellyert el hittem hogy az Iſten előt-is kedves ti kegyelmetők, es az emberők közőtt-is jo hiretők nevetők őrők emlekezetben meg marad, mint az reghi jambor Iſtenfelő fejedelmeke, Davide, Ezechiaſe, Ioſaphate, Ioſiaſe es többeke kiknek jo hirők nevők ſoha megh nem hal.

Vegye jo neven azert tűlem ti kegyelmetek, es ellyetők ez kicsin de felette igen haſznos munkaval, ha az kegyelmes Iſten kegyelmeteknek ſ-nekem-is halalomat halaſztya, jővendőbenis az en vekony erőm ſerint igyekezőm kegyelmeteknek minden tiſzteſſeges ſolgalattal lenni mint ennekem bőcsületes kedves es jo akaro emberimnek.

Az

Az Vr Iſten te kegyelmedet tartſa meg es elteſſe mind Aſſonyomval Iſſiu KATHA Aſſonnyal, es ſep magzattyaval Imreſi MIHALLYAL egyetemben Bodogul.

Kőlt Debreczenben Kis aſſ. hav. maſodik napjan, az Vrnak 1604. eſtendejeben.

Ti kegyelmeteknek
ſzolgal

Szaraſzi Ferencz, Debreczeni Anyaſzent-egyhaznak Lelki paſtor.

CATECHISMUS

az az,

AZ KERESZTYENI TUDOMANYnak Agairol valo rövid kerdesök es feleletök.

ELSŐ KERDES.

Dominica I.

Micsoda te neked ember mind eletödben s-mind halalodban fü es kivaltképen valo vigaßtalasod?

Ez, hog mind testestül es lelkestul [a] vagy elök vagy halok [b] nem en magame, hanem az en hüseges Uramnak es meg valto Iesus Christusomnak tulaydona vagyok [c] ki az ü dragalatos verevel [d] mindennemü büneimert tellyesseggel eleget teven [e] engemet az ördögnek minden hatalmabol meg ßabaditot, [f] es immar ugy oltalmaz [g] hogy az en mennyei ßent Attyamnak akarattya nelkül fejemrül meg csak egy hajam ßala sem eshetik el, [h] de sőt inkab ezöknek felette ßükseg hogy mindenek az en idvösségemre ßolgallyanak, [i] Minek okaert

[a] 1. *Cor.* 6. *v.* 19, 20. Nemde nem tudgyatoke hogy az ti testetök Szent Lelek Istennek temploma, az ki ti bennetek lakozik, az kit az Istentül vöttetek, es hogy nem vattok magatokkal ßabadok: Mert arron valtattatok meg. Dicsöitsetek azert az Istent az ti testetökben es az ti lelketekben mellyek az ISTENE. [b] 1. *Thess.* 5. 9, 10. Nem rendelt minket az Isten haragra, de az idvösségnek meg nyeresere az mi Urunk Iesus Christus altal, az ki meg holt mi erettünk: hogy vagy vigyazunk, vag alußunk, eggyut ö vele ellyünk. *Rom.* 14. 7, 8, 9. Senki az hivek közzül maganak nem el, es senki maganak meg nem hal: Mert ha elünk-is az Urnak elünk, ha meg halunk is az Urnak halunk meg. Vagy elünk azert vagy halunk, ugyan az Ure vagyuk. Mert az Christus ez

engemet az ũ Szent Lelkevel bizonyoſſa teſen az örök elet felöl,[k] es arra indit, hogy ez utan örömeſt az ũ kedves akarattya ſerint eletemet rendelni igyekezzem. [l]

okaert holt meg, es tamadot fől halottaibol, hogy mind az holtakon mind az elevenökön uralkodgyek. [c] 1.*Corinth* 3. 22, 23. Avagy az Pal, avagy az Apollo, avagy az Cephas, vagy ez vilag, vagy ez elet, vagy az halal, vagy az követközendök, vagy az jelen valok, mindenek tietök, ti penig az Chriſtuſe, az Chriſtus penig az Iſtene. [d] 1.*Pet.* 1. 18, 19. Tudgyatoke hogy ti nem veſendö allatokon, ezüſtön avagy aranyon valtattatok meg az ti hejaban valo tarſalkodastokbol, mellyet az ti Attyaitoknak tanitaſokbol vöttetek vala, de az artatlan es macula nekül valo barannak, az Ur Ieſus Chriſtuſnak dragalatos verevel. [e] 1. *Ioan.* 1. 7. Hogy ha az vilagoſſagban jarandunk, mikepen hogy ũ az vilagoſſagban vagyon, viſontagſaggal valo közöſüleſünk vagyon ö vele, es az ö Fianak az Ieſus Chriſtuſnak vere meg tiſtit minket minden bũneinkből. 1. *Ioan.* 2. 1, 2. Ha valaki vetközendik, ſoſollonk vagyon az Attyanal az igaz Ieſus Chriſtus, es ö engeztelö aldozat, az mi bũneinkert, es nem csak az mi bũneinkert, hanem ez egeſ vilagnak bũneiert. [f] 1. *Ioh.* 3. 8. Ezert jelent meg es ezert jũt ez vilagra az Iſtënek fia, hog az ördögnek cselekedetit el rontſa. *Hebr.* 2. 14, 15. Miert hogy ez okaert az gyermekek reſeſi az teſtnek es az vernek, ũ-is haſonlatoskepen reſeſse löt ugyan azonokban, hogy az halal altal ſemmive tenne azt, az ki az halal altal uralkodik vala, az az, az ördögöt, es ſabadoſokka tenne mind azokat, valakik az halalnak felelme miat egeſ eletökben köteleſek valanak az ſolgalat ala. [g] *Ioan.* 6. 38, 39, 40. Azert jũttem az egből ala ez földre, hogy nem az en akaratomat cseleködgyem, de annak akarattyat, az ki engem el bocsatot. Ez penig annak akarattya, az ki engem el bocsatot, Attyamnak, tudni illik, hogy valamit ennekem adot, abban ſemmit el ne veſeſſek, de azt amaz utolſo napon helyere allaſſam. Ez penig annak akarattya, az ki el bocsatot engemet, hogy minden valaki lattya az fiut, es hiſen ũ benne, annak örök elete legyen, en penig amaz utolſo napon föl tamaſtom útet. Es *Ioan.* 10. 27, 28, 29, 30. Az en juhaim az en ſavamat halgattyak, es en öket meg iſmerem, es követnek engemet, en-is örök eletet adok ö nekiek, örökke el ſem veſnek, es ſenki azokat az en kezemből ki nem ragadgya. Az en Attyam, ki azokat ennekem atta, nagyob mindeneknel, es ſenki azokat az en Attyamnak kezeből ki nem ragadhattya. En ſ-az en Attyam eggyek vagyunk. [h] *Matth.* 10. 29, 30, 31. Nemde ket verebetsket adnake egy fillyeren, es azok közzül csak egy ſem eshetik az földre az en Attyamnak akarattya nelkül? Ti nektek penig meg az fejetöken valo hayſalak-is mind ſaman vadnak az Urnal. Ne fellyetek azert,

ti

tiſok verebeknel jobbak es dragbbak vattok. *Luc.* 21. 19. Az ti fejeteken valo hayßal, el nem veß. Az ti ßenvedeteſſegtők altal birjatok az ti lelketeket. [i] *Rom.* 8. 28. Tudgyuk hogy azoknak kik az Iſtent ßeretik, mindenek javokra vadnak, azoknak kik az ű jo kedveből el vadnak hivattatvan. [k] 2. *Corinth* 1. 21, 22. Az ki meg erősittőt minket ti veletek egyetemben az Chriſtusban, es az ki meg kent minket Iſten az ki annak felette el-is pecsetelt minket, es a őz ßent Lelket foglalo zalagul atta az mi ßiveinkben. 2. *Corinth.* 5. 5. Tovabba Iſten az, az ki minket erre teremtet es ki atta minekünk az ő ßent Lelket zalagul. *Epheſ.* 1. 13. 14. Mely Chriſtusban minek utanna hittetek el pecseteltettetek am az igeretnek ßent Lelkevel, ki az mi örökſegünknek zalaga, miglen az ßabadſagra allattatunk az ű dicsőſegenek dicseretire. [l] *Rom.* 8. 15, 16. Nem vőttetek az ßolgalatnak lelket viſontag felelemre, de vőttetek az ſiuva fogadaſnak lelket, ki altal kialtyuk, Abba, az az, Attyank, mely ßent Lelek az mi lelkünkvel egyetemben bizonſagot teßen arrol, hogy mi Iſtennek fiai vagyunk. *Rom.* 8. 14. Valakik Iſtennek Lelketúl viſeltetnek, azok Iſtennek fiai.

II. KERDES.

Hany dolgot ßükſeg te neked meg tanulnod, hogy ez vigaßtalaſſal elven, bodogul elheſs, es bodogul-is meg halhaſs?

Harmat. [a] Elsőt: Mely nagy legyen az en bűnőm, es nyomoruſagom. [b] Maſodikat. Minden bűnőmből es nyavalyambol mi modon ſzabadulhatok meg. [c] Harmadikat. Minemű halaadaſſal tartozzam az en Iſtenemnek ezert az en bűneimből es nyavallyaimbol valo meg ßabadulaſomert. [d]

[a] *Luc.* 24. 46, 47. Igy vagyon meg irattatvan es igy kellett az Chriſtuſnak ßenvedni, es harmad napon halottaibol fől tamadni, es prædikaltatni az ű neveben az pœnitentiat, es bűnőknek bocsanatyat minden nemzetſegek kőzőt, el kezdven Ieruſalemtúl fogvan. 1. *Cor.* 6. 11. Es nemellyek kőzzűletek illyenek valanak, de meg vattok moſogattatvan, meg vattok ßentőltetven, meg vattok igazitatvan az mi Urunk Ieſusnak neveben es az mi Iſtenűnknek Lelke altal. *Tit.* 3. 3, 4, 5, 6, 7. Mi-is regenten valank balgatogok, engedetlenek, tevelgők, budoſok ßolgalvan kűlőmb kűlőmb fele kivanſagoknak es teſti győnyőrűſegeknek, elven gonozſagban es irigyſegbe n

ſegben, gyűlőlködők, eggyikűnk az maſunkat gyűlőlven, de minek utanna à mi idvőzitő Iſtenűnknek jo volta, es emberekhőz valo ſereteti megjelenek, nem az jo cselekedetekből, az mellyeket mi cselekettűnk volna, de az ő irgalmaſſagabol tartot meg minket az uyonnan valo ſűleteſnek moſogataſa altal, es az Szent Leleknek meg uyitaſa altal, à mellyet nagy bűſegeſſen ki őntőt mi reank az mi idvőzitő Ieſus Chriſtuſunk altal. Hogy idvőzittetven az ű kegyelmeből az őrők eletnek remenſege ſerint őrőkőſőkke lennenk. b *Ioan.* 9. 14. Ha vakok volnatok bűnőtők nem volna: moſt Penig imezt mondgyatok, latunk, ez okaert megmarad nalatok az ti bűnőtők. *Rom.* 3 *à verſ.* 11. *ad* 19. *uſq.* Nincsen ki ertſőn, nincsen ki az Iſtent kereſſe, mindjajan el hanyatlottanak, es egyetemben haſontalanokka lettenek: Nincsen ki jot cselekedgyek, ugyan csak egy ſincsen. Meg nyilt koporſo az ő torkok, az ő nyelvekkel csalardſagra eltenek: Aſpis kigyonak merge az ű ajakok alat, kiknek ſajok atkozodaſſal es merges beſeddel rakva: Gyorſok labok az vernek kiontaſara, egy mas rontas es nyomoritas az ű utokban: es az bekeſegnek utat meg nem iſmertek. Nincsen Iſtennek felelme az ű ſemők előt. c *Ioan.* 17. 3. Ez penig az őrők elet, hogy tegedet egyedűl meg iſmerjenek igaz Iſtennek lenni, es kit el bocsatottal az Ieſus Chriſtuſt. d *Eph.* 5. 8, 9, 10. Ti regenten ſetetſegek valatok, moſt penig vilagoſſag az Urban, mint az vilagoſſagnak fiai ugy jarjatok (mert az Leleknek gyűmőlcse vagyon minden joſagban, igazſagban es igaz mondasban) jol meg latvan mi legyen kedves az Urnak, es tarſaſagtok ne legyen az ſetetſegnek amaz haſontalan gyűmőltſivel, de ſőt inkab azokat fedgyetők. *Pſalm.* 50. 14, 15. Aldozzal az Ur Iſtennek dicseretnek aldozattyaval, es az főlſeges Mindenhatonak ad meg az mit fogattal: Mikoron nyomoruſagban vagy helyheztetvē, hiy ſegitſegűl engemet es en abbol ki ſabaditlak tegedet, es te dicsőiteſs engemet. *Pſal.* 116. 12, 13, 14. Minemű halakat adgyak az Urnak mind azokert az jokert az mellyeket en velem cselekedet: Az aldozatra valo pohart kezemben veſsem, az mellyel halakat ſoktanak adni az veſedelemből valo meg ſabadulaſert, es az Urnak nevet fői magaſztalom. 1. *Petr.* 2. 9, 10. Ti peniglen valaſztatot nemzetſeg, Kiraly Papſag, ſent nemzetſeg es oly kit az Iſten tulaydon maganak ſentőlt, hogy annak joſagit hirdeſſetek, az ki titőket az ſetetſegekből, az ű csudalatos vilagoſſagara altal hitt: kik valatok regenten nem Iſtennek nepei, moſt penig Iſtennek nepei vattok: kik nem nyertetők vala irgalmaſsagot, moſt penig meg nyertetek. *Rom.* 6. 11, 12, 13, 14. Ties igy elmelkedgyetek, hogy ti meg-is holtatok az bűnnek, eltők-is penig az Iſtennek az mi Urunk Ieſus Chriſtus altal. Ne Uralkodgyek azert az ti halando teſtetekben az bűn, hogy engednetők az bűnnek az teſtnek kivanſagiban: ſe ne adgyatok az ti tagaitokat hamiſsagnak fegyvereül à bűnre, de adgyatok

maga-

magatokat az Istennek ugy mint holtakbol elevenöket, es az ti tagaitokat igazsagnak fegyverül az Istennek. Mert az bün ti raytatok nem uralkodik. Mert nem vattok az törveny alat, hanem az kegyelem alat. *Matt.* 5. 16. Ugy töndöklyek az ti vilagossagtok az emberek elöt, hogy ük lassak az ti jo cseleködetteket, es dicsöitsek az ti mennyei Attyatokat az ki mennyegben vagyon. 2. *Timoth.* 2. 15, 16. Igyekezzel magadat Istennek kedves szolgajava tenni, oly munkassa ki meg ne pirullyon, es ki az igazsagnak igejet igazan hasogassa. Az idvösségre nem tartozo úvöltéseket penig meg tiltsad, mert azokbol nagyob hitetlenség sokot szarmazni.

AZ ELSÖ RESZRÖL.

Dom: 2.

Az embernek veszöt nyomorult es nyavalyassagos voltarol.

III. KERDES.

Honnan ismered meg te ember az te veszödet es nyomorult voltodat?

Az Istennek ki adatot törvenyeböl. [a]

[a] *Rom.* 3 20 Ez okaert az törvenynek cseleködetiböl csak egy test sem idvözülhet az ö szine elöt: Mert az törveny altal vagyon az bünnek ismereti.

IIII. KERDES.

Mitkivan mi tülünk az Istennek törvenye?

Megh tanit minket erre az Christus Iesus csak keves beszeddel szent Mathenak 23. reszeben, mikoron igy szol: Szeresséd az te Uradat Istenedet tellyes szivedböl, tellyes lelkedböl, tellyes gondolatodbol, es minden erödböl. Ez az elsö,

Az fü

fű es leg nagyobbik paranesolat. Az masodik penig hasonlatos ehöz. Szeressed az te felebaratodat sinten ugy mint tennen magadat. Ez ket parancsolatbol fügnek az egesz törveny es az Prophetak. [a]

[a] *Luc.* 10. 27. *Deut.* 6. Szeressed az te Uradat Istenedet tellyes szivedből tellyes lelkedből minden erődből, es egesz gondolatodbol. Az te felebaratodat penig ugy mint tennen magadat.

V. KERDES.

Nemde mind ezeket tökelleteſſen meg tarthatode?

Semmikepen nem tarthatom. [a] Mert termeszet szerint az en Istenemtül es felebaratomtul valo idegensegre haylando vagyok. [b]

[a] *Rom.* 3. 10,11,12,13. Nincsen csak egy igaz-is ez földön: nincsen az ki ertsön: nincsen az ki keresse az Urat, mindyajan el haylottanak, es egyetemben hasontalanokka lettenek. Nincsen az ki cselekedne azt az mi jo, ugyan csak egyis nincsen. Mert mindnjajan vetköztenek, es sükölködnek Istennek dicsösege nelkül. 1. *Ioan* 1. 8,9,10. Ha azt mondgyuk hogy mi bün nelkül valok vagyunk, mi magunkat meg csallyuk, es igazsag nincsen mi bennünk. Ha azt mondangyuk mi, hogy nem vetkeztünk, hazugga tesük az Istent, es az ü igejenek semmi foganattya nincsen mi bennünk. [b] *Rom.* 8. 7. Az testnek ertelme halal, az Leleknek penig ertelme elet es bekeseg: Az testnek ertelme az Istennek ellensege, mert az Istennek törvenye ala nem adgya magat, mert ugyan-is nem adhattya. *Epheſ.* 2. 3. Kik közöt mi-is mindyajan forgolodunk vala regenten az mi testünknek kivansagiban, cselekedven azokat az mellyek az testnek, es az mi gondolatunknak tetzenek vala, es valank termeszet szerint haragnak fiai, mint az egyeb emberek-is. *Tit.* 3. 3. Mi-is valank regenten balgatagok, esztelenök, engedetlenek, tevölygök, szolgalvan külömb külömb fele kivansagoknak, es gyönyörüsegeknek, gonozsagban es irigysegben elven gyülölködök, eggyikünk az masunkat gyülölven.

VI. KERDES.

Dom: 3.

Hat Isten teremtötteje az embert, hogy ily gonoz es vissa fordult elmevel legyen?

Semmi-

Semmikepen nem. [a] Sőt jova es az ő hasonlatossagara teremtette ütet [b] az az, hatalmat adot ű neki minden teremtőt allatokon, es fől ekesitette ütet igaz es valosagos igazsaggal es szentseggel: Ezert hog az ő teremtő Istenet igazã meg ismerne, szive szerint szeretne, ű vele egyetembẽ bodogul mind őrőkke elne: ez vegre, hogy ütet dicsirne, magaztalna es tiztelne, [c] mastok ellen ne szollyon hazugsagot, holot le vetőttetek amaz reghi oh embert minden cselekedetivel egyetemben, es fől öltőztetek amaz uy embert, ki meg uyittatik annak kepehőz hasonlo ismeretre, az ki ütet teremtette. [c] *Ephes.* 4. 24. Uyullyatok meg az ti elmeteknek lelkeben, es öltőzzetek fől amaz uy embert, az ki az Istennek kepere teremtetet igazsagra, es valosagos szentsegre. 2. *Corinth.* 3. 18. Mi penig be fődetlen ortzaval az Istennek dicsőseget ugy mint egy tükőrben nezven, ugyan azon abrazatra el valtoztatunk dicsősegről dicsősegre, ugy mint az Urnak Lelketül.

[a] *Genes.* 1. 31. Lata az Isten mindeneket mellyeket teremtett vala, es ime felette igen jok valanak.

[b] *Genes.* 1. 26, 27. Es monda az Isten: Teremtsünk embert à mi kepünkre es hasonlatossagunkra, hogy ki uralkodgyek az tengernek halain, az eghi rőpős madarakon, es az barmokon, es mind az egesz főldőn, es minden csuszo maszo allatokon, az mellyek itt ez főldőn csuszanak maszanak, Az Isten ez okaert teremte az embert az ű tulaydon kepere asszonyiallatot s-firfiat teremte. *Coloss.* 3. 9, 10. Eggyitők az

VII. KERDES.

Honnan vagyon tahat az emberi termeszetnek illyen nagy romlot volta es gonozsaga?

Az mi első szűleinknek Adamnak es Evanak eszetekből es engedetlenségekből; [a] Innet vagyon hogy az mi termeszetünk ugy annyira meg romlot hogy immaran mindyajan bűnben fogantatunk es szűlettetűnk. [b]

[a] *Gen.* 3. *Lege totum caput.* *Rom* 5. 12. Egy ember altaljút be az bűn ez vilagra, es az bűn altal az halal, es ez mindenekre el hatot, miert hogy mindyajan vetkőztenek. [b] *Psal.* 51. 7. Ime en bűnben formaltattam es bűnben fogadot engem az en Anyam. *Genes.* 5. 3. Ele az Adam 130 az harmintz eztendeig, es nemze fiat az ő kepere es hasonlatossagara, es neveze ütet Sethnek.

VIII.

4. Ugy annyira meg romlotunke termeßetünkben, hogy az jonak meg cselekedeſere mindeneſtül fogvan alkolmatlanok vagyunk minden bűnre penig haylandok?

Bizonyara ugy vagyon. [a] Ha nem ha az Szent Lelek altal uyjonnan ßűlettetünk, [b]

[a] *Ioan. 3. 6.* Az mi teſttűl ßűlettetőt, teſt az, es az mi Lelőktűl ßűlettetet lelők az. *Gen. 6. 5, 6.* Lata az IEHOVA hogy az embernek gonozſaga ſok volna ez főldőn, es hogy az ő ßivenek gondolati csak azon gonozſag minden időben. Meg bana az IEHOVAH Iſten hogy az embert teremtette volna ez főldőn, es ßiveben ßomorkodek. *Iob. 14. 4.* Kicsoda teheti tißtava az mi tißtalan magbol fogantatot, csak egy ember ſem teheti. *Et 15. 14, 15, 16.* Micsoda az ember hogy az vetektűl tißta legyen, es hogy aßßonyiallattul ßűlettetőt igaz legyen. Ime az ő ßent Angyaliban nem adot allandoſagot, es meg az egek ſincsenek az ő ßemei előt macula nelkűl. Menyivel inkab az gyűlőſegre es utalatra melto haßontalan ember, ki az hazugſagot ugy veßi be mint az vizet, kiknek ha ſok bantaſt fogadvan es munkat ßűlven ßőrőz csalardſagot. *Eſa. 53. 6.* Mi mindyajan mint az el tevelyődőt juhok tevelgettünk, es ki ki mind az ő utat kővette. Az Ur cselekette penig, hogy mindyajunknak hitetlenſege ő rea harittatnek. [b] *Ioan. 3. 5.* Felele Ieſus, bizony bizony mondom teneked, valaki uyjonnan nem ßűletendik viztűl es Lelektűl, be nem mehet Iſtennek orßagaban.

IX. KERDES.

Az Iſten ez-okaert nem teßene az embernek boßßuſagot ezzel, hogy ő tüle az tőrvenyben ollyakat kivan, az mellyeket be nem tellyeſithet?

Semmikepen nem. [a] Mert az Iſten az embert oly allapatban teremtette vala, hogy azokat meg cselekedhette volna,

[a] *Epheſ. 4. 24.* Uyullyatok meg azti elmeteknek lelkeben, es őltőzzetők fől amaz uy embert az ki Iſten ßerint teremtetőt igazſagra es valoſagos ßentſegre.

na. De az ember az ördögnek izgatasa miat az ő maga engedetlenségeből mind ő magat s-mind utanna valo maradekit azoktul az Istení ajandekoktul es joktul meg fosta. [b]

[b] *Luc.* 10. 30. Felelven penig Iesus Urunk monda: Egy ember megyen vala Ierusalemből ala Hierichoban, es akada az Tolvajok kezeben, kik űtet meh foztvan, es sok sebekkel meg sebősitven el hagyak holt elevenön. *Rom.* 5. 12. Ez-okaert ez vilagra mikepen hogy egy ember altal jöve be az bűn, es az bűn altal az halal. Ezenkepen minden emberekre az halal el hata, miert hogy mindyajan vetköztenek.

X. KERDES.

Nemde az Isten büntetes nelkül hadgyae ezt az embernek vakmerő engedetlenseget, es ő tüle valo el fakadasat?

Sőt inkab isonyukepen haragzik [a] mind az mi bennünk sűletet eredendő bűnert, mind azokert az mellyeket mi magunk cselekedűnk, es azokat igaz iteletiből mind ez vilagi idő szerint valo büntetessel, s-mind az mas vilagi es örökke valo kinokval meg büntéti, az mint ű maga ki mondgya az sententiat: Atkozat minden valaki megh nem tarttya azokat, valamellyek az törvennek könyveben meg vadnak irattatvan. [b]

[a] *Rom.* 5. 12. *Est idem locus.* *Hebr.* 9. 27. Es mikepen hogy ez el vagyon rendeltetven, hogy minden ember egyször megh hallyon annak utanna penig hogy az itelet meg legyen: Ezenkepen az Christus-is egyszer vitte fől magat az aldozatra hogy sokaknak bűnöket el venne. [b] *Deut.* 27. 26. Atkozot valaki tőkelletessen meg nem tartya az törvennek beszedit, hogy azokat be tellyesitse, es az egesz nep Ament mondgyon. *Gal.* 3. 10. Mert valaminen az törvennek cselekődetitül fúgnek, atok alat vadnak azok. Mert meg vagyon irvan: Atkozot minden az ki meg nem marad mind ezőkben, az mellyek az törvennek könyveben meg vadnak irvan, hogy azokat be tellyesitse.

XI. KERDES.

Hat nem irgalmase az Isten?

Irgalmas az Isten de ugy

[a] *Exod.* 34. 6. Es mikoron az Iehova

hogy azonkőzben igaz-is legyen. [a] Minek okaert kivannya az ű igazſaga, hogy az mely bűn az Iſteni fölſegnek veghetetlen dicsőſege ellen lőtt, ugyan azon felette igen nagy, az az, teſti es lelki őrőkke valo kinokval meg-is bűntetteſſek. [b]

előtte el mult volna, fől ſoval kialta mondvan: IEHOVA, IEHOVA, erős ISTEN irgalmas es kőnyőrűlő, keſedelmes az haragra, irgalmaſſaggal es igazſaggal bevőlkődő, ki ezőr iziglen irgalmaſſagodat meg tartod, ki el veſed az mi hitőtlenſeginket, gonozſaginkat es vetkeinket. Senki te előtted ő magaban nincsen bűn nelkűl, ki meg latogatod az attyaknak alnokſagokat az fiakban es unokakban harmad es negyed iziglen.

[b] *Exod.* 20. 5. En vagyok az IEHOVA az te Urad ISTENED, erős boſſu allo ISTEN, ki meg bűntetőm az Attyaknak alnokſagokat az fiakban harmad es negyed iziglen, azokban kik gyűlőlnek engemet. *Pſal.* 5. 5,6. Te oly vagy Ur ISTEN ki nem kedvellőd az hamiſsagot, es te veled eggyűt gonoz ember nem lakik. Meg nem alhatnak az te ſemeid előt az gonoſok, es te mind azokat gyűlőlőd, valakik hamiſsagot cſelekeſnek. 2. *Cor.* 6. 14,15,16. Egy igàt ne vonnyatok az hitetlenekkel. Mert mi kőzi vagyon az igazſagnak az hamiſsaggal? vagy mi kőzi vagyon az vilagoſsagnak az ſetetſeggel, es minemű egyenőſſege lehet az Chriſtuſnak az Beliallal, avagy mi reſe lehet az hiű embernek az hitetlennel, es mi egyeneſſege lehet az Iſtennek templomanak az balvanyokkal?

Dom: 5.

MASODIK RESZ.

Az embernek nyomorult es nyavalyas allapattyabol valo meg ßabadulaſarol.

XII. KERDES.

Miert hogy ez okaert az Iſtennek igaz iteleti ſerint ez vilagi idő ſerint, es az mas vilagi őrőkke valo kinokra kőteleſek vagyunk: Vagyone még ugyan valami modunk es utunk, az mellyel ez büntetteſektűl meg ſabadulhatunk, es Iſtennel meg bekelhetünk?

Az

Az Isten az ő igazságának eleget akar tetetni. [a] Ezokaert szükség hogy vagy mi magunk tegyünk eleget vagy mas altal, [b]

[a] *Exod.* 20. 5 En vagyok az IEHOVAH, erős, haragus, bosszu allo Isten, ki az attyaknak alnokságokat à Fiakban meg latogatom, harmad es negyed iziglen azokban az kik gyülölnek engemet. *Et* 23. 7. Az hazug beszedet igen el tavoztasd, az artatlant es az igazat meg ne öllyed: Mert en az hitetlent igaznak nem tartom. [b] *Rom.* 8. 3. Mert az mire az törvennek tehetsege nem vala az ő erötlen voltaert, mely erötlensege vala az test miat, azt az Isten meg tellyesite az únnön fiat el bocsatvan, ki hasonlatos lön bünös emberi testhöz (es az az bünert lön) el karhoztata az bünt az testben. Hogy az törvennek amaz kivansaga be tellyesedgyek mi bennünk kik nem test szerint, hanem Lelek szerint jarunk.

XIII. KERDES.

Mi magunktul eleget tehetünke az Isten igazsaganak?

Semmi reszböl nem. Sőt inkab naprol napra az mi adossaginkat öregbittyük, [a]

[a] *Iob.* 9. 2, 3. Az halando ember hogy hogy lehetne igaz, ha az erős es hatalmas Istenhöz hasonlittatik. Ha ő vele pörben akar indulni, ezör beszede közzül eggyikre meg nem felelhet ő neki. *Et* 15. 15, 16. Ime az ő szent Angyaliban nem adot allandosagot, es még az egek sincsenek az ő szemei elöt makula nelkül. Menivel inkab az utalatos es hasontalan ember, ki mint az vizet, ugy issza be az hamissagot. *Matth.* 6. 12. Bocsasd meg mi nekünk az mi vetkeinket, mikepen mi-is meg bocsatunk ellenünk vetetteknek.

XIIII. KERDES.

Az teremtet allatok közzül valamely mely az eghben avagy ez földön vagyon, es csak csupa teremtet allat, eleget tehete mi erettünk?

Csak egy sem tehet eleget: Elöször ezert: mert azt az bünt az mellyet az ember tett, nem akarja az Isten mas teremtett

[a] *Hebr.* 2. 14, 15, 16, 17, 18. Miert hogy ezokaert az gyermekek reszesek az testben es verben: ú-is hasonlatoskepen ugyan azonokban reszesse lött hogy az halalnak altala el

allatban meg bűntetni. [a] Masodsor: mert az mi csak csupa teremtőt allat, az Istennek az bűn ellen valo haragyat el sem viselhetne, es egyebeket attul meg sem szabadithatna. [b] rontana azt az kinel az halalnak birodalma vala, az az, az ördögöt ki az halal altal regnal vala, es megh szabaditana mind azokat valakik az halaltul valo feltőkben mind egesz eletőkben kőtelesek valanak az szolgalatra. Mert bizonyara nem az Angyaloknak termeszetit vette fől, de az Abrahamnak magvanak termeszetit. Azert mindenekben hasonlatosnak kellet lenni az ő attyafiaihoz, hogy irgalmas es hiű fű Pap lenne azokban mellyeket az Istennel kellene cselekedni az nepnek bűneinek megtisztitasara. Mert abbol az mit szenvedet mikoron keserтetnek, segitseggel lehet azoknak-is az kik keserтetnek. [b] *Psalm.* 130. 3. Ha az embereknek alnokságit meg szamlalod oh IEHOVAH, Uram s-vallyon ki alhat meg te előtted. *Iob.* 4. 8. Ime az kik szolgalnak ő neki nem adot belejők alhatatossagot, es az ő Angyaliban nem adot vilagossagot: Menyivel inkab nem adot azokban az kik az sarbol csinalt hazban laknak, es az kiknek fundamentomok ez főldőn porbol vagyon. *Huc pertinet Iob* 15. 15,16. & 25. 5,6. Ime cselekeszi hogy ne legyen vilagossag mind az Holdig, es az csilagok sem tisztak az ő szemei előt. Menyivel inkab az halando ember, ki csak féreg, es az embernek fia, ki csak ollyan mint az giliszta.

XV. KERDES.

Minemű szabaditot es kőzben jarot kel tehat keresnünk?

Ollyat ki bizony ember legyen [a] es tőkelletes igazsagu, [b] de mind az altal minden teremtet allatoknal hatalmasb, az az, az ki egyszer s-mind bizony es igaz Isten-is legyen. [c]

[a] 1. *Corint.* 15. 21,22,25,26. Mert mikepen az embernek altala jűve az halal ez vilagra ismeglen embernek altala len az halottaknak-is fől tamadasa. Mert mikepen az Adamnak altala mindenek meg halnak, azonkepen az Christusnak altala mindenek eletet vesznek. Uralkodni kel ő neki mind addig, mig nem minden ellenseget az ő labainak ala vetendi. Az leg utolso ellenseg penig az halal semmive tetetik. [b] *Ierem.* 23. 6. & 33. 16. Az ő napjaiban meg tartatik az Iehuda, es az Israel nagy batorsagban lakozik, es ez az ő neve az mellyel nevezik űtet, IEHOVAH mi igazsagunk. *Esa.* 53. 11. Az ő lelki győtrelminek es faidalminak utanna lattya az haznat, es vele meg elegezik. Az en igaz szolgam sokakat idvőzit az ő ismeretivel, kiknek hamissagokat ő maga hordozza.

2. Cor.

2. *Corinth.* 5. 14,15,16. Az Chriſtuſnak amaz ſereteti meg ſorit minket, ugy mint kik immar ezt iteltük magunkban, hogy ha ő egyedül mindenekert holt meg tehat mindenek halalra voltanak kőteleſők, es ő mindenekert meg holt, hogy az kik elnek ennek utanna ne ő magoknak ellyenek, de annak az ki ő erőttők meg holt es fel tamadot. c *Hebr.* 7. 15,16,17. Es ez ebből inkab meg tetzik, hogy az Melchiſedeknek haſonlatoſſagara tamad mas Pap s-mas egy-hazi ember, ki nem az teſt ſerint valo parancsolatnak tőrvenye ſerint tetetőt Pappa, de az veghetetlen eletnek ereje ſerint. Mert ekkepen vagyon az bizonſag tetel ő felőle: Te vagy Pap mind őrőkke à Melchiſedeknek rendi ſerint. *Ieſa.* 7. 14. Ez-okaert, ad az Ur ti nektek jegyet: Ime az ſűz meheben fogad es fiat ſűl, es te oh ſűz hivod az ő nevet Immanuelnek, az az, mi velünk lakozo Iſtennek. *Rom.* 8.3,4. Mert mikoron az tőrvennek erőtlen voltanak ſemmi tehetſege nem volna az teſtben, az Iſten el bocsata az ő fiat bűnős emberi teſthőz haſonlatos teſtben, es azt az bűnert el karhoztatvan az bűnt az teſtben. Hogy az tőrvennek amaz ereje be tellyeſedgyek mi bennünk, kik nem az teſt ſerint, hanem az Lelek ſerint jarunk.

XVI. KERDES.

Dom: 6.

Miert ſükſeg ő neki bizony embernek, es tőkelletes igaznak lenni?

Mert az Iſtẽnek igazſaga azt kivannya, hogy az mely emberi termeſet vetkőzőt ugyan azon emberi termeſet fizeſsőn megis à bűnert. a Az ki penig ő maga-is bűnős volna, egyebekert meg nem fizethetne, b

a *Rom.* 5. 12,15. Ez okaert miert hoģ egy ember altal jőve be az bűn ez vilagra, es à bűnnek altala az halal, es igy az halal minden emberekre el hata, mivel hoģ mindnyajan vetkőztenek. De nem akkepen vagyon az, az mit az Iſten ajandekoz mint az bűn. Mert hogy ha annak az egy embernek bűnenek miatta ſokan holtanak meg: Sokkal inkab az Iſtennek kegyelme, es az kegyelem altal valo ajandek, mely az egy embere az Ieſus Chriſtuſe ſokakra ki aradot. b 1. *Petr.* 3.18. Mert az Chriſtus egyſőr ſenvedet volt halalt az bűnőſőkert, ő igaz leven az hamiſsakert, hogy minket az Iſtenhőz vinne ki jollehet hogy teſt ſerint meg őlettetek, de Lelek ſerint meg elevenit tetek. *Eſa.* 53. 3,4,5. El vettetőt es utalatos minden emberek kőzőt, faydalmakat ſenvedőt, meg koſtolta az nyavalyakat, ollyan az kitűl valaki meg ortzajat-is el forditana, es útet ſemminek becsűlőttők, de bizonyara ő vette el az mi betegſeginket, es ő viſelte az mi faydalminkat, es mi azt iteltők felőle, hogy az Iſten verte, ſebőſitőtte es nyomoritotta

megûtet. Mert ô megſebeſittetôt az mi bûneinkert, es megtörettetôt az mi alnokſaginkert, az mi bekeſegünknek helyere allataſa ô rayta vagyon, es az ô ſebeivel gyogyittatunk mi meg.

XVII. KERDES.

Miert kellet ô neki az emberſeggel egyetemben bizony Iſtennek-is lenni?

Hogy az ô Iſtenſegenek hatalmaval az Iſten haragjanak terhet az ô teſteben el ſenvedhetne. [a] Es mi nekünk az el veſztôt igazſagot es eletôt meg epithetne es viſſa adhatna, [b] ſer ſenvedôt volt halalt az bûnökert, igaz leven az hamiſsakert. Hogy minket az Iſtenhôz jutatna, ki teſt ſerint meg ôlettetek, de Lelek ſerint meg elevenittetek. [b] 1. *Ioan.* 1. 12. Mert az elet meg jelentetek, es lattuk es bizonſagot-is teſzünk ô felôle, es hirdettyük ti-nektek amaz örök eletet, mely az Attya Iſtennel vala es meg jelentetek mi nekünk. *Et* 4. 9. Ebben tetzek meg az Iſtennek mi hozzank valo nagy ſerelme, hogy az ô eggyetlen egy ſzülôt Fiat bocsata az Iſten ez vilagra, hogy ellyünk mi ô altala. *Actor.* 20. 28. Ez okaert viſellyetek gondot ti magatokra, es mind az egeſz nyaira, az mely közöt titôket az Szent Lelök Piskökökke tôt, hogy az Iſtennek Anyaſzent-egyhazat legelteſſetök es örizzetök, mellyet az ô tulaydon verevel ſzörzôt maganak. *Ioan.* 5. 16. Ugy ſerete Iſten ez vilagot, hogy az ô egyetlen egy ſzülôt fiat adna erötte, hogy minden valaki hiſzen ü benne el ne veſzſzön, hanem örök elete legyen.

[a] *Eſa* 53. 8. Az tömlötzből es az iteletből ki vetetek. Az ô nemzetſeget ki beſzelhetne meg? *Act.* 2. 24. Kit az Isten föl tamaſzta az halalnak faydalmit ô rola el veven, ezert mert lehetetlen dolog vala, hogy ô az halaltul meg tartatnejek. 1. *Petr.* 3. 18. Mert az Chriſtus-is egy-

XVIII. KERDES.

Kicsoda penig az az közben-jaro, ki egyſzörſ-mind bizony Iſten, es bizony tökelletes igaz ember-is

Az mi Urunk [a] Ieſus Chriſtus, ki tetetôt mi nekünk az Attya Iſtentül bölcseſegünke, igazſagunka, ſentſegünke es valtſagunka, [b]

[a] *Matth.* 1. 23. & *Eſa.* 7. 14. Ime egy neminemü ſüz meheben fogad, es fiat ſül, es hivod az ô nevet Immanuelnek, mely ha meg magyarazzuk, annit teſzön, mint mi velünk

lakozo

lakozo Iſten. 1. *Tim.* 3. 16. Iſten jelent meg az teſtben, Lelőkben megigazult, az Angyaloktul nezettetőt, az Poganoknak hirdettőtet, hittenek ő neki ez vilagon, fől vitettetőt az dicsőſegben. *Luc.* 2. 11. Szűlettőtet mati nektek idvőzitő (az ki az Ur Chriſtus) Davidnak varaſaban. *Ioan.* 14. 6. Mond neki Ieſus: En vagyok az ut, az igazſag, es az elet. Senki az Attyahoz nem megyen hanem csak en altalam. 1. *Tim.* 2. 5. Egy az Iſten, egy az kőzben-jaro Iſten kőzőt es emberek kőzőt, az ember Ieſus Chriſtus. [b] 1. *Corinth.* 1. 30. De ti ugyan azontul vattok az Chriſtus Ieſusban, ki lőtt mi nekűnk az Iſtentűl bőlcseſegűnke, igazſagunka, ſenſegűnke es valtſagunka.

XIX. KERDES.

Honnan tudod ezt?

Az Evangeliombol, mellyet Iſten először az Paradicſomban jelentet meg, [a] es az utan az Patriarchak [b] es Prophetak altal hirdettetőt, [c] az aldozatokkal es egyeb oh tőrvenbeli Ceremoniak altal peldazott. [d] Vegezetre penig az ő eggyetlen egy fia altal be tellyeſittett. [e]

[a] *Geneſ.* 3. 15. Gyűlőſegőt ſőrzők te kőzőtted es az aſſonyiallat kőzőt, à te magod kőzőt, es az ő magva kőzőt. Az aſſonyiallatnak magva megh rontya az te fejedet, es te mardoſod ő neki az ő hatulſo forkat. [b] *Geneſ.* 49. 10, 11. El nem vetettetik az Kiralyi paltza az Iuda nemzetſege kőzzűl, ſem az tőrveny kiado azoktul kik ő tűle ſűlettetnek, addig mig el nem jú az Schilo, es ő hozza gyűlnek, ű neki engednek nagy ſok nemzetſegek, kőtven az ſőlő tűkehőz az ő ſamarat, es az ſep ſőlő-tő termő veſſőhőz az ő ſamaranak vemhet. Meg moſſa az borban az ő ruhajat, es az verős ſőlő leveben az ő be fődőző főlſő ruhajat. *Et* 22. 18. Meg aldattatnak az te magodban ez főldnek minden nemzetſegi, miert hogy engettel az en beſedemnek. *Et* 26. 4. Meg ſokaſitom az te magodat mint az eghnek csillagit, es adom az te magodnak mind ezeket ez tartomanyokat: Es meg aldatnak az te magodban ez főldnek minden nemzetſeghi. Ezert mert Abraham engedőt az en beſedemnek, es meg tartotta azt az mit kivantam hogy meg tartſon, az en parancsolatimat, az en ſőrzeſimet es az en tőrvenimet. [c] *Rom.* 1. 2, 3, 4. En Pal az Ieſus Chriſtuſnak ſolgaja, hivatalos Apoſtola az Iſtennek Evangeliomanak prædicallaſara, ki magamnak ki valaſtattam, az mellyet męg annak előtte meg igert vala az ő Prophetainak altala az ſent Iraſokban, az ő fia felől, ki teſt ſerint Davidnak magvabol valo, ki nyilvan meg jelentetet Iſtennek fianak lenni hatalmaſſaggal, az meg ſentőlő Lelek ſetint, ebből hogy fől tamada halottaibol, mely az Ieſus Chriſtus az mi

Urunk.

Urunk. *Hebr.* 1. 1,2. Sok reß ßerint es ſok kepen ßolla regenten az Iſten az mi Attyainknak az Prophetaknak altala, ez utolſo időkben ßolla mi nekünk az ő fia altal, kit mindeneken őrőkőſſe ten, ki altal ez vilagot-is teremte. *Actor.* 3. 22,23,24. Moyſes az mi Attyainknak ezt mondotta: Prophetat tamaßt ti nektek az Ur Iſten az ti Iſtentők, az ti attyatok fiai közzűl, haſonlatoſt en hozzam. Halgaſſatok útet mindenekben, vala-mellyeket ti nektek ßolland. Kővetkőzik peniglen ez, hogy minden Lelek, valamely azt az Prophetat nem halgattya, az nepnek közzűle ki vagattaſſek. De ſőt minden Prophetak Samueltul meg fogva es annak utanna valok, valamenin ßollottanak, ez napokat meg jővendőltek. *Et* 10. 43. Ez Chriſtuſrol minden Prophetak tanubizonſagot teßnek, hog minden valaki ő benne hijend, bűneinek bocsanattyat nyerne az ő nevenek altala. [d] *Ioan.* 5. 46. Ha hinnetek az Moyſeſnek, hinnetők ennekem-is mert az Moyſes en rolam irt. *Hebr.* 10. 7. Ime jelen vagyok (az könyvnek eleiben meg vagyon en rolam irva) Ur Iſten, hogy az te akaratodat tegyem. [e] *Rom.* 10. 4. Az tőrvennek vege az Chriſtus minden hűvőnek meg igazulaſara. *Gal.* 4. 4, 5. Minek utanna el jűt volna az időnek tellyes volta, ki bocsata az Iſten az ő fiat aſſonyiallattul ſűlettettet, es az tőrveny ala vettettetet, hogy meg valtana azokat kik az tőrvennek halalma alat valanak, hogy ő neki fogadot fiai lennenk. *Et* 3. 24,25. Az tőrveny vezerűnk vala mi-nekűnk az Chriſtushoz, hogy az hitnek altala nyernőjők az meg igazulaſt. *Hebr.* 13. 8. Az Ieſus Chriſtus mind tegnap es mind ma, ugyan azon mind őrőkke.

XX. KERDES.

Dom: 7.

Ez okaert nemde minden embereknek az kik az Adamban el veßtenek vala, vißßa adatike az Chriſtus altal az idvőſſeg?

Nem mindeneknek, hanem csak azoknak az kik igaz hit altal ő beleje oltatnak, es az ő jo tetemenit hozzajok kapcsollyak. [a]

[a] *Ioan.* 1. 12, 13. De valamenin be fogadak útet, ada azoknak oly meltoſagot hogy Iſtennek fiai lennenek, tudni illik, azoknak kik hißnek az ő neveben. Kik nem az verből ſem az teſtnek akarattyabol ſem az ferfiunak akarattyabol, hanem az Iſtentűl ſűlettettenek. *Et* 3. 36. Az ki hißen az Fiabun, annak őrők elete vagyon, az ki penig nem hißen az Fiunak, nem lattya az az őrők eletet, hanem az Iſtennek haragja marad az ő fejen. *Eſa.* 53. 11. Az en igaz ßolgam ſokakat meg igazit az ő iſmeretivel, kiknek hamiſsagokat ő viſeli. *Pſal.* 2. 12. Csokolgaſſatok az fiat, hogy meg ne haragudgyek (es az ti eletetek-

nek

nek modgya ne karhoztaſſek) es el ne veſſetek az ti utatokert, mikor nagy hamar fől geryed az ű haragya. Bodogok mind azok valakik ű benne biznak. *Rom.* 11. 20. Az hitetlenſeg miat tőrettenek le az ágak, te peniglen hit altal allaſs, el ne hid magadat, fől ne fuvalkodgyal ſivedben, lelkődben hanem fely. *Hebr.* 4. 2,3. Mert minekűnk-is ſinten azonkepen hirdettetet az igeret, mint ſinten ő nekik, de nem haſznalt ő nekik az hallattatot ige, mivel hogy ez nem vala hittel egyben egyelittetven azokval az kik hallottak vala. Mert mi az kik hittűnk be megyűnk az nyugodalomban, mint meg monda: Ez okaert meg eskűvem az en haragomban, ha be fognak menni az en nyugadolmamban. *Et* 10. 39. De mi nem vagyunk ollyak, kik hatra vennejők magunkat az veſedelemre, hanem az kik hiſzűnk az mi lelkűnknek idvőſſegere.

XXI. KERDES.

Micsoda az Hit?

Nem csak oly iſmeret, avagy ertelem az kivel alhatatoſſan hiſzem mind azokat valamellyeket az Iſten az ő igejeben mi-nekűnk meg jelentet [a] de meg annak felette bizonyos bizodalom-is [b] mellyet az en ſivemben az Evangelium altal [c] az Szent Lelek geryeſztet [d] kivel az Iſtenben meg nyugoſzom, ezt magamban bizonnyal el hiven, hogy nem csak egyebeknek, de megh ennekem-is bűneimnek bocsanattya, őrők-ke valo igazſag es elet ajandekoztatot [e] es hogy ez ingyen vagyon az Iſtennek irgalmaſſagabol csak az egy Chriſtuſnak erdemejert, [f] moſt az teſtben elem az Iſtennek fiaban valo hit altal, ki ſzerete engemet, es ő magat ada en erőttem

[a] *Hebr.* 11. 1,2,3,4. Az hit az remenlendő dolgoknak valoſagos allattya, es azoknak az mellyek nem lattatnak erős bizonſaga. Mert ez altal ekősittettenek megh bizonſaggal az mi eleink. Hitnek altala ertyűk hogy ez vilag teremtetett legyen az Iſtennek beſzede altal, hog az mellyeket latunk, nem lettenek azokbol az mellyek tetzenek. Az Abel hitnek altala vin fől az Iſtennek bőcsűletesb es dragab ajandekot, hogy nem mint az Cain: melynek altala tanubizonſagot-is nyere, hogy ő igaz volna, az ISTEN bizonſagot teven az ő ajandekirol, es ez altal meg halvan. męg-is ſzol. *Iacob.* 2. 19. Te hiſzed hogy egy az ISTEN jol cselekeſzed, az őrdőgők-is hiſznek es reſzketnek. *Gal.* 2. 20. De maga elek immaran tőbbe, nem en, hanem az Chriſtus ęl en bennem, es az mely eletet elek

[b] *Rom.* 4. 16,17,18. Annak okaert az hitből

ből adatik az örökség, hogy essek ingyen, hogy erős legyen az igeret minden magnak, nem csak annak az ki az törvenyből vagyon, de még annak-is az mely az Abrahamnak hitiből vagyon, ki mindenikünknek attya (mikepen meg vagyon irvan: Sok nemzetségeknek attyava tőlek tegedet) az élőt, az kinek hűn (tudnia illik) az Istennek, ki élővé teßi az holtakat, es elő hija azokat az mellyek nincsenek, mint ha volnanak. Mely Abraham remenség kivül remenség alat hive ezt, hogy ő sok nemzetségeknek lenne Attya, az mint neki meg mondottak vala: Ekkepen leßen az te magod. *Et* 5. 1. Meg igazultatvan hitből, bekeségünk vagyon az Istennel az mi Urunk Iesus Christusnak altala. *Et* 10. 10. Szivel leßen az hitel az meg igazulasra, ßajal leßen peniglen az vallas-tetel az idvőssegre. Mert az ki ketelkődik hasonlatos az tengeren levő habokhoz mely az ßelektül idestova hanyattatik es verettetik. *Luc.* 1. 65. Aldot az UR az Israelnek ISTENE, hogy meg latogatta es meg valtotta az ű nepet. *Et* 2. 19, 29, 30. Dicsiret legyen az ISTENNEK az magassagokban, es ez földön bekeség, emberekhez penig jo akarat. Most bocsatod el URAM bekeséggel az te ßolgadat az te beßeded ßerint. Mert meg latak az en ßemeim az te idvőzitő fiadat. c *Matth.* 16. 17. Bodog vagy Simon Barjona, mert az test es az ver ezeket meg nem jelentette te neked, hanem az en Attyam ki az eghekben vagyon. *Ioan.* 3. 5. Felele IESUS Urunk, Bizony bizony mondom te neked hogy ha valaki viztül es Lelektül uyjonnan nem ßületendik, be nem mehet ISTENNEK orßagaban. *Gal.* 5. 22. Az Leleknek győmőlcse ezek, Szeretet, őröm, bekeség, engedelmesség, kegyelmesség, josag, hit, ßilidség, mertekletesség. *Phil.* 2. 19, 29. jol tudom hogy ez idvősségemre leßen ennekem az ti imadsagtoknak altala, es az IESUS Christusnak Lelkenek altala, mellyet ennekem ßolgaltat az en figyelmetős varasom es remenségem ßerint. Tinektek adattatot az Christusert, nem csak hogy hidgyetők ő benne, hanem annak felette hogy ßenvedgyetek-is ű erette. 2. *Cor.* 4. 13. Es miert hogy az hitnek ugyan azon lelke vagyon mi bennünk amaz iras ßerint. Hivek es azert ßollek, mi-is hisünk annak-okaert ßollunk-is. d *Rom.* 1. 16. En nem ßegyenlem az CHRISTUSNAK Evangeliomat: Mert az ISTENNEK hatalma minden hivőnek idvősségere, főkepen Sido nepnek, annak utanna Gőrőgnek is. *Et* 10. 17. Ez okaert az hit hallasbol vagyon, az hallas penig ISTEN igejenek altala. 1. *Cor.* 1. 21. Mert minek utanna az Istennek bőlcseségeben ez vilag meg nem ismere az ISTENT az ő bőlcseségeből: Tetzek az ISTENNEK, az bolondsagnak hirdetese altal idvőziteni az hiveket. *Marc.* 16. 15, 16. Mennyetek el ez ßeles vilagra, prædikallyatok az Evangeliomot minden teremtet allatnak. Az ki hiend es meg kereßtelkedendik idvőzül, az ki penig nem hijend el karhozik. *Act.* 16. 14. Neminemű aßßonyiallat penig, kinek neve Lydia vala az mely

barsont

barſont arul vala az Thyatiruſoknak varoſaban, tiſtólven az ISTENT meg halgata az mi beſedinket, kinek az UR ISTEN meg nyita az ő ſivet, hogy rea figyelmezne azokra, az mellyek az ſent Paltul mondattatnak vala. e *Habac.* 2.4. & *Rom.* 1.17. & *Gal.* 3.11. & *Hebr.* 10.38. Az igaz ember peniglen hitből él, de ha valaki magat felőn vonandgya es elſakad en túlem, nem javallya azt az en Lelkem. *Matth.* 9.2. Mikoron latta volna Iesus azoknak hitőket, monda az gutta útőt embernek: Bizzal fiam, meg bocsattatvan vadnak az te bűneid. *Epheſ.* 2.7,8,9. Kegyelemből vattok meg tartattatvan hit altal, es ez nem ti magatokbol vagyon, ISTENNEK ajandeka, nem az ti jo cselekődettőkből, hogy valaki ne dicsekedgyek. *Rom.* 5.1. Annak-okaert meg igazultatvan mi hitből, bekeſegünk vagyon az Iſtennel, az mi Urunk Ieſus Chriſtus altal. f *Rom.* 3.24,25,26. Meg igazultatnak ingyen az Iſtennek kedveből az Ieſus Chriſtusban lőtt valtſag altal, kit elő ada mi nekünk az Iſten engeſtelő aldozatul hit altal az ő vereben, az ő igazſaganak megh mutataſara, az előve jaro bűnőknek meg bocsataſa altal, mellyeket az Iſten el túre az ő igazſaganak megh mutataſara ez jelen valo űdőben, ezert hogy ő igaz legyen, es az ki meg igazittya azt, az ki az Ieſuſnak hitiből vagyon. *Galat.* 2.16. Tudvan ezt, hogy az emoer nem idvőzúl az tőrvennek cselekedetiből, de az Ieſus Chriſtusban valo hit altal. Męg mi-is az Ieſus Chriſtusban hittünk, hogy meg igazittatnank az Chriſtus hitiből, es nem az tőrvenynek cselekedetiből. Ez okaert mert csak egy teſt ſem idvőzúlhet az tőrvenynek cselekedetiből. *Luc.* 1.70,71,72,73,74,75,76,77,78. Az mikepen ſolt az ő ſent Prophetainak ſajok altal, kik ez vilagnak kezdetitúl fogvan voltanak, hogy jőven időre meg ſabaditana minket az mi ellenſeginktúl, es mindeneknek kezekből kik gyúlőlnek minket. Hogy irgalmaſſagot tenne az mi Attyainkval es meg emlekeznék az ú ſent Teſtamentomarol, es hog be tellyeſitene az ő eskúveſet, mellyel meg eskút vala Abrahamnak, az mi Attyanknak, es ezt ú meg adna mi nekünk, hog az mi ellenſeginknek kezeből meg ſabaditatvan felelem nelkúl ſolgalnank ő neki, ſent elettel es igazſaggal ő előtte az mi eletünknek minden napjaiban Es te kis gyermek az főiſeges Iſtennek Propnetajanak hivattatol. Mert az URnak ortzaja elől jars hogy az ő utait keſitſed, es hogy idvőſſegnek iſmeretit adgyad az ő nepenek az ú bűnőknek meg bocsataſa altal, az mi Iſtenünknek könyőrúletes ſivenek altala, mellyekkel meg latogata minket: Fői tamadot mag az magaiſagbol. *Ioan.* 20.31. Ez okaert irattattanak meg, hogy hidgyetek hogy az Ieſus legyen Chriſtus Iſtennek Fia, es hogy hiven eletőtők legyen az ő neve altal. *Actor.* 10.43. Erről minden Prophetak bizonſagot tesnek hogy bűneinek bocsanattyat nyeri az ő neve altal, valaki hijend ő benne.

XXII. KERDES.

Mellyek azok az mellyeket szükseg az kereſztyen embernek hinni?

Mind azok az mellyek minekûnk az Evangeliumban igertetnek.[a] Mellyeknek ſummaja az Apoſtoli Hitnek formajaban, avagy az minden kereſztyeneknek ketſeg nelkûl valo közönſeges hitöknek fú agaiban rövideden be foglaltatik.

[a] *Ioan.* 20. 31. Ezek azert vadnak megirattatvan, hogy hidgyetők az Ieſus Chriſtuſt Iſtennek fianak lenni, es hogy ezt hiven eletőtők legyen az ő nevenek altala. *Matt.* 28. 20. Tanitvan úket hogy megtartſanak mindeneket, à mellyeket en tinektek parancsoltam.

XXIII. KERDES.

Mellyik az Apoſtoli Hitnek formaja?

Im-ez: Hiſzők egy Iſtenben, mindenhato Attyaban, menynek es az földnek teremtőjeben. Es az Ieſus Chriſtusban, az ő egy ſzülőt Fiaban mi Urunkban, ki fogantatek ſent Lelektűl: Születek ſűz Mariatul, Szenvede Pontius Pilatuſnak idejeben, meg feſittetek, meg hala, el temettetek falla poklokra, harmad napon föl tamada az halottak közzül, Mene mennyegben, ül az mindenhato Attya Iſtennek jobjara, onnan leſen el jövendő itelni elevéneket es holtakat. Hiſzők ſent Lelekben, hiſzők közönſeges kereſztyen Anyaſent-egyhazat, Szenteknek egyeſſeget, Bűnnek bocsanattyat, Teſtnek föl tamadaſat, es az örők eletet Amen.

Dom: 8.

XXIIII. KERDES.

Hany reſre oſtatik az Apoſtoli Credo, avagy hitnek formaja?

Harom reſre: Elſő az örők Attya Iſtenről es az mi Teremteſünkről vagyon. Maſodik az Fiurol, es az mi valtſagunkrol, Harmadik az Szent Lelekről, es az mi megſenteleſünkrol.

XXV.

Miert hoǵ az Iſten allattyaban csak egy, [a] Mi az oka hogy ez harmat neveződ, az Attyat, az Fiut, es az ſent Lelkőt?

Mert az Iſten az ő igejeben igy jelentette meg magat [b] hoǵ ez harom egy maſtul meg valaſztatot ſemely legyen, amaz egy bizony es őrőkke valo Iſten.

[a] *Deut.* 8. 4. Hald meg Iſrael, az IEHOVAH az mi Iſtenúnk egy IEHOVAH. *Epheſ.* 4. 5,6. Egy az UR, egy az hit, egy az kereſtſeg, egy az Iſten es ki mindeneknek Attya, ki mindeneknek felette vagyon, es ti bennetek-is mindenitőkben. *Eſa.* 44. 6. Ezt monda az IEHOVAH az Iſraelnek Kirallya, es az ő meg ſabaditoja, az Seregőknek Ura Iſtene: En vagyok az elſő, es en vagyok az utolſo-is, es en kivúlem nincsen mas Iſten. 1. *Corint.* 8. 4. Tudgyuk hogy az balvany ſemmi ez vilagon, es hogy egyeb Iſten egy ſal ſincsen az egy Iſtentúl meg valva.

[b] *Eſa.* 61. 1. *& Luc.* 4. 18. Az Urnak Lelke en raytam vagyon, ezert mert kenettel meg kent engemet, el bocsata engemet hogy az ſegenyeknek Evangeliomot hirdeſſek, hogy meg gyogyitſam az tőredelmes ſiveket hogy az foglyoknak meg ſabadulaſt prædikallyak es az vakoknak latast, es az meg tőrettetteket ki bocsaſſam az ſabadſagra. *Pſalm.* 110. 1. Monda az UR az en Uramnak, úly az en job kezem felől, miglen az te ellenſegidet te neked labaid ala vetem ſamolyul. *Matth.* 3. 16,17. Meg kereſtelkedven az Ieſus, fől jőve mindgyaraſt az vizből, es ime meg nyilatkozanak ő neki az eghek, es lata az Iſtennek ſent Lelket, hogy galamb kepeben ala ſallana: es főllyúl ú rea júne, es ime ſozat ión az egekből ezt mondvan: Ez az en ſerelmes fiam kiben en meg nyugſom. *Et* 28. 19. El menven ez okaert tanitſatok minden nemzetſegeket, meg kőrőſtőlven úket Attyanak, Fiunak, es Szent Lelek Iſtennek neveben. *Ioan.* 14. 25. Amaz vigaztalo penig, az az, az Szent Lelők, kit az Attya el bocsat az en nevemben, az meg tanit titőket mindenekre. *Et* 15. 26. Mikoron el jővend amaz vigaſtalo, az kit en el bocsatok ti nektek az Attyatul (mondom amaz igazſagnak Szent Lelke ki az Attyatul ſarmazik) az tanubizonſagot teſen en felőlem. 1. *Ioan* 5. 7. Harman vadnak kik tanubizonſagot teſnek az egekben, az Attya, az Ige, es az Szent Lelek, es ez harmak eggyek. *Tit.* 3. 5,6. Nem az igaz cselekedetekből, az mellyeket mi cselekedúnk, hanem az ő irgalmaſſagabol idvőzit minket, az uyjonnan valo ſúleteſnek moſodo feredője altal, es az ſent Leleknek meg uyitaſa altal, mely ſent Lelket nagy búſeggel ki őnte mi reank az mi idvőzitő Ieſus Chriſtuſunk altal. 2. *Corinth.* 13. 13. Az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak kedve,

es az Istennek szerelme, es az Szent Leleknek közösülese legyen ti veletek mindenitökkel, Amen. *Gal.* 4. 6. Miert hogy fiak vattok, ki bocsata az Isten az ő fianak Lelket az ti szivetökben ki azt kialttya Abba. *Eph.* 2. 18. Miert hogy mi nekünk kik ket fele nepek valank, ő altala vagyon menetelünk az egy Lelök altal az Attya Istenhöz.

AZ ATTYAROL.

Dom: XXVI. KERDES.

P. Mit hiszesz mikor azt vallod: Hiszek az mindenhato Attya Istenben, menynek es földnek teremtöjeben?

Hiszem az mi Urunk Iesus Christusnak örökke valo Attyat, ki az mennyet es az földet minden benne valo allatok val egyetemben semmiből teremtötte [a] es ki ugyan azonokat örökke valo tanatsaval es gondviselevel tartya es igazgattya, [b] hogy az Christusert en Istenem es en Attyam. [c] Ezokaert ugy bizom ő hozza, es ugy hiszek ő neki, es ugy nyugszom meg ő benne, hogy semmit nem ketelködöm felöle, hogy mind lelki s-mind testi szükségimre gondot nem viselne. [d] Sőt meg annak felette az mi gonoszokat ez nyavalyas-sagos es nyomorult eletben ream bocsat, azokat-is az en idvösségemre fordittya [e] miert

[a] Olvasd el az Moyses első Könyvenek, első es masodik reszeit. *Psalm.* 33. 6. Az Ur beszede altal teremtettenek az egek es az ű szajanak Lelke altal minden ő seregök. *Iob.* 33. 4. Mert engemet is az Urnak Lelke teremtett, es az mindenhato Istenek lehelletse adot en belem eletet. Olvasd az Szent Iob Könyvenek 38. es 39 reszeit. Es az Szent Davidnak is 26. dicsiretit. *Actor.* 4. 24. Te vagy amaz Isten, ki az mennyet es az földet teremtötted, es az tengert minden benne valo allatokkal egyetemben. *Exod.* 20. 11. Hat napon teremte az Ur Isten à mennyet es az földet, az tengert es minden benne levő allatokat. *Act.* 14. 15. Ti firfiak miert cselekeditök ezeket: Mi-is emberek vagyunk, ugyan azon indulatokra, az kikre ti vattok köteleskök, hirdetven ti nektek hogy ez hejaban valo balvanyoktul amaz elő Istenhöz fordullyatök, az ki teremtötte az

mennyet

hogy azt megh cselekedheti, ugy mint hatalmas Isten [f] es meg-is akarja cselekedni ugy mint kegyes Attyam, [g] mennyet es az földet, az tengert, es mind azokat kik ezökben vadnak. *Esa.* 45.7. En vagyok egyedül az IEHOVAH Isten, es mas en kivülem nincsen, ki formalom az vilagossagot, es teremtöm az setetsegeket, en sörzem az bekeseget es teremtöm az gonosst. En vagyok egyedül az IEHOVAH, ki mind ezeket cselekedem. *Ioan.* 1.3. Mindenek ez ige altal teremtettenek, es valami teremtetött semmi nem teremtetett ö nala nelkül. [b] *Psal.* 104.2,3,4,5. Ki teryesste az eghet mint egy satort, ki az ö föl hazanak gerendit allattya az vizekben, es az felhöket kocsijava tesi, es az szeleknek szarnyan jar idestova, ki az ö Angyalit tesi Lelkekke, es az ö szolgait langozo tüzze, es ki az földet fundalta az ö erössegin, hogy örökkön örökke soha helyeböl meg ne indullyon. *Et* 115.2. Az mi Istenünk az egekben vagyon, ki veghöz visen mindeneket, valamellyeket akar. *Matt.* 10.29,30. Nemde ket verebetsket adnake el egy kisded penzen, es azok közzül csak egy sem eshetik le az földre az ti Attyatoknak akarattya nelkül: Ti nektek peniglen meg az fejeteknek hayszala-is mind megh vadnak szamlaltatvan. *Rom* 11.36. Mindenek ö tüle vadnak, ö altala, es ö benne. *Hebr* 1.3. Ki holot legyen az ö Attyanak dicsösegenek fenye, es az ö allattyanak ki metczöt abrazattya, es mindeneket igazgalsson az ö hatalmassagos beszedevel &c. [c] *Ioan.* 1.12. De valamenin útet be fogadak ada azoknak ezt ez meltosagot, hogy Isten fiaiva lennenek, azoknak kik az ö neveben hisnek. *Rom.* 8.15. Nem vöttetök az szolgalatnak Lelket visontag az feleleme, de vöttetek az fiuva fogadasnak Lelket, ki altal ezt kialtyuk Abba, az az, Attyam. *Gal* 4.5,6. Ki bocsata az Isten az ö fiat asszonyiallattul születettet, az törveny ala vettettettet, hogy meg valtana azokat, kik az törvennek hatalma alat valanak, hogy ö neki fogadot fiai lennenek. Miert hogy penig fiak vattok, ki bocsata az Isten az ö fianak Lelket az ti szivetökben, ki ezt kialtattya, Abba, az az, Attyam. *Ephes.* 1.5. Ki elöve el valaszta minket, hogy fiaiva fogadna az Iesus Christusnak altala ö magaban, az ö akarattyanak jokedve szerint. [d] *Psal.* 55.23. Had az Urra az te gondodat, es ö el tart tegedet, es nem engedi hogy az igaz soha el essek. *Matth.* 6.26. Forditsatok szömötöket az eghi madarakra, mert ük nem vetnek, sem nem aratnak, sem az ö csürökben nem gyütenek, es az ti mennyei Attyatok el elteti üket. Nemde nem vattoke ti böcsületösbek azoknal. *Luc.* 12.22,23,24. Monda penig Iesus az ö tanitvaninak: Ez okaert mondom ti nektek, hogy ne legyetek szorgalmatosok az ti eletötöknek taplalasa felöl, mit egyetök, sem az ti testötökröl mivel ruhazzatok magatokat. Az Lelek dragab hogy nem mint az elédel, es az test, hogy nem mint az ruhazat, gondollyatok jol meg az hollokat,

lokat, mert fem nem vetnek, fem nem aratnak, kiknek nincsen fem tarhazok, fem csűrők, es mind az altal az Iſten el tartya azokat. Menivel váttok ti dragabbak az madaraknal. e *Rom.* 8. 28. Tudgyuk penig hogy azoknak kik az Iſtent ſeretik mindenek javokra vadnak, azoknak tudni illik, kik az ű őrőktűl fogvan valo el vegeztetőt jo akarattyabol el vadnak hivattatvan. f *Eſa.* 46. 3,4. Iacobnak haza, es Iſraelnek hazanak minden maradeki halgaſſatok engemet, halgaſſatok en hozzam, kik viſeltettők en tűlem anyatok mehetűl fogva, es hordoztattok en tűlem ſűleteſtektűl fogva. En en magam hordozlak titőket mind venſegtőkig, es mig meg nem őſűltők. En, terőmtőttelek, es en viſeltelek, en mondom hordozlak es meg ſabaditlak titőket. *Rom.* 8. 38,39. Mert en nyilvan el hittem ezt en magamban, hogy fem az halal, fem az elet, fem az jelen valok, fem kővetkőzendők, fem magaſſag, fem melyſeg, fem ſemmi egyeb teremtőtt allat, el nem ſakaſthatnak minket az Iſtennek ſeretetitűl, mely az mi Urunk Ieſus Chriſtus ban vagyon. *Et* 10. 12. Nincsen kűlőmbſeg az Sido avagy az Gőrőg kőzőt. Mert ugyan azon mindeneknek Ura, ki kazdag mindenekhőz kik űtet ſegitſegűl hijak. g *Matth.* 6. Olvaſd el az Chriſtuſnak egeſ predicatiojat, mellyet az embernek eleteben valo viſſa fordult ſorgalmatoſſaga ellen teſen. *Matth.* 7. 9,10,11. Kicsoda kőzzűletek az az ember, ki ha az ő fia kenyeret kerend ő tűle, kővet adna neki? es ha halat kerend ő tűle, nemde kigyot áde neki? Ha ez okaert ti, holot gonoſok vattok, tuttok jo ajandekot adni az ti fiaitoknak: menivel inkab az ti Attyatok, az ki az mennyegben vagyon, ad jokat azoknak, az kik ő tűle kernek?

Dom: 10.

XXVII. KERDES.

Micsoda az Iſtennek gondviſeleſe?

Az Ur Iſtennek mindenhato es mindenűt jelen valo ereje, a mellyel az mennyet es az főldet, minden teremtett allatokkal egetemben ugy birja, mint ha kezevel tartana es igazgatna. b Hogy valamellyek az főldből teremnek, egyetemben az eſő es az aſaly, az bűſeg es az ſűkſeg, az etel es az ital,

a *Eſa.* 29. 15,16. Iay azoknak kik az melyſegben el reytik az Iehovatul az ő tanacsokat, kik az ſetetſegekben cſelekedtetőt dolgok felől-is azt mondgyak, ki lat minket? ki vőtt minket eſeben? Azt velitőke hog oly kőnyű ti nektek az Iſtenek tanacsit el forditanotok, es minden dolgokkal az ti akaratotok ſerint elni, mely kőnyű az fazek jartonak az ſart forgatni es azt el formalni? Mikoron az alkotmany mond-

az jo egesség es az betegség, [d] az kazdagság es az segenség, [e] mindenek vegezetre nem történetből, sem serencséből, hanem az ő Attyai tanatsábol es akarattyabol lésnek;

mondgya az ő alkotoja felől: Nem csinalt engemet, még az formalt éden-is meg mondhattya az ő formaloja felől: Nincsen ertelem benne, nem csinalt ertelmessen. *Ezech.* 8. 12. Akkoron monda ennekem: Embernek fia, Latode mellyeket cselekedgyenek az Israel hazanak ven nepei az setetségekben, kiki mind az ő belső iratos kamorajaban? Mert ezt mondgyak: Semmikepen nem nez az IEHOVAH mi reank, el hatta az IEHOVAH ezt az földet. *Matth.* 27. 27. De hogy ne legyünk ő nekik bantasokra gonoz peldat advan, mennyel es vesd be az tengerben az horgot, es vond föl azt az halat, az mely az horogra elő jű, es föl nyitvan az ő sajat talalš egy garaſt benne, vőd ki azt, es ad ő nekik en erőttem es the eretted. *Actor.* 17. 25. Emberi kezzel nem tiſtőltetik az Isten, mint ha ſükős volna valami allat nelkül, holot ő adgyon mindeneknek eletet es lehelletet, es mindeneket egyebeket. [b] *Hebr.* 1. 2, 3. Mely fiat mindeneken őrőkősse tőn, ki altal ez vilagot-is teremte, ki holot az ő Attyanak dicsősegenek fenye legyen, es az ő allattyanak ki meczőt abrazattya, es mindeneket tartson az ő hatalmas beſedevel, ű maga altal az mi bűneinknek tiſtulasat meg sőrőzven, az magasságokban az főlségnek jobjara ůle. [c] *Ierem.* 5. 23, 24. De ennek ez nepnek sive viſſas, felen-jaro, engedetlen, el haylottanak es el mentenek. Nem mondgyak ezt az ő sivőkben: Fellyük immar az IEHOVAT az mi Istenünket, ki ad mi nekünk alkolmatos időben valo esőt, es kivanatoſt kelletekoran, es eskűvesevel fogadot aratas idejet meg tartya mi nekünk. *Actor.* 14. 17. Iollehet nem hagya ő magat hogy bizonsag nelkül lenne, sok jot teven mi velünk, advan mi nekünk mennyei harmatot, es gyűmölcs teremtő időket be tőltven eledellel es örőmmel az mi siveinket. [d] *Ioan.* 9. 3. Felele IESUS: Sem ez vak nem vetkőzőt, sem az ő sűlei hogy vakon sűlettetnek, de sükseg hogy meg jelenteſſenek ő benne az Istennek cselekedeti. [e] *Proverb.* 22. 2. Az gazdag es az segeny ünnön kőztők nem kűlömbőznek, mindeniknek az ISTEN csinaloja.

XXVIII. KERDES.

Mit hasnal mi nekünk ez az Isten teremtesenek es gondviseleſenek ismereti?

Hogy az ellenünk valo dolgokat bekevel senvedgyük, [a]

[a] *Rom.* 5. 3, 4. Nem csak ebben, de még annak felette dicsekődünk az sanyarusagokban-is, tudvan ezt

az kedvünk ſerint való dolgokban penig halaadok legyünk [b] jövendő dolgainkban peniglen Iſtenben az mi bizodalmas Attyankban jo remenſegünk legyen,[c] ezt bizonnyal tudvan hogy az ő ſerelmetül ſemmi minket el nem ſakaztthat. [d] Miert hogy minden teremtőt allattal ugy bir hogy az ű akarattya nelkül, nem csak az hoģ ſemmit nem mivelhetnek, de męg csak megh ſem mozdulhatnak. [e]

hogy à ſanyaruſag bekeſeggel való türeſt ſerezzen, az bekeſeggel valo türes peniglen probalaſt, az probalas penig remenſeget. *Iac.* 1. 5. Tud. van hogy à ti hitőtőknek meg probalaſa, bekeſeggel valo türeſt ſerez. *Iob.* 1. 21,22. Monda penig az Iob: Mezitelen jüttem az en Anyamnak meheből, mezitelen megyők viſſa-is. Az Ur atta volt, es iſmeg az Ur vőtte el. Legyen aldot az Urnak neve. [b] *Deut.* 8. 10. Mikoron ez okaert eſől es megh elegőſől adgy halakat az te Uradnak Iſtenednek, azert az jo főldert, az mellyet adot te neked. 1. *Theſſ.* 5. 18. Mindenekről halakat adgyatok: Mert ez az Iſtennek akarattya az Christus Iesus altal ti hozzatok [c] *Rom.* 5. 4,5,6. Az nyomoruſagnak ſenvedeſe probalaſt ſerez, az probalas penig remenſeget. Tovabba az remenſeg meg nem ſegyenit, mert az Iſtennek ſereteti ki őntetőt az mi ſiveinkben az Szent Lelek altal, ki mi nekünk adattatot. Mert az Christus męg mikor erőtelenek volnank, az időnek mi volta ſerint bűnősőkert hala meg. [d] *Rom.* 8. 38,39. En el hittem ezt magamban, hogy ſem az halal ſem az elet, ſem az Angyalok, ſem az fejedelemſegek, ſem az hatalmaſſagok, ſem az jelen valok, ſem az kővetkőzendők, ſem magaſſagok, ſem męlyſegek, ſem ſemmi egyeb teremtet allat el nem ſakaſthat minket az Iſtennek ſeretetitül, az mely az mi Urunk Iesus Chriſtusban vagyon. [e] *Iob* 1. 12. Monda az Iehova az Satannak: Ime valamellyeket bir az Iob, azokat mind te kezedben bocsatom, csak hoģ kezedet ű rea ne veſſed. *Et* 2. 6. Monda az Iehovah az Satannak: Ime az Iobot te kezedben bocsatom, de ily ok alat hogy az ő eletet meg tartſad. *Prov.* 21. 1. Az Kiralynak ſive az Iehova kezeben vagyon, mint az vizeknek folyaſa, valahova akarja oda haytya útet. *Actor.* 17. 25,26,27,28. Nem emberi kezekvel tiſtőltetik az Isten, mint ha ſükős volna valami allat nelkül, holot ő adgyon eletet mindeneknek, lehelleſt, es mindeneket egyebeket: Es egy verből teremte az embereknek minden nemzetit, hogy laknanak mind az egeſs főldnek ſinen, es előve el vegeze az embereknek adot időknek meddig kellyőn tartani, es az ő főlden valo lakaſoknak hatart tőn, hogy kereſnek az Iſtent, ha tőrtenet ſerint kezőkvel útet meg tapaſtalhatnak es meg talalhatnak. Iollehet bizonyara eggyikünktül-is nem igen tavul vagyon. Mert ű altala elünk, ű altala mozgunk, es ű altala vagyunk.

AZ

AZ FIURÓL.

XXIX. KERDES.

Dom: II.

Az Isten Fia miert neveztetik Iesusnak, az az, idvőzitőnek?

Mert minket minden bűneinkből idvőzit [a] nem-is kel masunnan idvősseget kerni, nem-is talalhatni penig egyebűt. [b]

[a] *Matth.* 1. 21. Fiat fűl peniglen es nevezzed útet Iesusnak. Mert ő fabaditya meg az ő nepet az ő bűneiből. *Hebr.* 7. 24,25. De ez mivel hog mind őrőkke meg marad, oly papsaga vagyó ki soha masra nem fal. Annak-okaert tellyesseggel idvőzitheti azokat, kik ű altala az Istenhőz mennek, ki mindenkoron el ez vegre, hogy esedőzzek ő eröttők. [b] *Actor.* 4. 11,12. Ez amaz kű, mely ti túletők epitőktűl semminek bőcsúltetek, mely fegeletbeli fú kő lőn. Nincsen senkiben egyebben idvősseg. Mert egyeb nev az egh alat nem adattatot az emberek közőt ki altal kellyőn mi nekűnk idvőzúlnűnk.

XXX. KERDES.

Hißneke ez okaert azok az eggyetlen egy idvőzitő Iesusban, kik az fentőktűl, avagy ő magoktul, avagy masunnan keresnek meg bodogulast, avagy idvősseget?

Nem hißnek: Mert jollehet soval ez idvőzitővel dicsekednek, de mind az altal tagadgyak az Iesust voltakepen eggyetlen egy idvőzitőnek lenni. [a] Mert fűkseg hogy az Iesus vag nem tellyesseggel valo idvőzitő, avagy az kik űtet idvőzitőt igaz hittel hozzajok kapcsollyak, azok ő bene mindeneket birnak, valamellyek az idvősségre fűkségesek, [b]

[a] 1. *Corinth.* 1. 30,31. Nemde el osztatotte az Christus? Az Pal fejittetőtte meg eröttetők, avagy Pal neveben kőröstőlkőttetőke meg. Ti ugyan azon Istentűl vattok az Iesus Christusban, ki az Istentűl fereztetőt mi-nekűnk bőlcseseginke, valt saginka, igazsaginka, es fentseginke, mikepen megh vagyon irvan: Az ki dicsekődik, az Ur Istenben dicsekedgyek. *Gal.* 5. 4. Az Christus hasontalanna lesen ti nektek, valakik az oh törvennek altala akartok meg igazulni, es az Istennek kedveből ki estetők.

[b] *Hebr.* 12. 2. Nezven az Ieſuſra ki az hitnek kezdője es el vegezője, ki az ő előtte valo őrőmnek helyőtte el ſenvede az kereſtfan valo halalt, az gyalazatot meg utalvan, es az Iſtennek ſekinek jobjara ůlven. *Eſa.* 9. 6. Gyermek ſůlettetek mi nekůnk es fiu adatek mi nekůnk, kinek birodalma leſen az ő vallan, ki neveztetik csudalatoſnak, nagy tanatſu Iſtennek, erős es hatalmas Iſtennek, őrőkke valo Attyanak es bekeſegnek fejedelmenek. *Et* 43. 11, 25. En, en vagyok az UR es en kivůlem nincsen idvőzitő. En, en magam vagyok egyedůl ki el tőrlőm az te alnokſagidat en eröttem, es az te bůneidről többe megh nem emlekezőm. *Coloſſ.* 1. 19, 20. Miert hogy igy tetzőt az Attyanak hogy az Iſtenſegnek tellyeſſege állat ſerent es valoſaggal lakozzek az Chriſtus Ieſusban. Es az ő kereſtfan valo vere-hullaſanak altala bekeſeget ſőrőzven, mindeneket ő altala meg bekeltetne magaval, mind kik ez főldőn vadnak mind kik az mennyegben. *Et* 2. 10 Es be tellyeſettetők ő benne, ki minden fejedelemſegnek es hatalmaſſagnak feje. *Ioan.* 1. 16. az ő tellyes voltabol vőttünk mindnyajan kedvet-is kedvert, kegyelmet-is kegyelemert.

Dom: 12.

XXXI. KERDES.

Miert neveztetik Chriſtuſnak, az az, kenettetnek?

Mert az Attyatul rendeltetet, es ſent Lelektůl meg kenettetet[a] fů Prophetava es Doctora,[b] ki mi nekůnk az mi valtſagunk felől az ő Attyanak titkos tanatſat es minden akarattyat meg jelentette,[c] fů Pappa-is,[d] ki az ő teſtenek egyſőr valo aldozattyaval minket meg valtot, es erettůnk az Attyanak ſůnetlen eſedőzik.[e] Kirallya-is, ki minket az ő igejevel es Szent Lelkevel bir, igazgat, es az nekůnk kereſőt idvőſſegben otal maz es meg tart.[f]

[a] *Pſal.* 45. 8. Szeretőd az igazſagot es gyůlőlőd az hamiſſagot, ez okaert meg kent tegedet az Iſten az te Iſtened vigaſagnak olajaval fellyebben az te tarſaidnal. *Hebr.* 1. 9. *Idem locus.* [b] *Deut.* 18. 15. *Et Actor.* 3. 22. *Et* 7. 37. Prophetat tamaſt ti nektek à ti Uratok Iſtentők az ti Attyatok fiai kőzzůl, mint ſinten engemet ůtet halgaſſatok. [c] *Ioan.* 1. 18. Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, amaz eggyetlen egy fiu ki az Attyanak kebelében vagyon, az jelentette meg mi nekůnk *Et* 15. 15. Mindeneket valamellyeket hallottam meg jelentettem ti nektek. *Matth.* 11. 27. Senki nem iſmeri az Fiut, hanem csak az Attya, az Attyat is nem iſmeri ſenki, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu akarandgya meg jelenteni.

[d] *Pſal.*

d *Pſal.* 110. 4. Meg eskût az UR ISTEN es eskûveſet ſoha meg nem bannya, hogy te ôrôkke valo Pap legy Melchiſedech Papnak rendi ſerint. *Hebr.* 7. 21. Meg eskût az UR ISTEN es ſoha ô eskûveſet meg nem bannya: Te vagy ôrôkke valo ſent Pap Melchiſedech Papnak rendi ſerint. *Et* 10. 12. Ez penig az bûnôkert egy aldozatot teven, ôrôkkeûl az Iſtênek jobja felôl. e *Rom.* 8. 34. Kicsoda volna az az ki minket karhoztatna? CHRISTUS az, az ki meg holt, ſôt még az ki fôl-is tamadot halottaibol, ki ûl az Iſtennek jobja felôl, es ki annak felôtte eſedôzik mi erôttünk. *Et* 5. 9, 10. Meg igazittatvan ez okaert az û verevel, moſt ſokkal inkab meg tartatunk az haragtul û altala. Mert ha még akkoron-is mikor ellenſegôk volnank, megh bekeltettünk az Iſtennel, az ô Fianak halalanak altala, moſt mikor immar meg engeſteltettünk, ſokkal inkab meg tartatunk az ô elete altal. f *Pſal.* 2. 6. En peniglen rendeltem az en Kiralyomat az en ſent hôgyemen az Sionon. *Luc.* 1. 33. Uralkodik az Iacobnak hazan mind ôrôkke, es az ô orſzaglaſanak nem leſen vege. *Matth.* 28. 18. Adattatot en nekem minden hatalom mennyen es fôldôn. *Ioan.* 10. 28. En ôrôk eletet adok ô nekik, es ôrôkke el nem veſznek, es ſenki azokat az en kezem kôzzûl ki nem ragadgya.

Dom: 13.

XXXII. KERDES.

Miert neveztetôl tehat te Kereſztyennek?

Ezert, mert az hit altal az Ieſus Chriſtuſnak tagja, a es az ô kenetenek reſzeſe vagyok, b ez okaert hogy az ô nevet-is vallyam, c es magamat ô eleiben, halaadaſnak ęlô aldozattyanak allaſſam, d es hogy ez vilagon valo eletemben, az bûn es az Sathan ellen ſabad es nagy jo lelki iſmerettel viaskodgyam e es ez eletnek utanna az Chriſtuſſal minden teremtött allatokon ôrôkke orſagollyak. f

a *Actor.* 11. 26. Lôn penig ez, hogy egeſz eztendô altal az Anyaſzentegyhazban egyben gyûlnenek, es az nepnek ſokaſagat tanitanak, es hogy az tanitvanyok elôſzôr Antiochiaban neveztetnenek Kereſztyeneknek. 1. *Cor.* 6. 15. Avagy nem tudgyatoke hogy az ti teſtôtôk az Chriſtuſnak tagyai legyenek. Ez okaert az Chriſtuſnak tagyait el veven azt tegyeme hogy paraznaknak tagyai legyenek? Tavol legyen ez. b 1. *Ioan.* 2. 27. De az kenes, mellyet ti az UR Iſtentûl vôtôk, megh marad ti bennetôk, es nincsen ſûkſegtôk rea, hogy valaki tanitſon titeket. Hanem mikepen ugyan azon kenet tanit titôket mindenekrôl, az mely igaz-is, es nem csalard: es az mikepen tanitot titeket, meg-is marattok abban. *Eſa.* 59. 21. Azt mondgya az IEHOVA: Illyen frigyôt kôtôk en

tők en ő velők: Az en Lelkem az ki te benned vagyon, es az en beſzedem mellyet adtam en az te ſajadban, ſoha az te ſajadtul el ne tavozzanak: ſem az te magodnak ſajatul, ſem az te magodnak magvanak ſajatul, azt mondgya az IEHOVA, moſtantul fogva mind őrőkke. *Ioel.* 2.28. *Et Actor.* 2.17. Es leſzen az utolſo időkben ez, azt mondgya az IEHOVA: Ki őntők en az en Lelkőmből minden teſtre, es jővendőt mondnak az ti fiaitok, es az ti leanyitok, es az ti iffiaitok latafokat latnak, es az ti vencitők almakat almadoznak. c *Matth.* 10.32. *Et Mar.* 8.38. *Et Luc.* 9.26. *Et* 12. 8,9. Minden valaki hittel valland engemet az embereknek előtte, en-is vallom útet az en Attyamnak előtte az ki az egekben vagyon. Valaki penig meg tagadand engemet az embereknek előtte, en-is meg tagadom útet az en Attyamnak előtte ki az egekben vagyon. Valaki ſegyenlend engemet es ſegyőnli az en beſzedimet vallani ez parazna es bűnben főrtőzőt nemzetſeg kőzőt, az embernek fia-is ſegyenleni fogya azt mikoron el jővend az ő Attyanak dicsőſegeben az ſent Angyalokkal. d *Rom.* 6.12,13. Ne Uralkodgyek az bűn az ti halando teſtetekben hogy annak engedgyetek az ő kivanſagi ſerint. Es ne adgyatok az ti tagaitokat az bűnre, hogy az hamiſsagnak fegyveri legyenek: De adgyatok magatokat az Iſtennek, mint kik az meg holtaknak kőzzűle eletre fordultatok, es adgyatok à ti tagaitokat az Iſtennek, hoǵ az igazſagnak fegyveri legyenek. *Et* 12. 1. Annak-okaert kerlek titőket attyamfiai az Iſtennek irgalmaſſagajert, tegyetők ezt, hogy az ti teſtőtők legyen elő, ſent, es Iſtennek kellemetes aldozat, es az ti Iſteni ſolgalattok legyen okos. *Apoc.* 5.8,10. Es mikoron az barany kezeben vőtte volna az kőnyvet, amaz negy lelkős allatok, es amaz huſzon-negy venők artzul le eſenek az barany előt, kiknek mindeniknek hegedűjűk vala, es arany ſelentzejők mellyek tellyeſek valanak jo illatu ſerſamokkal, mellyek az ſenteknek imadſagi. Es tevel minket az mi Iſtenűnknek Kiralyokka es Papokka, es orſagot fogunk birni it ez főldőn. 1. *Petr.* 2.9. *Et Exod.* 19.6. Ti vattok az valaſztatot nemzetſeg, az Kiralyi Papſag, az ſent nep, es az őrőkős nep, hogy hirdeſſetők annak joſagit, az ki titőket az ſetetſegből az ő csudalatos vilagoſſagara hivot. e 1. *Timoth.* 1. 18,19. Ez parancsolatot ajanlom teneked fiam Timotheę, hogy ez jővendő mondaſok ſerint, mellyek annak előtte valo időkben lettenek te felőled, vitezkedgyel azok altal jo vitezſegőt, megh tartvan az hitőt es az jo lelki iſmeretet, mellyet hatra vetven nemellyek, hitőkben meg romlottak. f *Matth.* 25.34. Iűjetők el en Atyamnak aldottai, birjatok az orſagot mely ti nektek keſzittetet męg vilag fundamentomanak fől veteſenek előtte. 2. *Timoth.* 2.12. Ha ő vele ſenvedűnk eggyűt, ű vele-is uralkodunk, ha űtet meg tagadgyuk ő-is meg tagad minket. *Apocal.* 1.6. Es tőn minket Kiralyokka es Papokka, az Iſtennek es az ő Attyanak.

XXXIII. KERDES.

Mi okaert hivattatik az Chriſtus Iſtennek eggyetlen egy ſűlőt fianak, ha mi-is Iſtennek fiai vagyunk?

Mert az Chriſtus, csak egyedűl ő maga az őrők Attya Iſtēnek őrőkke es termeſet ſerint valo fia. [a] Mi penig ő erőt te kegyelemből lettűnk az Attyanak fogadot fiaiva. [b]

[a] *Ioan.* 1. 14,18. Es neſtők az ő dicsőſeget, ugy mint az Attyatul eggyetlen egy ſűlőtnek dicsőſeget. Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, amaz eggyetlen ſűlőt fiu, ki az Attyanak kebeleben vagyon, az hirdette ki minekűnk. *Hebr.* 1. 1,2. Az Iſten nagy ſokſor es ſokkepen ſollot regenten az Prophetak altal az mi Attyainknak. Ez utolſo időkben peniglen ſollot mi nekűnk az ő Fia altal, kit mindenekőn őrőkőſſe tőn, ſőt ki altal męg ez vilagot-is teremte. *Ioan.* 3. 16. Ugy ſerete Iſten ez vilagot, hogy az ő egyetlen egy ſűlőt fiat adnaja erette, hog minden valaki hiſen ő benne, el ne veſſőn hanem őrők elete legyen. 1. *Ioan.* 4. 9. Ebben tetzek meg mi hozzank az Iſtennek ſereteti, hogy az ő eggyetlen egy ſűlőt fiat bocsata az Iſten ez vilagra, hogy ellyűnk ű altala. [b] *Rom.* 8. 15,16,17. Nem vőttetők az ſolgalatnak Lelket viſontag az felelemre, hanem vőttetek à fiuva fogadaſnak Lelket ki altal kialtyuk ezt, Abba, az az, Attyam. Mely ſent Lelek egyetemben bizonſagot teſen az mi lelkűnkel, hogy mi Iſtennek fiai vagyunk. Hogy ha fiak vagyunk, őrőkőſők-is vagyunk, az Iſtennek őrőkőſi, az Chriſtuſnak penig őrőkős tarſai. *Epheſ.* 1. 5,6. Mely Iſten előve el valaſta minket, kiket fiaiva fogadna az Ieſus Chriſtuſnak altala ű magaban, az ő akarattyanak jo kedve ſerint, az ő dicsőſeges kegyelmenek dicseretire, mellyel ſerelmetőſſe tőn ű maganak minket ingyen az ő ſerelmes fianak altala. *Ioan.* 1. 12. Valamenin be fogadak űtet, ada azoknak ily meltoſagot hog űk Iſten fiaiva lennenek, azoknak az kik hiſnek az ő neveben. 1. *Ioan.* 1. 3. Az mit lattunk es hallottunk, azt hirdettyűk ti nektek, hogy ti-is kőzőſők legyetek mi velűnk, es az mi kőzőſűleſűnk legyen az Attyaval, es az ő fiaval az Ieſus Chriſtuſſal.

XXXIIII. KERDES.

Dom: 14.

Mi okaert nevezed ûtet mi Urunknak?

Mert az mi teſtűnket es Lelkűnket az bűnőktűl nem a-

[a] 1. *Petr.* 1. 18,19. Tudgyatok ti hog nem veſendő allatokon ezűſtőn avagy aranyon valtattatok meg az ti

aranyon ſem ezûſtön, hanem az ô dragalatos ſent verevel meg valtvan, es az ôrdögnek minden hatalmatul meg ſabaditvan, minket ô maganak ſajat nepeve tett.[a]

ti haſzontalan eletetökböl, mellyet vöttetök vala az ti Attyaitoknak ſörzeſiböl, hanem bizonyara az artatlan es macula nelkül valo barannak az Ieſus Chriſtuſnak dragalatos verevel. 1. *Corint.* 6. 20. Mert arron valtattatok meg. Dicsöitſetök ez okaert az Iſtent az ti teſtetökben, mellyek az Iſtene. *Et* 7. 23. Arron vattok meg valtatvan, ne legyetek ez okaert embereknek ſolgai. *Epheſ.* 1. 7. Mely Chriſtusban löt mi nekünk valtſagunk az ô vere altal, bünéinknek mondom botſanattya az ô kazdag kegyelmeböl. 1. *Timoth.* 2. 5,6. Mert egy az Iſten, egy az közbenjaro Iſten közöt es emberek közöt, az ember Ieſus Chriſtus, ki ada ô magat mindenekert, hogy az valtſagnak arra lenne, az Chriſtus mondom, amaz alkolmatos idöre rendeltetöt bizonſag.

XXXV. KERDES.

Mit hiß akkor mikor azt mondod: Ki fogantatek ſzent Lelektül, ſzületek ßüz Mariatul?

Hogy az Ieſus Chriſtus, az ki igaz es örökke valo Iſten[a] es az ô Iſtenſegeben mind örökke meg marad[b] az ßüz Marianak teſteböl es vereböl[c] az ßent Leleknek cselekedete altal, ô magara bizonyos emberi termeßetöt vött föl,[d] hogy egyßerſ-mind Davidnak bizony magva,[e] es az ô attyafiaihoz mindenben haſonlatos lenne,[f] az büntül meg valva,[g]

[a] *Ioan.* 1. 3,4,5. Kezdetben vala az ige, es az ige az Iſtennel vala, es az az ige Iſten vala. *Et* 17. 3. Ez az örök elet, hogy tegedet csak egyedül iſmeryenek igaz Iſtennek lenni, es kit el bocsatal az Ieſus Chriſtuſt. En tegedet dicsöitettelek itt ez földön, azt az munkat az kit attal vala, hogy meg cselekedgyem, veghez vittem. Moſt ez okaert te en Attyam, dicsöits meg engemetis te magadnal azzal az dicsöſeggel, az mely vala te nalad meg annak elötte, minek elötte ez vilag teremtetöt volna. *Rom.* 1. 3,4. Az ô fia felöl, ki teſt ßerint Davidnak magvabol tamadot, ki nyilvan meg jelentetek, hogy Iſtennek fia legyen hatalmaſſaggal az meg ßentöleſnek Lelke ßerint, ebböl hogy föl tamada hallottaibol az mi Urunk IESUS CHRISTUS. *Coloſſ.* 1. 15,16,17. Ki az lathatatlan Iſtennek kepe, es minden terem-

teremtőt allatoknak első fűlőtte, mert ő altala teremtettenek mindenek valamellyek az egekben es it ez főldőn vadnak, lathatok es lathatatlan allatok, avagy Kiralyi fekek legyenek, avagy fejedelemſegek, avagy hatalmaſſagok, mindenek ő altala es ő erette teremtettenek, es minden teremtőt allatoknak előtte valo, es minden teremtet allatok ő altala vadnak es tartatnak. *Pſal. 2. 7,8. Et Actor. 13. 33. Et Hebr. 1. 5. Et 5. 5.* Az UR monda ennekem, en fiam vagy te, ez mai napon fűltelek en tegedet. Kery en tűlem valamit, es az nemzetſegeket te neked adom ő-rőkſegűl, es ez főldnek hatarit birodalmul. *Matth. 3. 17. Et 17. 5. Et Marc. 1. 11.* Ime az felyhőkből fozat lőn. Ez amaz en ſerelmes Fiam, kiben en meg engeſteltettem, űtet halgaſſatok. *Matth. 16. 16. Et Luc. 9. 20.* Felelven Simon Peter monda: Te vagy az CHRISTUS amaz elő Iſtennek fia. b *Rom. 9. 5.* Ezőknek Attyok azok-is, kiktul az CHRISTUS teſt ſerint tamadot, mely CHRISTUS mindeneknek felette mind őrőkke aldando es dicserendő ISTEN, Amen. *Eſa. 7. 14. Et Matth. 1. 23.* Ime egy neminemű fűz terehben eſik, es fiat fűl, es neveződ űtet Immanuelnek, mely annit teſſen, mint mi velűnk lakozo Iſten. *Eſa. 9. 6.* Gyermek fűlettetik mi nekűnk es fiu adattatik mi nekűnk, kinek birodalma leſſen az ő vallan, es az ő neve hivattatik csudalatoſnak, nagy tanacsoſnak, erős es hatalmas Iſtennek, őrőkke valo Attyanak, bekeſegnek fejedelmenek. *Ierem. 23. 6.* Es ez az ő neve, az mellyel nevezik űtet IEHOVAH mi igazſagunk. c 1. *Ioan. 5. 20.* Tudgyuk peniglen hogy az Iſtennek fia el jűt es adot mi nekűnk oly ezt s-oly elmet hogy meg iſmerjűk azt, az ki igaz, es vagyunk abban az igazban az ő Fiaban az IESUS Chriſtusban. Ez az igaz Iſten es az őrők elet. *Ioan. 20. 28.* Felele Thamas es monda neki en URAM vagy te, es en Iſtenem vagy te. *Ioan. 1. 14.* Ez az ige teſte lőn, es lakozek mi kőzőttűnk es neztűk az ő dicsőſeget ugy mint az Attyatul eggyetlen egy fűlőtnek dicsőſeget, ki tellyes kegyelemmel es igazſaggal. *Galat. 4. 4,5.* De minek utanna el jőve az időnek tellyes volta, el bocsata az ISTEN az ő fiat aſſonyiallattul fűlettettet, es az tőrveny ala vettetettet, hogy meg valtana azokat kik az tőrvennek atka alat valanak, hogy ű neki fogadot fiai lennenk. d *Matth. 1. 18,19,20.* Az IESUS Chriſtuſnak peniglen fűleteſe ekkepen lőn: Mikoron az ő Annya Maria jegyőſűl adattatot volna Ioſephnek, annak előtte, minek előtte eggyűve jutottanak volna, talaltatek terheſnek lenni az ſent Lelek Iſtentűl. Az Ioſeph penig az ő URA mivel hogy igaz ember vala, es ű hozza gonoz hirt nem akar vala adni, titkon űtet el akara hadni. Mikoron penig ezeket forgatna eſſeben az Ioſeph, ime az UR Iſtennek Angyala almaban meg jelenek ő neki ezt mondvan, Ioſeph, Davidnak fia, ne fely te hozzad venni az Mariat à te feleſegedet. Mert az mi ő benne fogantatot, ſent Lelek Iſtentűl vagyon. *Luc. 1. 35.* Es felelven az Angyal monda az Marianak: Az

Szent Lelek Isten szal onnan fellűl te read, es az felseges Istennek hatalmas ereje meg arnyekoz tegedet. Annak-okaert az-is az szent, az ki szűlettek te tűled, neveztetik Istennek fianak. e *Psal.* 132. 11. *Et* 2. *Samuel.* 7. 12. *Et Luc.* 1. 32. Eskűvek az Iehovah az Davidnak igazsagot, es attul soha el nem tavozik. Az te mehednek gyűmölcseből űltetők az te szekődben. *Actor.* 2. 30,31. Mikoron ez okaert Propheta volna, es tudna hogy az Isten nagy eskűvessel eskűt volna meg űneki, hogy az ő agyekanak gyűmölcseből tamasztana az Chriſtuſt test szerint, kit helyhőztetne az ő szekiben. Még előve megh tudvan szolla az Chriſtuſnak fől tamadasa felől, hogy nem hagyattatot legyen az ő lelke az földnek gyomraban, es hogy az ő teste rothadast nem latot legyen. f *Phil.* 2. 7. Ő maga magat meg űresitven, szolgai format vőn fől magara, es hasonlatos lőn az emberekhőz. g *Hebr.* 4. 15. Nincsen mi nekűnk oly fő Papunk ki nem erőzne velűnk egyetemben az mi gyarlosaginkat, hanem oly az ki hasonlatoskepen mindeneben meg kesertetőt az bűn nelkűl. *Et* 7. 26,27. Illyen fő Papunknak kel vala mi nekűnk lenni, kegyes, artatlan, tiszta, az bűnősők kőzzűl ki valasztatot, es ki főlsegesbe tetetet az egeknel. Kinek ne legyen szűkseg naponkent, mint amaz egyeb fő Papoknak, elősőr az únnőn tulaydon sajat bűnejert aldozatot tenni, annak utanna ostan az nepnek bűnejert. Mert ezt egyszer cselekette megh mikoron únnőn magat az aldozatra fől vitte.

XXXVI. KERDES.

Mi hasznat vesed az Chriſtuſnak szentsegessen valo fogantatasanak es szűletesenek?

Ezt hogy ő mi nekűnk kőzben jaronk [a] ki az ő artatlansagaval es tőkelletes szentsegevel az en bűneimet, mellyekben fogantattam, el fődözi, hogy Isten eleiben ne mennyenek. [b]

[a] *Hebr.* 2. 16,17,18. Mert bizonyara nem az Angyaloknak termeszetit vette fől, hanem az Abrahamnak magvat. Azert mindenekben hasonlatosnak kellet lenni az attyafiakhoz, hogy irgalmas es hű fő Pap lenne azokban mellyeket az Istennel kellene cselekedni az nepnek bűnenek megtisztitasara. Mert ezert hogy szenvedől mikoron kesertetőt, segitseggel lehet azoknak-is az kik kesertetben vadnak. [b] *Psal.* 32. 1,2. Bodog az, az kinek alnoksagi megvadnak bocsattatvan, es az kinek bűnei el vadnak fedeztetuen. Bodog ember az, az kinek bűneit az Iehovah bűnne nem tulaydonitotta, es az kinek sziveben lelkeben nincsen csalardsag. 1. *Corit.* 1. 30. De ti ő tűle vattok az Christus Iesusban, ki tetetőt mi nekűnk az Istentűl bőlcseségűnke,

gûnke, igazſagunka, ſentſegûnke es valtſagunka. *Rom* 8. 34. Mert mikoron az törvennek erötlenſege az teſtben ſemmit nem tehetne, az ISTEN az ö fiat, az mi bûnös teſtünkhöz haſonlatos teſtben el bocsatvan az bûnert az bûnt el karhoztata az teſtben. *Galat.* 4. 4,5. De minek utanna el jút volna az idönek tellyes volta, el bocsata az ISTEN az ö fiat aſſonyiallattul ſûlettettet es törveny ala vettettettet, hogy azokat megh valtana az kik az törvennek atka alat valanak hogy ö neki fogadot fiai lennenk.

XXXVII. KERDES.

Dom: 15.

Mit hiſz akkor, mikor azt mondod, ſzenvede?

Ezt hiſzem, hogy ö tellyes életének idejében-is, az mig ez földön lakozot, de fükepen halalakor az ö teſteben es lelkeben mind az egeſz emberi nemzetert ſenvedte az Iſtennek a bûn ellen valo haragjat [a] hogy az ö ſenvedeſevel ugy mint engeſztelö es kegyelem nyerö eggyetlen egy aldozattal [b] az mi teſtünket es lelkünket az örök karhozattul meg ſabaditana, es minekünk Iſtennek kegyelmet, igazſagot, es örök életöt kereſne.

[a] 1. *Petr.* 2. 24. Ki az mi bûneinket az kereſztfan az ö teſteben el ſenvette, hogy az bûnöknek meg halvan elnenk az igazſagnak, kinek teſtének kekeivel meg gyogyultatok. *Et* 3. 18. Mert az Chriſtuſ is egyſzer ſenvedöt az bûnökert, igaz leven az hamiſſakert, hogy minket az Iſtenhöz vinne, meg halvan teſteben de lelkeben meg elevenödven. *Eſa.* 53. 12. Ez okaert mert az halalra vitte föl ünnön magat, es az bûnöſök köziben ſamlaltatot es ſokaknak bûnöket el viſelven, à bûnöſökert eſedözöt. [b] 1. *Ioan.* 2. 2. Szoſollonk vagyon az Attya Iſtennel az igaz IESUS CHRISTUS, es ö az mi bûneinkert engeſztelö aldozat, es nem csak az mi bûneinkert peniglen, de meg annak felette ez egeſz vilagnak bûnejert-is. *Ioan.* 4. 10. Ebben tetzik meg az Iſtennek ſereteti nem hogy mi ſerettük legyen az Iſtent elöſör, de hogy ú ſeretet legyen minket, es el bocsatotta legyen az ö Fiat hogy lenne engeſztelö aldozat az mi bûneinkert. *Rom.* 3. 25,29. Kit elö ada mi nekünk az ISTEN hogy lenne engeſztelö aldozat az ö vere hullaſaban valo hitnek altala, ezert hogy meg mutaſſa az ö igaz voltat az elebbi bûneinknek bocsanattya altal, mely löt az Iſtennek nagy türhetö voltabol, hogy meg mutaſſa az ö igazſagat ez jelen valo idöben, tudni illik, hogy ö legyen az igaz, es az ki meg igazittya azt az ki az Ieſuſnak hitiböl vagyon.

KÖNYVTÁRA

XXXVIII. KERDES.

Mi volt az oka, hogy Pilatusnak birosagban ſenvedne?

Hogy ő artatlan leven à Polgari tarſaſagban levő biro elől halalra iteltetven [a] minket az Iſtennek kemeny iteletiből, mely az bűnert mindnyajunknak fejen vala ki vēne es meg ſabadítana, [b] mellyekben vadollyatok űtet. De meg Herodes ſem talala, mert ő hozza bocsatalak titőket, es ime ſemmi halalra melto dolog nem cseleketetet ő tűle. *Ioan.* 19. 4. Iſmeglen ki mene ez okaert Pilatus, es monda ő nekik. Ime en ki hozom ti nektek űtet, hogy meg tudgyatok, hogy en ſemmi vetket ő benne nem talalok. [b] *Pſ.* 69. 5. Az kik gyűlőlnek engemet ok nelkűl, tőbben vadnak hogy nem mint az en fejemnek hayſalai, hatalmaſokka lőttenek es meg ſokaſultanak az en ellenſegim, kik oknelkűl űldőznek engemet, az mellyeket el nem ragattam, akkor fizettem meg. *Eſa* 53. 4,5. Ő viſeli az mi betegſeginket, es az mi faydalminkat ő hordozza. Mi penig azt vellyűk vala, hogy az Iſten nyomoritotta volna meg űtet. Ő megh ſebőſittetőt az mi bűneinkert, es meg verettetet az mi alnokſaginkert, az ő ſanyargaſa volt az mi bekeſegűnk, es az ő kekei voltanak mi nekűnk gyogyulaſunk. 2. *Corinth.* 5. 12. Az ki bűnt nem tud vala, mi erettűnk bűnne teve, hogy mi Iſtennek igazſagava tetetnenk ő benne. *Galat.* 3. 13,14. Az Chriſtus meg valtot minket az tőrvennek atkatul, mikoron mi erettűnk atokka tetetet: Mert meg vagyon irvan: Atkozot minden az ki az fan fűg. Hogy az Abrahamnak igert aldas az Ieſus Chriſtus altal az Pogan nepekre-is ſallyon, es hogy amaz meg igertetőt Lelkőt az hit altal el vegyűk.

a *Luc.* 23. 13,14,15. Az Pilatus penigllen őſſve hivan az Papoknak fejedelmet, es az fő embereket, es az kőz nepet, monda azoknak. Ennekem előmben hozatok ezt ez embert, mint ki az nepet el forditanaja, es ime en űtet ti előttetők meg kerdven, ſemmi bűnt nem talalok ez emberben, azok kőzzűl, az

XXXIX. KERDES.

Nagyob dologe az hogy kereſt fara fezitőttek, hog nem mint ha valami egyeb halalnak nemevel őltek volna meg?

Bizonyara nagyob: Mert ebből ez dologbol vagyok bi-

a *Deut.* 21. 23. Miert hogy Iſten atkaban vagyon az fől figgeſtetett ember.

zonyos, hogy azt az atkot kinek terhe en raytam vala, ő magara vette: Mert az kereßtfan valo halalt Iſten megh atkozta vala, [a]

ember. *Galat.* 3. 13. Az Chriſtus megvaltot minket az tőrvennek atkatul mikoron mi erettünk atokka lőt Mert meg vagyon irvan: Atkozot minden az ki az fan fúg.

XL. KERDES.

Dom: 16.

Mi ßükſeg volt hogy az Chriſtus mind halalig meg alazna ő magat?

Ez okaert: mert az Iſten iteletinek es igazſaganak [a] ſemmi modon egyebkepen az mi bűneinkert eleg tetel nem lehetet, hanem csak az Iſten fianak halalaval, [b]

[a] *Geneſ.* 3. 17. Az jo es az gonoz tudaſanak fajanak gyűmőlcseben ſemmikepen ne egyel: Mert valamely napő abban ejendeß, halalnak halalaval halß meg. [b] *Hebr.* 2. 9, 14, 15. Az Ieſuſt peniglen lattyuk hogy dicsőſeggel es tißteſſeggel koronaztatot megh, ki egy keves ideiglen alab valova tetetet vala az Angyaloknal az halalnak ßenvedeſeert, hogy az Iſtennek kedvenek altala mindenekert halalt koſtolna. Miert hogy ez okaert az gyermekek az teſtnek es az vernek reßeſi, ű-is azonkepen ugyan azonokban reßeſſe lőt, hogy az halalnak altala el rontana azt, az kinel az halalnak birodalma vala, az az, az őrdőgőt, es meg ßabaditana azokat, kik az halaltul valo feltekben mind egeß eletekben kőteleſek valanak az ßolgalatra.

XLI. KERDES.

Miert hogy el-is temettetet?

Azert hogy azzal meg bizonitana hogy ő bizonnyal es valoſaggal meg holt legyen, [a]

[a] *Actor.* 13. 29. Mikoron mindeneket veghőz vittenek volna, az mellyek ő felőle megh valanak irattatvan, le veven az farol tevek útet az koporſoban. *Matth.* 27. 59, 60. Es az Ioſeph mikoron le vette volna az Chriſtuſnak teſtet, be takara azt ßep tißta gyoltsban, es helyheztete az ű uy koporſojaban, mellyet ki faragot volna egy kű ßiklabol, es nagy kővet forditvan az koporſo ßajara el mene. *Luc.* 23. 52, 53. Az Arimathiabol valo Ioſeph menven az Pilatushoz meg kere az Ieſuſnak teſtet, es leveven az farol be takara gyoltsban, es helyheztete azt kűből ki faragtatot koporſoban, melyben meg ſoha ſenki nem tetettetet vala.

Ioan. 19. 38,39,40,41,42. Ezeknek utanna kediglen kere Pilatust az Ioseph, ki Arimathiabol valo vala, es ki titkon valo tanitvanya vala az Iesusnak az Sidoktul valo felteben, hogy le venne az Iesusnak testet, mellyet meg engede az Pilatus. El mene ez okaert, es le veve az Iesusnak testet. El jove penig az Nicodemus-is, az, az ki elein ejel ment vala az Iesushoz, Mirrhabol es Aloesbol elegittetot draga sort hozvan, kozel saz font fele: Le vevek annak-okaert az Iesusnak testet, es azt be takargatak sep tiszta ruhakban draga kenetokkel egyetemben, mikepen az Sidok szoktanak temetkozni. Vala penig az helyen, holot meg feszittetot vala, egy kert, es az kertben egy uy koporso, melyben meg senki nem tetettetot vala. Ot az helyen annak-okaert, miert hogy az Sidoknak az inneprc keszulo napjok vala, tevek az koporsoban az Iesust mert kozel vala az koporso.

XLII. KERDES.

De ha az Christus meg holt erettünk, mi az oka hogy minekünk-is az halalt megkel kostolnunk?

Az mi halalunk nem bününkert valo eleg tetel, hanem az bünnek el torolteteset, es rolunk valo el senivedese, es az orok eletre valo altal menesünk. *

* *Ioan.* 5. 24. Bizony bizony mondom tinektek, hogy valaki az en beszedemet halgattya, es hiszen annak az ki engemet el bocsatot, hog annak orok elete vagyon, es karhozatban nem megyen, hanem altal megyen az halalbol eletre. *Phil.* 1. 23. Szorongattatom mind ket felol, kivanvan ez testbol ki menni, es az Christussal eggyut lenni, mert az sokkal job dolog. *Rom.* 7. 24,25. En nyavalyas ember: kicsoda ment ki engemet ez halalra koteles testbol? Halat adok az Istennek, az Iesus Christusnak az mi Urunknak altala.

XLIII. KERDES.

Micsoda hasnot veszünk egyebet ezeknek felette az Christus aldozatyabol es halalabol?

Hogy az o fent halalanak erejevel az mi oh emberünk o vele eggyut meg fezittetik, * *Rom.* 6. 6,7,8,11. Tudvan azt hog amaz mi bennünk valo oh ember o vele egyetemben meg feszittetot, hogy

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

megh ölettetik es el temettetik [a] hogy az gonoz kivansagok, es az testnek gonoßra valo vagyakozasi ez utan mi bennünk ne uralkodgyanak, [b] hanem ö neki magunkat hala ado aldozatul adgyuk. [c]

hogy az bűnnek teste meg erötelenitteſſek, hogy ennek utanna az bűnnek ne ßolgallyunk. Mert az ki meg holt, az megh ßabadult az bűntűl. Ha meg holtunk az Chriſtuſſal, tudgyuk es el hißßük, hogy elni-is fogunk ö vele. Azonkepen tiis gondolkodgyatok, hogy tiis akkor meg holtatok az bűnnek de eltök az Iſtennek az Ieſus Chriſtuſnak az mi Urunknak altala. [b] *Rom.* 6. 17. Ne uralkodgyek ezokaert az bűn az ti halando testetekben, hogy engednetök az bűnnek, az testnek kivanſagi ßerint. [c] *Rom* 12. 1. Kerlek ez okaert titöket attyamfiai az Iſtennek irgalmaſſagaert, hogy az ti testeteket adgyatok elö, ßent es az Iſtennek kedves aldozatul, es az ti Iſteni ßolgalattok okos legyen.

XLIIII. KERDES.

Miert teßed eztis hozza ßalla ala poklokra?

Hogy az en nagy banatimban es kemeni keſertetimben en magamat ezzel ez vigaßtalaſſal taplallyam, hogy az en Uram az Ieſus Chriſtus az ö ßivenek megh mondhatatlan keſerüſegivel, gyötrelmivel es rettegeſivel, mellyekben jollehet hogy annak elötte-is forgot, de fökepen halalanak idejen tellyeſſtggel el burittatotvala, engemet az pokolnak kenyatul es gyötrelmitul meg ßabaditot. [a]

[a] *Eſa.* 53. 10. Akara az Ur ötet meg erötelenitven meg törni, hogy minek utanna adandgya az ö eletet az bűnert aldozatul, laſſa az ö hoßßu ideiglen levö fiait, es az Urnak akarattya ßerencseſſe teteſſek ö altala. *Matth.* 27. 46. Kilentz ora fele peniglen föl kialta az IESUS nagy föl ßoval mondvan: Eli, Eli, lamaſabachtani, az az, en Iſtenem en Iſtenem, miert hagyal el engemet.

XLV. KERDES.

Dom: 17.

Mit haßnal mi nekünk az Chriſtuſnak föl tamadaſa?

Elößör ezt haßnallya: hogy az ö föl tamadaſaval az halalt

[a] 1. *Corint.* 15. 16, 17, 18, 54, 55. Mert ha az halottak föl nem tamadnak, az Chriſtus ſem tamadot föl, hogy ha az

meg győzte, hogy minket az ő sent halalaval kereſőt őrők igazſagban reſeſekke tehetne, [a] Maſodſor ezt haſnallya: mert az ő fől tamadaſanak hatalmaval, miis immar uyeletre fől tamaſtatunk. [b] Utolſor az mi fejünknek az Chriſtuſnak fől tamadaſa az mi jövendő dicsőſeges fől tamadaſunknak-is zalaga es bizonſaga, [c] az Chriſtus fől nem tamadot, hejaban valo az ti hitőtők, męg az ti bűneitőkben vattok, bizonyara azok-is el veſtenek, az kik az Chriſtus hitiben nyugottanak el. Mikoron peniglen à rothadando teſt rothadatlanſagban őltőzik, es az halando teſt halhatatlanſagot veſen fől, akkoron telik be ez beſed, mely igy vagyon megh irvan: Az halal be nyelettetőt az győződelemben. Hol vagyon halal az te fulakod? Holot vagyon pokol az te győződelmed? *Roman.* 4. 25. Mely Chriſtus halalra adattatot az mi bűneinkert, es fől tamadot az mi megigazulaſunkert. 1. *Petr.* 1. 3,4,5,21. Aldando az Iſten, es az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak ſent Attya, ki az ű búſeges irgalmaſſaga ſerint vyonnan, ſűlt minket elő remenſegben, az Ieſus Chriſtuſnak halottaibol valo fől tamadaſanak altala, oly őrőkſegre, mely el nem veſhet, meg főrtőzhetetlen es meg hervadhatatlan, es mely mi nekűnk tartattatik az egekben, kik Iſtennek erejeből őriztetőnk hitnek altala az idvőſſegre, mely ez vegre keſittetőt, hogy ki jelennek az utolſo időben. Kik ő altala hiſtők az Iſtenben, ki fől tamaſta űtet halottaibol, es dicsőſeget ada ő neki, hogy ti nektek hitőtők es remenſegtők lenne az Iſtenben. [b] *Rom.* 6. 4. Annak-okaert el temettettűnk ő vele egyetemben az kereſtſegnek altala az halalra, hogy mikepen fől tamaſtatot halottaibol az Chriſtus az Attya Iſtennek dicsőſegere azonkepen, miis uy eletben jarjunk. *Coloſſ.* 3. 1,2,3,4. Annak okaert ha az Chriſtuſſal egyetemben fől tamattatok, az mennyei dolgokat kereſſetők, àhol az Chriſtus vagyon az Iſtennek jobjan űlven. Az mennyei dolgokra viſellyetek gondot, nem az főldiekre, mert meg holtatok, es az ti elettők el vagyon reytetven az Iſtenben az Chriſtuſſal. Valamikoron az mi eletűnk az Chriſtus megh jelőnendik, akkoron tiis ő vele egyetemben meg jelentők az dicsőſegben. *Eph.* 2. 5,6. Męg akkoron-is mikoron meg holtunk volna az bűnnek altala, egyetemben męg elevenite minket az Chriſtuſſal, kinek kedvejert tartattatok meg, es ő vele egyetemben tamaſta fől, es ő vele egyetemben helyheztete minket az mennyeiek kőzőt az Chriſtus Ieſusban. [c] 1. *Corinth.* 15. 12,13,14. Hogy ha az Chriſtus prædikaltatik halottaibol fől tamadotnak lenni, mikepen mondgyak nemellyek ti kőzőttetek, hogy nincsen az halottaknak fől tamadaſa? Mert hogy ha nincsen az halottaknak fől tamadaſok, az Chriſtus ſem tamadot fől. Hogy ha az Chriſtus fől nem tamadot,

tamadot, bizony hasontalan az mi prædicallasunk, hejaban valo penig annak felette az ti hitőtők-is. *Rom.* 8. 11. De hogy ha annak lelke az ki fől tamasztotta az Iesust halottaibol lakozik ti bennetek, az, az ki fől tamasztotta az Christust halottaibol, az ti halando testeteket-is meg eleveniti az ti bennetek lakozo Leleknek altala.

XLVI. KERDES.

Mikepen erted azt az czikőlt, fől mene mennyegben?

Igy hogy az Christus az Apostoloknak lattara ez földről mennyegben fel vitetet,[a] es mi erettünk mostan-is ott vagyon,[b] es mind addiglan ott lessen, mig nem ismeg el jú meg itelni eleveneket es holtakat.[c]

[a] *Act.* 1. 9. Es ezeket meg mondvan semek lattara fől emeltetek, es az kőd be fogvan útet sőmők elől el veve. *Marc.* 16. 19. Az Ur minek utanna ezeket meg mondotta volna, fől vitettetek mennyegben, es úle az Istennek jobjara. *Luc.* 24. 51. Es lőn ez, mikoron úket meg aldana, el valek ő túlők, es menyorszagban fől vitetik vala. [b] *Hebr.* 4. 14. Annak-okaert miert hogy oly fő Papunk vagyon mi nekünk ki az egeken fellyúl ment, az Iesus az Istennek Fia, tartsuk meg erősen ezt ez vallas tetelt. *Et* 7. 24, 25. De az mi fő Papunk az Christus, mivel hogy mind őrőkke meg marad, őrőkke valo papsagot bir, mely soha massra nem sal. Ez okaert tellyesseggel idvőzitheti azokat, es kik ő altala mennek az Istenhőz, ki mindenkoron el ez vegre, hogy erettük esedezzek. *Et* 9. 11. Eljőven penig az Christus mint jővendő joknak fő Papja nagyob es eppeb Satornak altala, mely nem kezzel vala csinaltatvan, az az, nem ez fele alkotmany vala, sem bakoknak es borjuknak verenek altala, hanem az ő tulaydon verenek altala mene be egyszőr az Sanctuariumban, őrők valtsagot talalvan. *Rom.* 8. 34. Kicsoda az, az ki minket karhoztatna? az Christus az, az ki meg holt, sőt meg annak felette az ki fől-is tamadot, ki úl is az Istennek jobjan es esedőzik mi erettünk. *Epheſ.* 4. 10. Az Christus az, az ki ala sallot mennyegből, es az ki fől-is ment minden egeknek felette, hogy mindeneket be töltene. *Coloſ.* 3. 1, 3. Annak-okaert ha az Christussal egyetemben fől tamattatok az mennyei jokat keressetők ahol az Christus vagyon, úlven az Istennek jobjan. Az mennyei dolgokra visellyetek gondot nem ez földiekre. [c] *Actor.* 1. 11. Ez Iesus ki fől vitetek túletek mennyegben, akkepen el jú az mikepen lattatok útet fől menni. *Matth.* 24. 30. Akkoron meg tetzik az embernek fianak jele az eghben, es akkoron siralmat tesznek ez földőn valo nepek-

nek minden nemzetſegi, es meg lattyak az embernek fiat, hogy az eghnek felyhőjeben el jű nagy hatalommal es bűſegős dicsőſeggel.

XLVII. KERDES.

Nincsene tehat mi velünk az Chriſtus mind vilag vegezetiglen, az mint fől fogatta?[a]

Az Chriſtus bizony Iſten es bizony ember, Minek-okaert emberſegenek termeßeti ßerint nincsẽ immar ez főldőn.[b] De Iſtenſege, dicsőſege, kegyelme es Lelke ßerint ſohaſemmi időben tűlünk tavul nincsen.[c]

[a] *Math.* 28. 20. Ime en ti veletek vagyok minden napokban mind vilag vegezetiglen. [b] *Matth.* 26. 11. Mindenkoron vadnak ßegenyek ti veletek, en peniglen nem mindenkoron leßek veletek. *Ioan.* 16. 28. Ki jűttem az Attyatul es jűttem ez vilagra, iſmeg el hagyom ez vilagot, es fől megyek az en Attyamhoz. *Et* 17. 11. Es immaran nem vagyok ez vilagon, de ezek ez vilagon vadnak, es en te hozzad megyek. En ßent Attyam tarts meg azokat az te nevednek altala, az kiket ennekem attal, hogy eggyek legyenek mint mi hogy eggyek vagyunk. *Actor.* 3. 21. kinek az eghekben kell lenni, mind addig az ideig, mikor mindenek helyere allattatnak, mellyekről ßolt az Iſten ez vilagnak kezdetitűl fogvan minden ő ßent Prophetainak ßajoknak altala. [c] *Ioan.* 14. 16, 17. En peniglen kerőm az en Attyamat, es mas vigaßtalot ad ti nektek, hogy ti veletők lakozzek mind őrőkke, ki igazſagnak Lelke, es kit ez vilag el nem vehet, mert nem lattya, ſem nem iſmeri őtet. Ti peniglen iſmeritők űtet, mert ti nalatok lakozik, es ti bennetők leßen. *Epheſ.* 4. 9. Mikoron az magaſſagokban fől ment volna az fogſagot fogva vive, es ajandekot ada az embereknek.

XLVIII. KERDES.

Nem ßaggattatike illyen modon ket fele az Chriſtusban valo ket termeßet, ha az ő emberi termeßete mindenütt ott nem lejend ahol Iſteni termeßete vagyon?

Semmikepen nem: Mert mivel hogy az Iſtenſegnek termeßetit meg nem foghatni, ki

[a] *Eſa.* 66. 1. & *Actor.* 7. 49. Az mennyorßag ennekem ßekem, az főld peniglen az en labaimnak ßamollya.

mindenût jelen vagyon, [a] abbol ſükſegkepen követközik, hogy noha az föl vött emberi termeſetnek kivüleis vagyon az ö Iſtenſege, de mind az altal ugyan azon emberi termeſetben-is benne vagyon, es ſemelye ſerint azzal eggyeſsülven vele meg marad, [b] molya. Micsoda hazat eppitötök ennekem? Az Ur Isten mondgya: Avagy micsoda helye az en nyugodalmamnak? *Actor.* 17. 27,28. Iollehet az Iſten eggyikünktül is nem igen meſſe vagyon: Mert ö altala elünk, mozgunk, jarunk, es allatunk ſerint ö altala vagyunk. *Ierem.* 23. 23,24. Nemde en, nem vagyoke oly Iſten, ki közel vagyok ti hozzatok, azt mondgya az Ur, es nem vagyok oly Iſten, ki meſſe volnek tületek. El reythetie valaki ünnön magat valami titkos helyre, hogy útet ne lathaſſam, azt mondgya az Ur: Nemde en, nem töltöme be az eget es az földet? Azt mondgya az Ur [b] *Coloſſ.* 2. 9. Az Chriſtusban lakozik az Iſtenſegnek tellyes volta teſt ſerint. *Ioan.* 3. 13. Senki föl nem ment mennyegben, hanem csak az ki ala jüt mennyegből, az embernek fia, az ki mennyegben vagyon. *Et* 11. 15. Örülök ti erettetök (hogy el hidgyetek) hogy en ot nem voltam, de mennyünk el ö hozza. *Matth.* 25. 6. Nincsen it mert föl tamadot, az mint meg mondotta: jüjetök ide laſſatok meg az helt ahol fekſik vala az Ur.

XLIX. KERDES.

Mi haſznot hoz mi nekünk az Chriſtuſnak menyben valo föl menese?

Dom: 18.

Elöſör ezt hozza, hogy menyegben az ü ſent Attyanal erettünk eſedözik. [a] Maſodſor mert az mi teſtünk menyben vagyon, hogy ebből mint bizonyos zalaggal hitünkben meg erösitteſsünk, hogy megh jövendöre az, az ki mi nekünk fejünk minket-is ö tagait ö magahoz föl veſen. [b] Harmadſor, hogy mi nekünk az ö ſent Lelket viſontag zalagkeppen adgya, [c] kinek bennünk cse-

[a] 1. *Ioan.* 2. 1. Fiatskaim ezeket irom ti nektek, hogy ne vetközzetek, hogy ha penig valaki vetközzendik, ſoſollonk vagyon az Attyanal az igaz Iesus Christus. *Rom.* 8. 34. Ki volna az, az ki karhoztatna? Christus az, az ki meg holt, ſöt inkab az ki föl-is tamadot, ki vagyon az Iſtennek jobjan, es ki eſedözik mi erettünk. [b] *Ioan.* 14. 2. Az en Attyamnak hazaban ſok lako helyek vadnak, hogy ha külömben volna meg mondottam volna ti nektek, el megyek hogy helyt ſerezzek ti nektek. *Et.* 20. 17. Ne

lekődő ereje altal nem ez földieket keresśük, hanem az fön valokat, àhol ő vagyon az Istennek jobjan ůlven. [d]

illes meg engemet, mert még föl nem mentem az en Attyamhoz, de mennyel az en attyamfiaihoz, es mond meg nekik: Föl megyek az en Attyamhoz, es az ti Attyatokhoz, az en Istenemhőz es az ti Istentőkhőz. *Epheſ.* 2. 6. Egyetemben ő vele föl tamaßtot minket, es eggyůt helyhőztetőt minket vele az egekben az Chriſtus Ieſusban. [c] *Ioan.* 14. 16. En kerőm az en Attyamat, es mas vigaßtalot ad ti nektek, hogy mind őrőkke ti veletők meg maradgyon. *Et* 16. 17. De en igazſagot mondok ti nektek, haßnal ti nektek hogy en el mennyek, mert ha el nem menendők, amaz vigaßtalo el nem jů ti hozzatok, ha peniglen el menendők, el kůldőm ůtet ti hozzatok. *Actor.* 2. 33. Annak-okaert az Istennek hatalmaſſagaval föl magaßtaltatvan, es az meg igert ßent Lelket el veven az Attyatul, mennyorßagbol ki őnte ezt, az mellyet ti moſtan lattok es hallotok. 2. *Corinth.* 1. 21, 22. Tovabba az ki meg erősit minket ti veletek egyetemben az Chriſtusban, es ki megh kent minket Isten az, az ki annak felette el is pecsetelt minket, es az ő ßent Lelket zalagul atta az mi ßiveinkben. *Et* 5. 15. Tovabba az Isten az, az ki minket erre rendelt, es ki atta mi nekůnk az ő Lelket foglalo zalagul. [d] *Coloſſ.* 3. 1. Ha az Chriſtuſſal eggyůt föl tamattatok az mennyejeket kereſſetek, àhol az Chriſtus az Istennek jobjan ůl. *Philip.* 3. 20, 21. Mert mi mint egy mennyei polgarok ugy viſellyůk magunkat, honnan varjuk-is az mi idvőzitőnket az Ur Iesus Christust, az ki el valoztattya az mi ala valo teſtůnket, hogy haſonlatos legyen az ő meg dicsőůlt teſtehőz az ő tehetſege ßerint, mellyel mindeneket az ő hatalma ala vethet.

L. KERDES.

Miert teßed ezt-is hozza: ůl az mindenhato Attya Istennek jobja felől?

Mert az Chriſtus azert ment föl mennyegben, hogy ott ő magat az ő Anyaßent-egyhazanak fejenek bizonitſa lenni, [a] mely fő altal bir es igazgat az Attya mindeneket. [b]

[a] *Epheſ.* 1. 20, 21, 22, 23. Mely erőt az Chriſtusban ki jelente akkoron mi koron föl tamaßta ůtet halottaibol, es az ő jobjara ůltete ůtet az egekben minden fejedelemſegnek es hatalmaſſagnak es erőſſegnek, es uraſagnak, es minden nevnek felette valamely neveztetik nem csak ez vilagon, hanem az jővendő vilagon-is. Es mindeneket labai ala vete neki, es ůtet az Anyaßent-egyhaznak fejeve teve mindeneknek felette,

felette, mely ő neki teſte, es annak tellyes volta, ki mindeneket mindenekben be tőlt. *Et 5.* 23. Az Chriſtus az Anyaßent-egyhaznak feje, es oly ő ki eletőt ad az teſtnek. *Coloſs.* 1. 18. Az Chriſtus feje az Anyaßent-egyhaznak az ő teſtenek, kezdet es elſő ßűlőt az halottak kőzőt, hogy ő legyen mindenekben elſő. b *Matth.* 28. 18. Adatot ennekem minden hatalom mennyen es főldőn. *Ioan.* 5. 22. Az Attya nem itel megh ſenkit, de minden iteletőt bizot az ő fia kezeben hogy mindenek tißtőllyek az Fiut mikepen tißtőlik az Attyat.

LI. KERDES.

Dom: 19.

Mit haßnal mi nekűnk az mi fejűnknek az Chriſtuſnak illyen dicsőſege?

Előßőr ezt haßnallya, hogy az Sz. Lelek altal mi belenk ő tagjaiban mennyei ajandekokat ad. a Maſodßor hogy minket az ő hatalmaval minden ellenſegek ellen megőriz, es meg otalmaz. b

a *Epheſ.* 4. 10,11,12. Az ki leßallot, ugyan azon az ki fől-is mene minden egeknek főliben, hogy mindenőket be tőltene. Ada ez okaert ő nemellyeket hogy Apoſtolok lennenek, nemellyeket hogy Prophetak, nemellyeket hogy Evangeliſtak, nemellyeket hogy Paßtorok es Tanitok legyenek, az ßentőknek eggyeſűleſekre, az ßolgalatnak munkajara, es az Chriſtus Ieſuſnak teſtenek eppiteſere. b *Pſal.* 2. 9. Az vas pőrőllyel őßve tőrőd űket es mint az cserepeket őßve rontod űket. *Et* 110. 12. Monda az UR az en Uramnak: űly az en job kezem felől, miglen az te ellenſegidet vetőm az te labaid ala ſamolyul. Az UR ki bocsattya az te hatalmadnak veßßejet Sionbol, Uralkodgyek ez okaert az te ellenſegid kőzőt. *Ioan.* 10. 28,29,30. En őrők eletet adok ő nekik, es mind őrőkke el nem veßnek, es ſenki azokat az en kezemből ki nem ragadgya. Az en Atyam ki azokat ennekem atta, fellyeb valo mindeneknel, es ſenki azokat az en Attyamnak kezeből ki nem ragadhattya. En es az en Attyam eggyek vagyunk. *Epheſ.* 4. 8. Mikoron fől ment volna az magaſſagban, fogva vive az fogſagot, es ajandekokat oßtogata az embereknek.

LII. KERDES.

Micsoda vigaßtalaſod vagyon abbol, hogy az Chriſtus el jővendő itelni elevenek et es holtakat?

Hogy minden nyomorusagimban es haborusagimban fejemet fôl emelven, az az, vigan, ugyan azon en Christusomat ki annak elôtte en erôtem az Istennek iteletiben elô allot volt, es en rolam minden atkot el vôt, varom itelô biroul az egekbôl,[a] ki minden ô ellensegit kik enyimek-is az ôrôkke valo kinokra veti,[b] engemet penig minden valastottakkal egyetemben ô magahoz az mennyei ôrômben, es az ôrôk dicsôsegre altal visôn,[c]

[a] *Luc.* 21.28. Mikoron ezôk kezdendnek lenni, emellyetek fôl az ti fejeteket, miert hogy el kôzelget az ti valtsagtok. *Rom* 8.23,24. Nem csak azok peniglen, hanem mi-is, kik az Szent Leleknek elsô sengejet birjuk, mi-is mondom mi magunkban fohazkodunk az fiuva fogadast varvan, az az, az mi testûnknek meg valtasat. Mert remensegnek altala tartattunk meg. Az mely remenseget penig lat valaki, nem remenseg az. Mert az mit lat valaki, miert remenli ugyan azont. *Phil.* 3.20,21. Mert mi mint egy mennyei polgarok ugy viselyûk magunkat, honnan varjuk-is az mi megh ßabaditonkat az Ur Iesus Christust, à ki el valtoztattya az mi halando testûnket, hogy hasonlatos legyen az ô meg dicsôûlt testehôz, az ô tehetsege ßerint, mellyel mindeneket az ô hatalma ala vethet. *Tit.* 2.13. Varvan amaz bodog remensegôt, es az nagy Istennek az mi meg valtonknak az Iesus Christusnak dicsôsseggel valo meg jelôneset. 2. *Thes.* 1.6,7,8,9,10. Bizonyara igaz dolog az Istennel, azokat ismeglen sanyarusaggal illetni, kik titôket sanyargatnak, ti nektek penig nyugodalmat adni mi velûnk egyetemben kik sanyarusagot ßenvettôk, mikoron meg jelenendik az Ur Iesus mennyorßagbol az ô hatalmanak Angyalival, langalo tûznek egesevel, boßßut alvan azokon kik nem ismerik az Ur Istent, es kik nem engednek az mi Urunk Iesus Christusnak Evangeliomanak, kik bûnteteßt fizetnek az ô ôrôk veßedelmekre, mellyet ßenvednek az Ur Istennek ßinenek latasabol, es az ô hatalmas dicsôsegebôl. Mikoron el jôvend hogy meg dicsôitteßek az ô ßentiben es csudalatos legyen minden hivekben azon az napon, mivel hogy ti hittetôk az mi tanubizonsag tetelûnknek ti kôztetôk. 1. *Thes.* 4.16,17. Mert az Ur Isten leßal az mennyorßagbol az Archangyalnak inteßevel es ßavaval, es az Istennek trombitajaval, es az halottak tamadnak elôßôr fôl az kik az Christusban holtanak meg. Annak utanna mi kik elôk leßûnk, kik akkorra meg maradunk, azokkal egyetemben fôl ragattatunk az kôdôkben, az Ur Istennek ßinenek eleiben az egekben, es ezônkepen mindenkoron az Ur Istennel leßûnk. *Matth.* 25.41,42,43. Akkoron mond azoknak es kik bal kez felôl leßnek: Ti atkoztak mennyetôk

nyetők en tűlem az örök tűzben, mely az ördögnek es az ő Angyalinak kesittetőt: Mert ehőzem es nem adatok ennekem ennőm, somehozam es nem adatok ennekem innom, uton jaro valek es hazatokban be nem fogadatok, ruhatalan valek es meg nem ruhazatok, kór beteg valek es tőmőltzben valek, es meg nem latogatatok engemet. c *Math.* 25. 34,35,36. Akkoron az Kiraly mond azoknak, az kik ő neki job keze felől lesznek: jővetők el en Attyamnak aldottai, birjatok az orszagot, mely tinektek meg volt keszittetven ez vilagnak fundamentomanak fől veteseтűl fogvan: Mert ehőzem es ennekem ennőm adatok, somehozam es ennekem innom adatok, uton jaro valek es hazatokban be fogadatok, mezitelen valek, es meg ruhazatok engemet, kór beteg valek es hozzam latatok, tőmolczben valek, es en hozzam jővetők.

AZ SZENT LELEKRŐL.

LIII. KERDES.

Dom: 20.

Mit hisz az Szent Lelekről?

Elősőr azt hisem, hogy bizony es egyenlő őrőkke Isten az őrőkke valo Attyaval es Fiuval, a Masodsor hogy aző Szent Lelek ennekem-is adattatot b ez vegre hogy engemet az igaz hit altal az Christusban, es minden ő jo tetemenyiben minden ő javaiban resesse tegyen, c engemet vigasztallyon d es en velem mind őrőkke meg maradgyon. e

a *Geneſ.* 1. 2. Es az Istennek Lelke ingadoz vala az vizek főlőt. *Esa.* 48. 16. Es most az UR Isten bocsatot el engemet es az ő Lelke. 1. *Cor.* 3. 16. Avagy nem tudgyatoke hogy ti Istennek templomi vattok, es az Istennek Lelke lakozik ti bennetek. *Et* 6. 16. Avagy nem tudgyatoke hogy az ti testőtők az Szent Leleknek temploma, az mely ti bennetők lakozik, es mellyet az Istentűl vőttetők, es ti nem vattok az ti magatok hatalmaban. *Actor.* 5. 3, 4. Monda peniglen Peter: Anania, miert tőltőtte be az Sathan az te sivedet, hogy hazudnal az Szent Leleknek, es felretennel es el sakasztanal valami resz az őrőksegnek arrabol? Nemde mindenestul fogvan te nalad maradhat valae, ha meg tartottad volna, es mikoron el adad, nemde az arra az te hatalmadban valae? Miert gondoltad ez dolgot az te sivedben? Nem embereknek hazuttal, hanem az Istennek. b *Matth.* 28. 19. Megh kőrőstőlven úket Attyanak, Fiunak es Szent

Szent Leleknek neveben. 2. *Corinth.* 1. 21,22. Az ki penig meg erősit minket ti veletők egyetemben az Chriſtusban, es kenettel megkene minket, Iſten az. c *Galat.* 3. 14. Hogy az Abrahamnak igert aldas az IESUS Chriſtuſnak altala az Pogan nepekre ſallyon, es hogy amaz meg igertetőt ſent Lelket el vegyük az hitnek altala. 1. *Petr.* 1. 2. En Peter IESUS Chriſtuſnak Apoſtola, irom ez levelet azoknak, kik jővevenyők leven, ſellel el oſolvan lakoznak Pontusban, Galatiaban, Cappadociaban, Aſiaban es Bithyniaban valaſtattatnak az Attya Iſtennek eleitűl fogvan valo iſmereti ſerint, az Szent Leleknek meg ſentőleſere, az Ieſus Chriſtus engedelmeſſege es vere hullaſaval valo megh hintetesnek altala. 1. *Corinth.* 6. 17. Az ki az UR Iſtenhőz ragaſkodik, ő vele egy Lelők. d *Actor.* 9. 31. Egeſz Sido orſagban, Galilęaban es Samariaban az Anyaſent-egyhazban levő hiveknek bekeſegők vala, es jarvan az UR Iſtennek felelmeben, es az Szent Leleknek vigaſtalaſaban megh ſokaſulnak vala. e *Ioan.* 14. 16. En kerőm az en Attyamat es mas vigaſtalot ad ti nektek, hogy ti veletők mind őrőkke meg maradgyon. 1. *Petr.* 4. 14. Ha ſidalommal illetnek titőket az Chriſtus nevejert bodogok vattok. Mert az dicsőſegnek es az Iſtennek Lelke ti raytatok nyugſik, ki azokra nezve ſidalommal illettetik, ti reatok nezve penig dicsőittetik.

Dom: 21.

LIIII. KERDES.

Mit hiſz az Chriſtuſnak ſzent es kőzőnſegős Anyaſent-egyhazarol?

Hiſzem hogy az Iſtennek fia vilag kezdetitűl fogvan vilag vegezeteiglen a maganak az egeſz emberi nemzet kőzzűl b őrők eletre valaſtatot ſeregőt c az ő ſzent Lelkenek es igejenek altala, d mely az igaz hitben eggyez, gyűyti, e ezt otalmazza es meg tarttya, f es hogy annak az ſeregnek en-is eggyik elő tagya vagyok g es mind őrőkke az leſők. h

a *Matth.* 16. 18. De en-is ezt mondom te neked, hogy te Peter vagy, es ezen ez kűſiklan eppitőm fől az en Anyaſent-egyhazamat, es az pokolnak kapui ő rayta hatalmat nem vehetnek. *Ioan.* 10. 28, 29, 30. En-is őrők eletőt adok ő nekik, es őrőkke el nem veſznek, es ſenki azokat az en kezemből ki nem ragadgya. Az en Attyam az ki azokat ennekem atta mindeneknel nagyob, es ſenki azokat az en Atyamnak kezeből ki nem ragadhattya. En s-az en Attyá eggyek vagyunk. b *Ioan.* 10. 11. En vagyok amaz jo Paſtor, az jo Paſtor az ő eletet adgya az juhokert. *Geneſ.* 26. 4. Meg ſokaſitom az te magodot, mint az eghnek csillagit, es mind ez egeſz főldet adom

adom az te magodnak, es az te magodban minden nemzetſegők meg aldatnak. c *Rom.* 8. 29, 30. Mert az kik eleitűl fogvan ű nala tudvan valanak ugyan azonokat elis valaſta, hogy az ő Fianak abrazattyahoz haſonlatoſok lennenek, hogy ő legyen elſő ſűlőtt az ſok atyafiak közőtt, az kiket penig eleitűl fogvan el valaſtot, azokat el-is hiva, es az kiket el hiva, azokat meg is igazita, az kiket penig megigazita azokat meg-is dicsőite. *Epheſ.* 1. 10. 11. 12, 13. Hogy az időnek tellyes voltanak ſaffarſagaban mindeneket az Chriſtusban fől epitene es őſſve gyűytene mind kik az menyegben vadnak, s-mind kik az földőn. ő benne mondom, kiben az Iſtennek őrőkſegeben-is reſeſſe tetetenk, miert hogy előve el valaſtattunk vala az ő el tőkellőt akarattya ſerint, ki mindenőket cſelekeſik az ő akarattyanak tanacsa ſerint. Hogy mi az ő fölſeges voltanak dicseretire legyűnk, kik elősőr remenſegűnket helyheztettűk az Chriſtusban, kiben ti-is remenſegtőket helyhőztetetők, halvan az igazſagnak beſedet, az az, az ti idvőſſegtőknek Evangeliomat, melyben minek utanna hittetők el-is vattok pecsetőltetven amaz igeretnek ſent Lelkevel. 1. *Petr.* 1. 20, 21. Az Chriſtus jollehet rendőltetőt volt az mi valtſagunkra, ez vilagnak fundamentomanak fől veteſenek előtte, de meg jelentetőt ez utolſo időkben ti erőttetők kik ő altala hiſtők az Iſtenben, az ki fől tamaſtotta űtet halottaibol, es dicsőſeget adot neki, hogy az ti hitőtők es remenſegtők az Iſtenben lenne. d *Eſa.* 59. 21. En peniglen, (azt mondgya az Ur) illyen frigyet kőtők ű velők: Az en Lelkőm az ki te benned vagyon, es az en beſedem mely az te ſajadban vagyon, ſoha el ne tavozzanak az te ſajadtul, ſe az te magodnak ſajatul, ſe az te magodnak magvanak ſajatul, (azt mondgya az Ur) moſtantul fogvan mind őrőkke. *Rom.* 1. 16. Nem ſegyenlőm en az Chriſtuſnak Evangeliomat, mert Iſtennek hatalma az, mindeneknek idvőſſegere az kik hiſnek, elősőr az Sido nepnek, az utan az Gőrög nepnek. *Et* 10. 14, 15, 16, 17. Mikepen hijak azt ſegitſegűl, az kiben nem hittenek? mikepen hiſnek penig annak az kiről ſemmit nem hallottanak? mikepen hallanak penig tanito nelkűl? mikepen tanitnak penig, ha arra bocsattattak nem leſnek? Az mint meg vagyon irvan: Mely igen ekőſſek azoknak labok, az kik bekeſegőt hirdetnek, kik jo dolgokat hirdetnek. De nem mindnyajan haylottanak az Evangeliomra. Mert az Eſaias azt mondgya: Uram kicsoda hit az mi beſedűnknek. Ezokaert az hit az hallasbol vagyon, az hallas peniglen az Iſtennek igejenek altala. e *Actor.* 2. 46. Es minden napon egy akarattal ſokaig maradnak vala az templomban, es meg ſegven kenyereket hazoknal nagy vigaſsaggal es egy-igyű ſivel eſnek vala. *Epheſ.* 4. 3, 4, 5, 6. Igyekőzzetők meg tartani az bekeſegnek kőtele altal az Lelki egyeſſegőt, egy az teſt, es egy az Lelők, mikepen el-is vattok hivattatvan egy remenſegre. Egy az Ur, egy az Hit, egy az Kőrőſtſeg, egy

az Isten ki mindeneknek Attya, ki mindeneknek felette vagyon es mindeneken vagyon, es ti bennetek mindenitőkben. f 1. *Ioan.* 3. 21. Szerelmes attyamfiai, ha az mi szivőnk nem karhoztat minket bizodalmunk vagyon az Istenben. 2. *Corinth.* 13. 5. Keserítsétők meg ti magatokat, ha az hitben vattok, probállyatok meg magatokat, nem ismeritőke ti magatokat, hogy az Iesus Christus bennetek vagyon, hanem ha meg vettettek vattok. g 1. *Ioan.* 2. 19. Mi kőzzúlünk mentenek ki de nem mi kőzzúlünk valok voltanak, mert ha mi kőzzúlünk valok voltanak volna, bizony meg marattanak volna mi velünk, de ez ezert lőn, hogy megjelennek, hogy nem mindnyajan legyenek mi kőzzúlünk. h 1. *Corinth.* 1. 8, 9. Mely Isten meg-is erősit titőket mind vegiglen, hogy fegyhetetlenők legyetők az mi Urunk Iesus Christusnak napjan. *Rom.* 8. 35, 36, 37. Kicsoda szakaszt el minket az Istennek szeretetitűl? Sanyarusage? keserűsege? haborusage? ehsege? mezitelensege? veszedelőme? fegvere? az mint meg vagyon irvan. Te eretted minden nap halalra adattatunk, ollyanokka lettünk mint az meg őlesre rendeltetet juhok. De mind ezőkben győződelmesek vagyunk az altal, ki minket szeretet. *Psal.* 71. 9, 18. Ne vess el engemet előled az en venségemnek idejen, mikoron meg fogyatkozik az en erőm ne hagy el engemet. Minek-okaert még most-is mikor immar venségemre jutottam es meg őszültem, UR ISTEN ne hadgy el engemet, miglen hirdetőm az te erődet ennek ez nemzetségnek, es minden kővetkőzendő nemzetségnek az te hatalmadat.

LV. KERDES.

Mit tessen az hogy ezt mondod, Szenteknek eggyesseget?

Elősőr azt tesi: Hogy kőzőnséggel mindnyajan es egyenkent-is az kik hisnek az Christusnak es minden ő javainak ugy mint ő neki tagjai, kőzősi es resesi. a Masodsor hogy ki ki mind az mely ajandekokat az Istentűl vőtt, kes legyen azokkal kőzőnséges hasonra, es mindeneknek idvősségőkre nagy őrőmest szolgalni. b

a *Rom.* 8. 32. Ki az ő tulaydon Fianak nem kedveze hanem mi erettünk mindnyajunkert halalra ada, mikepen lehetne, hogy mindent ő vele egyetemben mi nekünk nem ajandekozna? 1. *Corinth.* 12. 12, 13, 21. Mert mikepen az test egy, es sok tagja vagyon, az egy testnek peniglen noha sok tagjai vadnak, azert ugyan egy test. Ezőnkepen az Christus is. Mert azon egy Istennek Leikenek altala mi mindnyajan megh kőrősztőlkőttünk, hogy egy teste legyünk, akar Sidok legyünk, akar Gőrőgők, akar szolga

rendbeliek, akar ſabadoſok, es mindnyajan ugyan azon egy itallal itattattunk meg azon egy Lelők altal, avagy hogy azon egy Lelők legyünk. Nem mondhattya az ſőm ezt az keznek, nem ſükölködőm en te nalad nelkül, ſem az fü nem mondhattya ezt az labaknak, nincsen ſükſegem ti nalatok nelkül. 1. *Cor.* 6. 17. Az ki az Ur Iſtenhőz ragaſkodik ő vele egy Lelők. [b] 1. *Cor.* 13. 6. Az ſeretet nem cselekedik ektelenül, nem kereſi, az üveit, haragra nem indul, nem gondol gonoſt, nem örül à hamis dolgon, hanem örül az igaz dolgon. *Phil.* 2. 4, 5, 6. Eggyitők ſe nezze az üveit, hanē mindentők azt nezze à mellyek egyebeke. Ezokaert oly indulat legyen ti bennetek, az mely az Chriſtus Ieſusban volt, ki mikor Iſtēnek formajaban volna, nem tarta ragadomannak az ő Iſtennel valo egyenlő voltat.

LVI. KERDES.

Mit hiß az bünőknek bocsanattyarol?

Hiſem hogy Iſten az Chriſtuſnak eleg tetejert,[a] minden bűneimről, es arrol az bűnre valo haylandoſagrol, ki ellen ennekem tellyes elmembēkel viaskodnom,[b] tellyeſſeggel el feletkőzőt, es engemet az Chriſtuſnak igazſagaval ingyen megh ajandekoz, hogy ſoha meg ne itelteſſem.[c]

[a] 1 *Ioan.* 2. 2. Az Chriſtus engeßtelő aldozat az mi bűneinkert, nem csak az mienkert penig, hanem ez egeß vilagnak bűnejert-is. 2. *Cor.* 5. 19, 21. Mert az Iſten az Chriſtusban vala, ki ez vilagot magaval megh bekeltetne bűnne nem tulaydonitvan ő nekik az ő bűnőket, ki az megh engeßteleſnek beßedet mi bennünk helyheztete, mert azt cselekede, hogy az az ki bűnt nem tud vala, mi erettünk bűnne lenne, hogy mi ő altala Iſtennek igazſagava lennenk. [b] *Ierem.* 31. 34. Irgalmas es kegyelmes leßek az ő alnokſagoknak, es az ő bűnőkről, ſoha többe meg nem emlekőzőm. *Pſal.* 103. 4, 5, 10, 12. Ki megh bocsattya minden te alnokſagidat, ki meg gyógyittya minden te betegſegedet, ki az te utadat az veßedelemtül meg ßabadittya, es tegedet meg ękeſit jo tetemennyel es irgalmaſſaggal. Nem bűntet minket az mi bűneink ßerent, ſem nem fizet meg mi nekünk az mi alnokſaginknak erdeme ßerent. Mely igen meßße az Nap kelet az nap nyugattul, olyan igen meßße vetőtte mi tülünk az mi gonoßſaginkat. *Rom.* 7. 24, 25. En nyavalyas ember, kicsoda ment ki engemet ez halalra kőteles teſtből? Halat adok az Iſtennek az mi Urunk Iesus Christusnak altala. Annak-okaert en en magam lelkem ßerent az Iſtennek Tőrvenyenek ßolgalok, teſt ßerent peniglen az bűnnek tőrvenyenek. *Et* 8. 1. 2, 3, 4. Annak-okaert ſemmi karhoztataſok nincsen moſt azoknak, kik az Chriſtus Iesusban vadnak, az az, kik nem teſt ßerent jarnak, hanem lelek ßerent. Mert az elet-

nek lelki tőrvenye meg ſabadita engemet az bűnnek es halalnak tőrvenyetűl. Mert mikoron az tőrvennek erőtlenſege az teſtben ſemmit nem tehetne az Iſten az ő Fiat ki haſonlittatek bűnős emberi teſthőz, el bocsatvan, az bűnert karhoztata az bűnt az teſtben, hogy amaz oh tőrvenbeli igazulas be tellyeſedgyek mi bennűnk, kik nem teſt ſerint hanem Lelők ſerint jarunk. [c] *Ioan* 3. 18. Az ki hiſzőn ő benne el nem karhozik, az ki penig nem hiſzőn, immar el karhozot. Mert nem hit az Iſtennek eggyetlen egy ſzűlőt Fianak.

Dom. 22.

LVII. KERDES.

Micsoda vigaſztalaſod vagyon abbol hogy az teſtnek fől tamadaſat hiſzed?

Ez hogy nem csak lelkem vitetik azontúl mihelt ez teſtből ki megyen az ő fejehőz az Chriſtuskoz, [a] hanem teſtemis fől tamad az Chriſtuſnak hatalma altal, es lelkemmel iſmegh eggyeſűl, es haſonlatos leſzen az en Chriſtuſomnak dicsőſeges teſtehőz. [b]

[a] *Luc.* 23. 43. Monda az IESUS az Tolvaynak: Bizony mondom teneked, hogy ma en velem leſz Paradicsomban. *Phil.* 1. 21, 22, 23. Az Chriſtus ennekem mind eletemben s mind halalomban nyereſeg. Ha jobbè penig ennekem ez teſtben elnőm, es mellyiket vallaſzam nem tudom. Mert mind ket felől ſorongattatom, kivanvan ez teſtből ki menni es az Chriſtuſſal eggyűt lenni: mert az ſokkal dragab dolog volna. [b] 1. *Corinth.* 15. 53, 54. Mert ez rothadando teſtnek rothadatlanſagban kel őltőzni, es ez halando teſtnek halhatatlanſagot kel fől venni. Mikoron peniglen ez ez rothadando teſt rothadatlanſagban őltőzik, es ez halando teſt halhatatlanſagot veſzen fől, akkoron be tellyeſedik amaz beſzed, mely igy vagyon megirvan: Az halal be nyelettetőt az győzedelemben. *Iob.* 19. 25, 26, 27. Iol tudom hogy az en megvaltom ęl, es az utolſo napon az főldből fől tamadok, es iſmeglen kőrnyűl vetettetem az en bőrőmmel, es az en teſtemben meg latom az Iſtent, kit tulaydon en magam latok meg, es az en ſzemeim nezik útet, es nem egyeb. 1. *Ioan.* 3. 2. Szerelmes attyamfiai, moſt Iſtennek fiai vagyunk, de męg meg nem jelent az mive leſzűnk. Tudgyuk penig hogy mikor ő meg jelenendik, haſonlatoſok leſzűnk ő hozzaja, miert hogy meg lattyuk útet ſzinten ugy az mint vagyon. *Philip.* 3. 21. Ki el valtoztattya az mi ala valo teſtűnket, hogy haſonlatos legyen az ő dicsőſeges teſtehőz az ő tehetſege ſerint, mellyel mindeneket az ő hatalma ala vethet.

KER-

LVIII. KERDES.

Micsoda vigaßtalaſt veßz ebből az te hitődnek agabol, mikor azt mondod, hißem az ő-rők eletet?

Ezt hogy, miert hogy az en moſtani eletemben is erzőm az en ſivemben az őrők eletnek bennem valo kezdetit, [a] hißőm es bizonnyal remenlőm hogy ez eletnek utanna tellyes es tőkelletes bodogſagom leßen, melyben az Iſtent mind őrőkke dicserőm. [b] Az penig az bodogſag oly leßen, hogy ſoha emberi ßem ollyant nem latot, ſem fűl nem hallot, ſoha ember ßive meg ſem gondolt. [c]

[a] 2. *Corinth.* 5. 2,3. Ezert fohazkodunk, es kivannank fől őltőztetni à mi hazunkban, mely menyorßagbol vagyon. Hogy ha fől őltőztetven tataltatunk, es nem mezitelenen. [b] 1. *Corinth.* 2. 9. De hirdetűnk az mint meg vagyon irvan, mellyeket ßem nem latot, fűl ſem hallot, ſem az embernek ßive megh nem gondolt, az mellyeket keßitőt az ISTEN azoknak kik űtet ßeretik. [c] *Ioan.* 17. 3. Ez az őrők elet hogy megh iſmerjenek teged egyedűl igaz Iſtēnek lenni es kit el bocsattal az IESUS CHRISTUST.

LIX. KERDES.

Dom: 23.

Immar mikor mind ezeket hißed, mi haßnat veßed?

Ezt hogy Iſten előt az Chriſtusban meg igazulok, es az őrők eletnek őrőkőſe vagyok. [a] Angeliomnak altala nilatkozik ki hitből hitre, az mint meg vagyon irvan, az igaz peniglen hitből ęl. *Ioan.* 3. 36. Az ki hißen az Fiuban, annak őrők elete vagyon.

[a] *Habacuc.* 2. 4. Ime az hitetlen csak ollyan mint egy buborek, az igaz penig az ő hitiből ęl. *Rom.* 1. 17. Mert az Iſtēnek igazſaga az Evan-

LX. KERDES.

Mi modon igazulß meg az Iſten előt?

Csak az Ieſus Chriſtusban valo hittel, [a] ugy annyira hogy noha engemet az en Lelki iſ-

[a] *Rom.* 3. *verſ.* 21. *ad* 28. *uſq.* Moſtan peniglen az tőrven nelkűl jelentetőt meg az Iſtennek igazſaga, meg bizonittatvan az tőrvennek es az

meretem vadol azzal hogy az Istennek minden parancsolati ellenigen vetkőztem, es azoknak csak eggyiket sem tartottam meg. [b] Sőt még annak felette jollehet minden gonoszra haylando vagyok: [c] De meg-is mind az altal (csak hogy ezeket az en Uramnak jo tetemenit szűvem szerint valo igaz bizodalommal vegyem) [d] minden erdemem nelkűl [e] tulaydon csak az Istennek irgalmassagabol, [f] à Chriſtusnak tellyes eleg tetele, [g] igazsaga es szentsege, [h] ennekem tulaydonittatik es ajandekoztatik, [i] nem kűlőmben mint ha en magam semmi bűnt nem tettem volna, es semmi rutsag bennem nem volna. Sőt inkab mint ha minden fogyatkozas nelkűl en voltam volna ollyan engedelmes az Isten akarattyanak, mint az Chriſtus engedős en erettem ő neki. [k]

Prophetaknak bizonsag tetelevel. Az Istennek igazsaga mondom az mely az Iesus Chriſtusban való hit altal vagyon mindenekhőz es mindenekben az kik hisznek. Mert nincsen valogatas: Mert mindnyajan vetkőztenek, es meg fogyatkozot mindenekben az Istennek dicsereti. Meg igazultatnak penig ingyen az ő kegyelmeből, az valtsag altal, mely lőt az Iesus Chriſtusnak altala, kit az Isten elő adot, hogy lenne engesztelő aldozat az hit altal az ő vereben, az ő igazsaganak meg mutatasara, az elebbi bűnőknek bocsanattya altal, az Istennek tűreseből, az ő igazsaganak meg mutatasara ez jelen valo időben, ezert hogy ő igaz legyen, es meg igazitoja annak, az ki az Iesusnak hitiből vagyon. Annak-okaert hol vagyon az dicsekődes? Ki rekesztetős. Mely tőrvennek altala? Az cselekődetnek tőrvenyenek altala? Nem. Sőt az hitnek tőrvenyenek altala. Annak-okaert azt itellyük, hogy az ember hitnek altala igazittatik meg az tőrvennek cselekedeti nelkűl. *Et 5.* 1. Annak-okaert meg igazultatvan az hitből, bekesegűnk vagyon az Istennel az mi Urunk Iesus Chriſtusnak altala, kinek altala be menetelűnk lőt hit altal, ebben ez kegyelemben az kiben allunk es dicsekődűnk az Istennek dicsősegenek remensege altal. *Galat.* 2. 26. Tudvan hogy ember nem igazultatik meg az tőrvennek cselekedetiből, hanem az Iesus Chriſtusban valo hitnek altala. Mi-is az Chriſtus Iesusban hittűnk, hogy az Iesus Chriſtusban valo hitnek altala igazza legyűnk, es nem az tőrvennek cselekődetiből, azert mert az tőrvennek cselekődetiből egy test sem igazul meg. *Epheſ.* 2. 8, 9. Kegyelemből idvőzűltetők meg hitnek altala, es ez nem ti magatoktul vagyon, Istennek ajandeka: Nem az jo cselekedetőkből hogy valaki ne dicsekedgyek. *Philip.* 3. 9. Es hogy ollynak talaltassam ő benne, kinel ne legyen az en

igaz-

igazſagom, tudni illik, mely az tőrvenből vagyon, hanem az mely az Chriſtusban valo hitnek altala vagyon, az az, mely igazſag Iſtentűl vagyon az hit altal. [b] *Rom.* 3. 9. Annak-okaert mit mondgyunk. Iobbak vagyunke mi Sido nepek az Pogan nepeknel? Semmikepen nem. Mert ennek előtte okat advan megh mutatam hogy mind az Sidok s mind az Gőrőgők, mindnyajan az bűn alat vadnak. [c] *Rom.* 7. 23. Mas tőrvent latok az en tagaimban, mely az en lelkemnek tőrvenyenek ellene viaskodik, és mely foglyul ad engemet az bűnnek tőrvenyenek, az mely az en tagaimban vagyon. *Rom.* 3 27. Az Iſtennek igazſaga, mely az Ieſus Chriſtusban valo hitnek altala vagyon, mindenekhőz es mindenekőn az kik hiſznek. Mert nincsen valogatas. *Ioan.* 3. 13. Az ki hiſzen ő benne el nem karhozik az ki penig nem hiſzen, immar el karhozot: Mert nem hit az Iſtennek eggyetlen egy fiúlőt fianak neveben. [e] *Rom.* 3. 24. Meg igazultatnak penig ingyen az ő kegyelmeből az valtſag altal, mely lőt az Ieſus Chriſtuſnak altala. *Deut.* 9. 6. Annak-okaert tudgyad hogy nem az te igazſagodert adgya te neked az te Urad Iſtenőd ezt az jo főldet hogy birjad, holot igen kemeny nyaku nep legy. *Ezec.* 36. 22. Ezt mondgya az Ur Iſten. Nem ti erőttetők cselekeſzem oh Iſrael haza nepe, hanem az en ſzent nevemert mellyet meg undokitottatok az nemzetſegők kőzőt, az kikhőz mentetek. [f] *Tit.* 3. 5. Nem az igazſagnak cselekedetiből, à mellyet mi cselekettűnk, hanem az ő irgalmaſſagabol idvőzite minket az viznek főrődőjenek altala, melyben uyjonnan fiúletűnk, es az Sz. Leleknek altala, melynek altala meg uyjulunk *Epheſ.* 2. 8, 9. Kegyelemből idvőzűltetők az hitnek altala, es az nem ti tűletők vagyon, Iſtennek ajandeka. Nem az jo cselekedetőkből hogy valaki ne dicsekődgyek. [g] 1. *Ioan.* 2. 2. Ő engeſztelő aldozat az mi bűneinkert, nem csak az mi bűneinkert, hanem mind ez egeſz vilagnak bűnejert-is. [h] 1. *Ioan.* 2. 1. Szerelmes fiatskaim ezt irom ti nektek hogy ne vetkőzzetek, hogy ha valaki vetkőzendik ti kőzzűlelek, ſzollonk vagyon az igaz Iesus Christus. [i] *Roman.* 4. 4, 5. De annak az ki munkalkodik, nem kedv ſzerint tulaydonitatik az ber, hanem adoſſag ſzerint. Annak penig az ki nem munkalkodik, hanem hiſzen abban, az ki megh igazittya az hitetlent, tulaydonittatik az ő hiti igazſagul. 2. *Corinth.* 5. 19. Mert az Iſten az Chriſtusban vala, ki ez vilagot magaval meg bekeltete, bűnne nem tulaydonitvan ő nekiek az ő bűnőket, ki ez meg engeſztelesnek ezt ez beſzedet, mi bennűnk helyhőztete. [k] 2. *Corint.* 5. 21. Mert az ki nem tud vala bűnt, azt mi erettűnk bűnne teve, hogy mi ű altala az Iſtennek igazſaga lennenk ő benne.

LXI. KERDES.

Miert mondod azt, hogy csak az hit altal igazulſz meg?

Nem

Nem azert, mint ha az Istennek az en hitemnek meltosagaert volnek kellemetes, hanem hogy Isten előt, csak az Christusnak eleg tetele igazsaga es szentsege legyen ennekem igaz sagom,[a] en penig azt kűlőmben meg nem foghatom es enyimme nem tehetőm hanem csak hitemmel.[b]

[a] 1. *Corint.* 1.30,31. Ki lőt mi nekűnk az Istentűl bőlcseségűnke, igazsagunka, szentségűnke es valtsagunka. Hogy mikepen meg vagyon irvan, az ki dicsekődik, dicsekedgyek az Urban. *Et* 2.2. Mert semmit nem iteltem hogy tudnek ti köztetők egyebet, hanem csak az Iesus Christust, es azt-is meg feszittetet. [b] 1. *Ioan.* 5.10,11. Az ki hiszen az Istennek fiaban annak tanubizonsaga ő magaban vagyon: Az ki nem hiszőn az Istennek, hamis beszedűve tőtte útet, mert nem hiszen az tanubizonsagnak, mely tanubizonsagot ten az Isten az ő fia felől. Es ez az tanubizonsag, hogy az Isten őrők eletőt ada mi nekűnk, es ez elet az ő fiaban vagyon.

LXII. KERDES.

Dom: 24.

Az mi jo cselekedetünk miert nem lehet igazsag, avagy az Isten előt valo igazsagnak valami reszek?

Azokaert, mert annak az igazsagnak, mely az Isten előt meg alhat vetők nelkűl valonak es tőkelletesnek kel lenni, es olynak hogy az Isten törvenyehőz mindenkeppen illendő legyen,[a] Mi nekűnk penig legh job cselekedetink-is, az mig ez gyarlo testi eletben vagyunk nem vetők nelkűl valok, hanem bűnőkkel megh förtőztettek.[b]

[a] *Gal.* 3.10. Mert valaminen az törvennek cselekedetiből vadnak, atok alat vadnak. Mert megh vagyon irvan: Atkozot minden, ki meg nem marad mindenekben, az mellyek meg vadnak irattatvan az törvennek könyveben, hogy azokat be tellyesitse. *Deut.* 27.26. Atkozot az ki tőkelletessen meg nem tarttya ez törvennek igejit, hogy azokat be tellyesitse, es az egesz nep Ament mondgyon. [b] *Esa.* 64.6. Mindnyajan mi lettűnk tisztalanokka, es minden mi igazsagunk ollyatanok mint az verfolyasban levő havas asszonyallatnak fertelmes ruhay, es le hulliottunk mint az faknak levelei, es az mi alnoksagink el ragattak minket, mint egy szelek.

KER-

LXIII. KERDES.

Hogy hogy lehetne az, hogy az mi jo cselekedetinkvel semmit nem erdemlenenk, ha az Isten mind ez vilagi mind az jövendő eletben, jutalmat igert hogy ád erettők?

Az az jutalom nem az mi erdemünkert adatik, hanem kegyelemből, [a] tok, Hasontalan solgak vagyunk, meg kellőt cselekednünk.

[a] *Luc. 17. 10.* Ezőnkepen ti is mikoron mindeneket meg cselekőztők, mellyek ti nektek meg vadnak parancsoltatvan ezt mondgya mert azt cselekettük megh az mit

LXIIII. KERDES.

Nem ade ez tudomany gonoz eletre valo testi batorsagot az embereknek, avagy nem teszie rőstőkke az jo cselekedetre?

Nem. Mert az semmikepen nem lehet, hogy azok az kik hit altal az Christusban oltattanak, Istennek tisztessegere hala-adasnak gyümölcset nem teremtenek, [a] nelkül semmit nem cselekedhettők.

[a] *Matth. 7. 18.* Az jo fa gonoz gyümölcsőt nem teremthet, sem az rothat fa, jo gyümölcsőt nem teremthet. *Ioan. 15. 15.* En vagyok az sőlő-tőke, ti vattok az sőlő vessők. Az az ki en bennem marad es az kiben en maradok, az teremt sok gyümölcsőt. Mert en nalam

---

AZ SACRAMENTOMOKrol avagy az idvősségnek pecsetiről.

LXV. KERDES.

Dom: 25.

Miert hogy ezokaert csak az hit tessen minket rehesőkke az Christusban es minden ő jo tetemenyiben, honnan sarmazik ez az hit?

Az Szent Lelektűl, [a] ki azt az Evangeliomnak prędicallaſa altal gerjeßti fől az mi ßiveinkben es az Sacramentomokkal valo eleſſel erősiti meg bennünk, [b]

[a] *Epheſ.* 2. 8, 9. Kegyelemből idvőzültetők hit altal, es az nem ti magatoktul vagyon, Iſten ajandeka. Nem az jo cselekedetőkből, hogy valaki ne dicsekődgyek. *Et* 6. 23. Kevanom az Attya Iſtentűl es az Ur Iesus Chriſtuſtul hogy bekeſegek legyen az Attyafiaknak, es egy maſhoz valo ßerelmők hittel egyetemben. *Ioan.* 3. 5. Bizony bizony mondom te neked, hogy valaki viztűl es Szent Lelektűl nem ßületendik, be nem mehet az mennyegnek orßagaban *Phil.* 1. 29. Mert ti nektek adattattot az Chriſtuſnak dolgaban ez, hogy nem csak hidgyetek ő benne, hanem hogy ő erette nyomoruſagot-is ßenvedgyetek. [b] *Matt.* 28. 19, 20. El menven tanitſatok minden nepeket meg kőrőßtőlven űket az Attyanak es Fiunak, es az Szent Leleknek neveben, tanitvan űket hogy meg tartſanak mindeneket az mellyeket en ti nektők parancsoltam. 1. *Pet.* 1. 22, 23. Meg tißtitvan az ti lelketeket, miert hogy Szent Lelők altal engettetők az igazſagnak. Tettetőſſeg nelkűl valo Attyafiu ßeretettel tißta ßivből egy maſt igen ßereſſetők, ugy mint kik uyjonnan ßűlettettetők, nem halando hanem halhatatlan magbol, az elő Iſtennek beßede altal, mely őrőkke meg marad.

LXVI. KERDES.

Micsodak az Sacramentomok?

Szemeinknek prędikallo ßent es lathato ßent jegyek es pecsetek, kiket az Iſten ez vegre őrzőt, hogy azok altal mi nekűnk inkab ki nyilatkoztatna es bizonyoſſokka tenne, avagy meg pecsetelne, az mellyeket az Evangeliomban iger, tudni illik, hogy nem csak közönſegeskepen mindeneknek, hanem męgh eggyenkent-is minden hiveknek ingyen ajandekozza az Chriſtus kereßtſan valo eggyetlen egy aldo-

[a] *Gen.* 17. 11. Környűl metellyetek az ti nemző teſtőtőknek bőrőtskejet, mely en kőztem es ti kőztetők valo frigy-kőteſnek jegye leßen. *Rom.* 4. 11. Es az Abraham az kőrnyűl metelkődeſnek jegyet veve à kőrnyűl metelkődetlenſegben levő hit altal valo meg igazulaſnak pecsetit. Erre hogy ű Attya lenne mindeneknek az kik hißnek az kőrnyűl metelkődetlenſegben, ez vegre hogy azoknak-is tulaydonittatnek az igazſag. *Deut.* 30. 6. Es kőrnyűl meteli az te Urad Iſtened az te ßivedet, es az te magodnak ßivet, hogy ßereſſed az te Uradat Iſtenedet tellyes ßivedből, es tellyes lelkődből,

zattyaert, bűnőknek bocsanattyat es az őrők eletet, a

kedből, hogy ely. *Levit. 6. 25.* Es ſolla az UR az Moyſeſnek illyen ſokkal. Szolly az Aaronnak es az ő fiainak illyen beſedekkel: Ez az bűnert valo aldozatnak törvenye: Azon az helyen àhol az egeſſen meg egető aldozatra valo allat meg őlettetik, az bűnert valo aldozat-is ott őletteſſek meg az UR előt, mert ſentſeges. *Hebr. 9. 8, 9, 24.* Ezt az Szent Lelek megh jelentötte hogy męg nem nyittatot utt az ſentſegős helyre vagy az Sanctuariumra mig az elebbi Sator helyen all vala, mely haſonlatoſſag vala akkorbeli időhőz kepeſt, melyben ajandekokat es aldozatokat viſnek vala fől, mellyek fogyatkozas nekűl valova nem tehetik az Iſtennek ſolgajat az ő lelki iſmereti ſerent. Mert az Chriſtus nem kezzel csinaltatot (ſent helyre) Sanctuariumba ment be, mely jegyző peldaja volna az igaz ſent helynek, hanem az menyorſagba ment be, hogy moſtan ott az Iſtennek ſine előt elő allyon mi erettünk. *Ezech. 20. 12.* De męg annak felette az en ſombatimat-is attam nekik, az mellyek en közöttem es ő közöttők lennenek jegyek, hogy meg tudnak, hogy en vagyok az UR ki meg ſentőlőm űket. *1. Samuel. 17. 36.* Nem csak Oroſlant de Medvet-is őlt meg az te ſolgad. Ez ezokaert ez környűl-meteletlen Philiſthæus csak ollyan leſen mint eggyik azoknak, miert hogy gyalazattal es ſidalommal illette az elő Iſtennek ſereget. *Eſa. 6. 6, 7.* Es repűle en hozzam egy az Seraphin angyalok közzűl, kinek kezeben eleven ſen vala, mellyet az oltarrol vőtt vala fől egy fogoval, es ezt az en ſajamhoz viven monda: Ime ez meg illete az te ajakidat, hogy az te alnokſagod el tavozzek te tűled, es az te bűnőd meg bocsattaſſek te neked. *Et 54. 9.* Mert ſinten ollyan ez ennekem mint az Noe idejeben az viz özön. Mert mikepen meg eſkűttem vala az Noenak, hogy többe viz özönt nem hozok ez földre, igy meg eskűſőm hogy az en haragom többe fől nem gőrjed te ellened, es meg nem dorgallak tegedet.

LXVII. KERDES.

Az ige azert es az Sacramentomok mind ketten arra valoke, hogy az mi hitünket az Chriſtuſnak kereſztfan lőt aldozattyara, mint idvőſſegünknek eggyetlen egy fundamentomara igazitſak?

Ugy vagyon: Mert az ſent Lelek az Evangeliommal tanit, es az ſent jegyőkkel erős-

a *Rom. 6. 3.* Avagy nem tudgyatokke hogy mi valamenin meg kőröſtelkőttünk az Chriſtus Ieſus neveben, az ő halalaban kőröſtől-

kőttünk

sit ebben, hogy mi nekünk minden idvösségünk csak az Christusnak eggyetlen egy aldozat tyaban helyheztetét, ki ö magat az magas kereßtfanak oltaran ada erettünk aldozatra,[a] költünk meg. *Galat.* 3. 26,27. Mert mindnyajan ti Istennek fiai vattok az Christus Iesusban valo hit altal. Mert valakik az Christusban meg kőrőßtölkőttetők, az Christust öltöztetők föl.

LXVIII. KERDES.

Hany Sacramentomot ßőrzöt az Christus az uy Testamentomban?

Kettőt, az Kereßtsegöt es az Urnak Vacsorajat.

AZ KÖRÖSZTSEGRÖL.

LXIX. KERDES.

Dom: 26. Mi modon emlekeztet es erősit tegedet az Isten arrol az kereßtsegben, hogy te neked reßed vagyon abban az Christusnak eggyetlen egy aldozattyaban?

Ekkepen, mert Christus parancsolta az kűlső viznek firődöjet,[a] Mely parancsolathoz ez igeretöt-is hozza tette,[b] hogy engemet az ö vere es Lelke ßinten ollyan bizonnyal meg mos az en lelkemnek rutsagatul, az az, minden bűneimből, mint igaz ßinten hogy az vizzel kűlsőkepen megh mosattattam, mellyel az testnek minden ßennyet es rutsagat el ßoktak mosni,[c]

[a] *Matth.* 28. 19,20. El menven tanitsatok minden nepeket, meg körőßtölven űket az Attyanak, az Fiunak es az Szent Leleknek neveben, tanitvan űket hogy meg tartsanak mindeneket, az mellyeket en ti nektek parancsoltam. *Act.* 2. 38. Monda Peter nekiek: Pœnitentiat tartsatok es körőßtölkődgyek meg mindenitők az Iesus Christusnak neveben bűnenek bocsanattyara, es az Szent Leleknek ajandeka ti nektek adattatik. [b] *Matth.* 3. 11. En körőßtöllek titőket vizzel az ti eletőtöknek megjobbitasara, de

az

az ki en utannam jůt el en nalamnal erősb, kinek nem vagyok melto hogy en sarujat hordozzam, az meg kŏrŏßtől titeket Szent Lelekkel. *Et* 16. 16. Az ki hißőn es megh kŏrŏßtŏlkŏdendik idvŏzůl, az ki penig nem hißőn el karhozik. *Rom.* 6. 3,4. Avagy nem tudgyatoke hogy mi valamennin meg kŏrŏßtŏlkŏttůnk az Chriſtus Ieſus neveben, az ő halalaban kŏrŏßtŏlkŏttůnk meg. Annak-okaert el temettettůnk ő vele egyetemben az kŏrŏßtſegnek altala az halalra, hogy mikepen fől tamaßtatot halottaibol az Chriſtus az Attya Iſtennek dicsőſegere, azonkepen mi-is uy eletben jarjunk. c *Marc.* 1. 4. Kŏrŏßtől vala Ianos az puſztaban es prędikallya vala az pœnitentianak kŏrŏßtſeget bůnőknek megh bocsanattyara. *Luc.* 3. 3. El mene mind az tartomanyokra, mellyek az Iordan vize kŏrnyůl valanak, prædikalvan az pœnitentianak kŏrŏßtſeget bůnőknek meg bocsanattyara.

LXX. KERDES.

Micsoda az Chriſtuſnak verevel es Lelkevel meg moſattatni?

Iſtentůl bůneinknek bocsanattyat venni ingyen az Chriſtuſnak verejert, mellyet mi erettůnk az ő aldozattyaban az kŏrŏßtfan ki ontot. a Annak utanna az Szent Lelektůl is meg uyittatni, es annak megh ßentŏleſebŏl Chriſtuſnak tagjava lenni, hogy az bůnőknek naprol napra inkab megh hallyunk, es ßentůl es artatlanul ellyůnk. b

a *Hebr.* 12. 24. Es az uy Teſtamentomnak kŏzben jarojahoz az Ieſushoz, es az ő meg hintő verehőz ki ſokkal jelesbeket ßol az Abel verenel. 1. *Petr.* 1. 1,2. Peter Ieſus Chriſtuſnak Apoſtola, az jővevenyőknek kik ßellel el oßlattatvan vadnak Pontusban, Galatiaban, Cappadociaban, Aſiaban, es Bithyniaban, kik el valaßtvan vadnak az Attya Iſtennek eleitůl fogvan valo vegezeſebŏl, az Szent Lelek altal valo meg ßentŏleſre, az Ieſus Chriſtuſnak engedelmenek, es vere hinteſenek altala. Az Iſteni kedv es bekeſeg ſokaſodgyek ti nalatok. *Apo.* 1. 5. Es az Ieſus Chriſtuſtul, ki amaz igaz hů bizonſag tevő, es ki elſő ßůlŏt az halottak kŏzzůl, es fejedelme ez fŏldnek kiralynak. Az ki ßeretŏt minket es megh moſogatot minket az mi bůneinkbŏl az ő vere altal. *Et* 22. 14. Bodogok azok az kik meg tarttyak az ő parancsolatit, hogy ßabadſagok legyen ő nekik az elő fan, es az kapukon be mennyenek az varasban. *Zach.* 13. 1. Azon az napon az David hazanak es az Ieruſalemben lakozoknak kut fů nittatik meg az bůnőſőknek es tißtatalanoknak meg moſogataſara, az az, az Ie-

MTAKADÉMIA KÖNYVTÁRA

sus Christusnak vere, az mellyel minden bűnősök es tiſztatalanok meg mosogattatnak es ſentőkke tetetnek. *Ezech.* 36. 25, 26, 27. Es meg hintlek titőket tiſzta vizekkel, es meg tiſztultok minden ti undokſagitokbol, es meg tiſztitlak titőket minden ti haſontalan es idegőn Iſtenitőktűl, es adok ti nektek uy ſivet, es uy Lelkőt őntők ti beletek, ki veſzőm az kű ſivet az ti teſtőtőkből es adok ti nektők hellyette hus ſivet. Az ti belső reſzeitőkben be oltom az en Lelkemet, es meg cselekőſzőm hogy jarjatok az en parancsolatimban, es az en tőrvenyimet őrizzetők es cselekődgyetők. [b] *Ioan.* 1. 33. En nem iſmerőm vala űtet, hanem az ki engemet kűldőt, hogy vizzel kőrőſztőllyek, az mondotta vala ennekem: Az kire latod hogy az Lelők ala ſal, es rayta marad, ez az, az ki Szent Lelekkel kőrőſztől. *Et* 3. 5. Felele az Ieſus: Bizony bizony mondom te neked, ha ki nem ſűlettetik viztűl es Szent Lelektűl, nem mehet be az Iſtennek orſagaban. 1. *Corinth.* 6. 11. Es illyenők valatok egynehanyan. De megh mosogattattatok, de meg ſentőltettetők, de meg igazultattatok az Ur Ieſusnak neveben, es az mi Iſtenűnknek Lelke altal. *Et* 12. 13. Mert mi-is ugyan azon egy Lelők altal mindnyajan megh kőrőſztőlkőttűnk, hogy egy teſte legyűnk, akar Sidok legyűnk, akar Gőrőgők, akar ſolgak, akar ſabadosok, es mindnyajan ugyan azon egy italt ittuk, hogy egy Lelőkke legyűnk. *Rom.* 6. 4. El temettettűnk azert egyetemben ő vele az kőrőſztſeg altal az halalra. Hogy az mikepen fől tamat az Chriſtus az halottak kőzzűl az Attyanak dicsőſege altal, azonkepen mi-is az eletnek uyſagaban jarjunk. *Coloſ.* 2. 11, 12. Kiben kőrnyűl is meteltettetők kez nelkűl valo kőrnyűl metelkődeſſel, midőn az bűn ala vettettetőt emberi termeſzetőt le vetőttetők az Chriſtusban valo kőrnyűl metelkődeſnek altala. El temettetven ő vele az kereſztſegnek altala, melynek altala fől-is tamattatok vele egyetemben, az Iſtenben valo hitnek altala, mely lathatokepen cselekeſzik, ki űtet fől tamaſztotta az holtak kőzzűl.

LXXI. KERDES.

Hol igerte azt az Chriſtus hogy ő minket oly bizonnyal meg főrőſzt es megh tiſztit az ő verevel es Sz. Lelkevel, mint igaz az kőrőſzt vizzel hogy meg moſattatunk?

Az kőrőſztſegnek főrzeſeben, kinek igei ekkepen vadnak: Mennyetők el es tanitſatok minden nepeket, megh

[a] *Matth.* 28. 19. El menven tanitſatok minden nepeket, megh kőrőſztőlven űket Attyanak, Fiunak, es Sz. Leleknek neveben. [b] *Mar.* 16. 15. Az ki hiend es megh kőrőſztől-

kőden-

kőrőſtőlven űket Attyanak, Fiunak, es az Szent Leleknek neveben, [a] az ki hiend es meg kőrőſtőlkődik idvőzűl, az ki penig nem hiend el karhoztatik. [b] Ez igeretőt maſut-is elő hozza az iras, mikoron az kőrőſtſeget uyjonnan valo ſűleteſnek főrődőjenek [c] es bűneinknek el moſaſanak nevezi, [d] kődendik idvőzűl, az ki penig nem hiend, el karhozik. [c] *Tit.* 3. 5. Nem az igazſagnak cſelekedetiből, mellyeket mi cſelekettűnk volna, de az űnnőn irgalmaſſagabol idvőzitőt, minket, az uyjonnan valo ſűleteſnek főrődője altal, es az Szent Leleknek meg uyitaſa altal. [d] *Actor.* 22. 16. Es moſtan mit keſől, föl kelven, kőrőſtőlkődgyel meg, es moſd el az te bűneidet ſegitſegűl hivan az Urnak nevet.

LXXII. KERDES.

Dom: 27.

Ezokaert az külſő vizzel valo meg kőrőſtőles az bűnőknek el moſaſae?

Nem az, [a] Mert csak egyedűl az Chriſtus Ieſuſnak vere tiſtit meg minket minden bűneinkből, [b] gyok melto, ű kőrőſtől meg titeket Szent Lelekkel es tűzzel. 1. *Pet.* 3. 21. Melyhőz az kőrőſtſegnek haſonlatos peldaja minket-is meg tart (nem az à moſogatas, mellyel az teſtnek ſennye el vetettetik, hanem mellyel ez leſen, hogy az jo lelki iſmeret az Iſtennel kerdeſkedik) az Ieſus Chriſtuſnak föl tamadaſanak altala. *Epheſ.* 5. 26, 27. Hogy azt (az Anyaſent-egyhazat) meg ſentőlne, meg tiſtitvan az viznek főrődőjevel az igenek altala. Hogy allatna azt ő maganak eleiben dicsőſegőſſen, az az, ſőrzene oly Anyaſent-egyhazat, az melynek nincsen maculaja, ſeplője, avagy ſőmőrgőzeſe, avagy valami effele, de hogy lenne ſent es fegyhetetlen.

[a] *Matth.* 3. 11. En tűtőket kőrőſtőllek vizben az pœnitentiara, az ki penig en utannam jővendő, erősseb en nalamnal, kinek en męg ſarujanak-is hordozaſara nem va-

[b] 1. *Ioan.* 1. 7. Az Ieſus Chriſtuſnak az Iſtennek Fianak vere megh tiſtit minket minden bűneinkből. 1. *Corint.* 6. 11. Es illyenők valatok egynehanyan, de meg moſogattattatok, de meg ſentőltettetők, de megh igazultattatok az Ur Ieſuſnak neveben, es az mi Iſtenűnknek lelke altal.

LXXIII. KERDES.

Miert nevezi tehat az Szent Lelek az kőrőſtſeget uyjonnan valo ſűleteſnek főrődőjenek es bűneinknek el moſaſanak?

Az

Az Isten nem valami nagy oka nelkül sol akkepen, hanem azert mert nem csak akar tanitani minket hogy mint az vizel mossa az testi sennyet, azonkepen az mi bűneinkből az Christusnak vere es Lelke tistit meg.[a] De sokkal inkab azert, hogy azzal az sent jeggyel es zalaggal bizonyossa tegyen arrol, hog sinten azonkepen bizonnyal meg mosattatunk az mi bűneinkből az belső fődessel, mint sinten az kűlső es meg lathato vizzel hogy meg fősztettűnk,[b]

[a] *Apocal.* 1. 5. Es az Iesus Christustul az ki amaz hű bizonsag tevő, az ki első sűlőt az holtak kőzzűl es fejedelme ez földnek Kiralynak. Az ki szeretőt minket es meg mosogatot minket az mi bűneinkből az ő vereben. *Et* 7. 14. Es mondek neki, URAM te tudod. Es monda nekem: Ezők az kik jűttenek nagy nyomorusagbol, es meg mostak az ő ruhajokat, es meg fejeritőttek az ő ruhajokat az Barannak vereben. 1. *Corinth.* 6. 11. De meg mosogattatok, de meg szentőltettetők, de meg igazultattatok az UR Iesusnak neveben, es az mi Istenűnknek Lelke altal. [b] *Marc.* 16. 16. Az ki hisőn es meg kőrősztőlkődik idvőzűl, az ki penig nem hisőn, el karhozik. *Gal.* 3. 17. Ezt mondom penig, hogy az sővetsegőt, mellyet az Isten annak előtte meg erősitőt az Christusra nezven az tőrveny, mely negy saz es harmintz eztendővel annak utanna kezdetek, erőtlenne nem tesi, hogy semmive tenne az igeretőt.

LXXIIII. KERDES.

Az kis gyermektskőket-is meg kelle kőrősztőlni?

Meg kel: Mert holot űk-is sinten azonkepen benne vadnak az Istennek frigyeben, es az Anyasent-egyhiznak tagyai kőzze valok, mint az őreg emberek,[a] az miert hogy ő nekik is igeri az Isten az Christus vere altal bűnőknek bocsanattyat.[b] Es az sent Lelkőt, ki az hitnek adoja es sőrsője, mint igaz az őregőknek,[c]

[a] *Geneſ.* 17. 7. Es megh erősitőm az en frigy-kőtesőmet en kőzőttem es te kőzőtted, es az te magod kőzőt te utannad az ő nemzetsegőkben őrőkke valo frigy-kőtessel, hog en te neked Istenőd lesők, es az te magodnak te utannad. [b] *Math.* 19. 14. Az Iesus penig monda: Haggyatok beket à kis gyermekőknek, es ne tiltsatok megh űket en hozzam jűnni, mert illyetenőke az mennyeknek orsaga. [c] *Luc.* 1. 14, 15. Es lesőn te neked vigasagodra es őrven-

Ezokaert ůketis ſůkſég be ſen tőlni es be oltani az kőroſtſeg altal az Chriſtus ſent gyůlekőzetinek tarſaſagaban, hog meg valaſtaſſanak à hitőtlenőknek magzatitul. [d] Nem kůlőmben mint az oh Tőrvenyben, hogy az kőrnyůl meteleſſel valaſtatnak vala megh az Iſten nepenek magzati az hitőtlen Poganoknak gyermekitůl, [e] mely helyet az Uy Teſtamentomban az Kőroſtſegőt ſőrzőtte az Chriſtus kőzőttünk. [f]

őrvendőzeſődre es ſokan ennek ſůleteſen őrůlnek. Mert nagy leſen az Urnak előtte, bort es reſegitő italt nem iſik, es Sz. Lelekkel be tellyeſődik męg az ő Annyanak mehetůl fogvan. *Pſal* 22. 11. Szůleteſőmtůl fogvan mindeneſtůl fogvan te nekőd ajanlottam URam en magamat, te voltal ennekőm gond viſelőm, es az en Anyam mehetůl fogvan en Iſtenőm vagy te. *Eſa.* 44. 1,2,3. Moſt azert oh Iakob en ſolgam hald meg az en beſedemet, es te Iſrael kit magamnak valaſtottam. Ezt mondgya az UR az te terőmtőd, es az ki tegedet formalt, es ki Anyad mehetůl fogvan te neked ſegitſeggel volt. Ne fely oh Iakob en ſolgam es te igaz Iſrael kit magamnak valaſtottalak. Mert à ſzomeh főldre vizeket bocsatok, es az ſarazra folyo vizeket, ki őntőm az en lelkőmet az te magodra, es az en aldaſomat az te maradekidra, es fől nevekődnek ugy mint egy fůvek, es mint az folyo vizek mellet plantaltatot fůzfak. *Actor.* 2. 39. Mert ti nektők adattatot az igeret, es az ti fiaitoknak es mindeneknek az kik tavul vadnak, valakiket el hivand az UR az mi Iſtenůnk. [d] *Actor.* 10. 47. Nemde meg tilthattyae valaki az vizet hogy ezők meg ne kőrőſtőlkőtteſſenek, az kik az Szent Lelkőt vettek, mikepen mi is. [e] *Geneſ.* 17. 14. Az kőrnyůl meteletlen firfiui gyermeknek, kinek nemző teſte kőrnyůl nem meteltettetik, lelke ki tőrőlteſſek az ő nepe kőzzůl, mert az en frigy-kőteſőmet hejaban valova tette avagy fől bontotta. [f] *Coloſ.* 2. 11,12,13. Kiben kőrnyůl-is meteltettetők kez nelkůl valo kőrnyůl metelkődeſſel, midőn à bůn ala vettetőt emberi teſtőt le vetőttetők az Chriſtusban valo kőrnyůl metelkődeſnek altala, el temettetven ő vele az kőrőſtſegnek altala, melynek altala fől-is tamattatok vele egyetemben az Iſtenben valo hitnek altala mely hathatokepen cselekőſik, ki ůtet fől tamaſtotta az holtak kőzzůl. Titőket is meg holtakat az bůnőkben, es az ti teſtőtőknek kőrnyůl meteletlenſegeben, ő vele eggyůt meg elevenitőt, meg bocsatvan ti nektek minden bůneitőket.

AZ URNAK VACSORAIAROL.

28. Mi modon emlekôztetôl es erôsîttetôl az Urnak Vacsorajaban arrol, hogy te neked az Chriſtuſnak kereſztfan lôt eggyetlen egy aldozattyaban es minden ü egyeb jo tetemenyiben-is reſzed vagyon?

Mert az Chriſtus minden ô hîveinek es ennekem-is megh parancsolta, hogy abbol az meg ſegôt kenyerbôl együnk, es az poharbol ki oſztogattatik igyunk az ô emlekôzetire, ez igeretôt-is hozza teven: [a] Elôſôr hogy az ô teſte en erettem az kereſztfan ſinten ollyan bizonnyal meg aldoztatot es tôrettetôt, es vere ki ontattatot, mely bizonnyal ſemeimmel latom, hogy azt az Urnak kenyeret ennekem ſegik, es az ô Poharanak italat en velem kôzlik. Annak utanna hogy ü az en lelkemet ſinten ollyan biyonnyal es valoban legelteti, es taplallya az ô teſtevel, mely mi erettünk meg feſittetôt, es az ô verevel, mely mi erettünk ki ontatot, az ôrôk eletre: Mint igaz az Kenyeret es az Bort, az Ur teſtenek es verenek kûlſô meg lathato jegyeit az Anyaſent-egyhazi ſolganak kezebôl fogvan teſti ſammal hozzam veſzôm.

[a] *Matth.* 26. 26, 27, 28. Mikoron penig ôk ennenek, veve Ieſus az kenyeret, es mikoron megh aldotta volna, meg ſege, es ada az ô tanitvanyinak es monda: Vegyetek es egyetek, ez az en teſtem. Es veven az pohart, es halakat advan, nekiek ada, mondvan: Igyatok ebbôl mindnyajan, mert ez az en verem, amaz uy Teſtamentome, mely ſokakert ki ontatik bûnôknek bocsanattyara. *Marc.* 14. 22, 23, 24. Es mikoron ûk ennenek, veven Ieſus az kenyeret, halakat advan meg ſege, ada nekiek es monda: Vegyetek, egyetek, ez az en teſtôm. Es veven az pohart-is, halakat advan, ada nekik. Es ivanak abbol mindnyajan es monda nekiek. Ez az en verem, amaz uy Teſtamentomnak vere, mely ſokakert ki ontatik. *Luc.* 22. 19, 20. Es veven à kenyeret, mikoron halakat adot volna, meg ſege es ada nekiek mondvan: Ez amaz en teſtôm mely ti erettetek adatatik, ezt tegyetek az en emlekezetemre. Haſonlatos-keppen az pohart-is minek utanna vacsoraltanak volna, ada nekiek mondvan: Ez az pohar amaz uy Teſtamentom az en veremben, az mely ti erettetek ki ontatik. 1. *Cor.* 10. 16, 17. Az hala adaſnak pohara az mellyet hala-

adaſſal

adaſſal veßünk, nemde az Chriſtus verevel valo közösüleſe? Es az kenyer az mellyet megßegünk, nemde az Chriſtus teſtevel valo közösüleſe? Mert egy kenyer s egy teſt vagyunk ſokan. Mert mindnyajan az egy kenyerből reßeſülünk. *Et* u. 23, 24, 25. Mert en igy vöttem az Urtul azt, az mint elötökben is adtam ti nektek: Tudni illik hogy az Ur Iesus az eyjel az mellyen el adattatek, veve az kenyeret, es minek utanna halakat adot volna, megßege, es monda: Vegyetek es egyetek ez az en teſtöm, mely ti erettetek megtörettetik, ezt tegyetek az en emlekezetemre. Haſonlatos-keppen az pohart-is minek utanna vacsorallot volna: Mondvan: Ez az pohar amaz uy Teſtamentom az en veremben, ezt tegyetek, valamenyißer ißßatok az en emlekezetemre. *Et* 12, 13. Mert mi-is az egy Lelek altal mindnyajan egy teſte löttünk az köröztſegben, akar Sidok legyünk, akar Görögök, akar ßolgak, akar ßabadoſok, es mindnyajan egy italt ivan egy lelekke löttünk.

LXXVI. KERDES.

Micsoda az Chriſtus megfeßitetöt teſtet enni, es az öki ontot veret innya?

Semmi nem egyeb, hanem az Chriſtuſnak nem csak az ö tellyes kinßenvedeſet es halalat bizonyos hittel fogni es hozzank kapcsolni, es ez altal bünéinknek bocsanattyat es az örök eletöt nyerni.[a] Hanem meg annak felette az ßent Lelök altal, ki az Chriſtusban es mi bennünk-is lakozik, naponkent inkab inkab eggyeſülni az ö ßentſegös teſtevel[b] annira hogy noha ö mennyegben,[c] mi penig ez földon vagyunk, mind az altal az ö teſteböl valo teſtök legyünk, es az ö csontyaibol valo csontok,[d] es mint az egeß teſtben hogy minden tagok csak az egy Lelektül

a *Ioan.* 6. 35. Monda penig neki Ieſus: En vagyok az eletnek kenyere, az ki jü en hozzam nem chözik, es az ki hißen en bennem, nem ßomjuhozik ſoha. *Ioan* 6. *verſ.* 40. *ad* 54. *uſq.* Ez penig annak akarattya az ki el bocsatot engemet, hogy minden, az ki lattya az Fiat, es hißen ö benne, legyen örök elete. En penig föl tamaßtom útet az utolſo napon. Bizony bizony mondom ti nektek, hogy az ki hißen en bennem, örök elete vagyon. En vagyok az eletnek kenyere, Es ez az kenyer mely az eghből le ßallot, hogy az ki abban eßik meg ne hallyon, En vagyok amaz elö kenyer, az ki az eghből le ßallottam, az ki eßik ez kenyerben, él mind örökke, es az kenyer az mellyet en adok az en teſtöm, mellyet en adok ez vilagnak eletiert. Bizony bizony mondom nektek, hog ha nem ejen

veßnek magoknak elevenſe-
get, azonkepen mi-is azon egy
ſzent Lelektûl elevenitteſûnk
meg es ô túle igazgatta ſſunk, [c]

ditôk az ember fianak teſtet, es
nem iſſatok az ô veret nincsen e-
letetôk magatokban. Az ki eßi az
en teſtômet, es iſſa az en verômet,
ôrôk elete vagyon, es en fôl tamaß-
tom útet az utolſo napon. [b] *Ioan. 6. 55,56.* Mert az en teſtôm valoban e-
tel, es az en verôm valoban ital. Az ki eßi az en teſtômet es iſſa az en
verômet, en bennem marad, en-is ú benne. [c] *Actor. 3. 21.* Kit ßúkſeg az
eghnek be fogni mindeneknek helyekre allataſanak idejôkigh, az mel-
lyeket meg mondot az Iſten, minden ú ßent Prophetainak ßajok altal
eleitûl fogvan. *Actor. 1. 9,10,11.* Es mikoron ezeket meg mondotta vol-
na, ßemek lattara fôl emeltetek, es az kôd be fogvan el veve útet az ô
ßômôk elôl. Es mikoron figyelmetôſſen neznenek az eghben, hogy ô
menne. Ime ket firfiu mellejôk allapek fejer ruhazatban, kik monda-
nak-is: Galilæabeli firfiak, mit allotok nezven az eghben. Ez az IESUS
az ki fôl vitetek ti túletôk az eghben, akkepen jú el mikepen lattatok ú-
tet fôl menni az eghben. 1. *Corinth. 11. 26.* Mert vala meniſôr eßitôk ezt
ez kenyeret, es iſſatok ez pohart, az Urnak halalat hirdeſſetôk, miglen
el jôvend. [d] *Epheſ. 3. 16,17.* Hogy engedgye ti nektek az ô kazdag dicsôſe-
ge ßerint, hogy erôſſen meg erôſûllyetôk az belſô ember ßerint az ô
Lelkenek altala, hogy lakozzek az Chriſtus hitnek altala az ti ßiveitôk-
ben. *Et 5. 29, 30.* Mert ſoha ſenki az únnôn teſtet nem gyûlôlte, de el-
teti es taplallya azt, mint az Ur-is az Anyaßent-egyhazat. Mert tagjai va-
gyunk az ô teſtenek, az ô huſabol es az ô csontaibol. 1. *Corinth. 6. 15,17,19.*
Nem tudgyatoke hogy az ti teſteitôk az Chriſtuſnak tagyai. Az ki penig
ragaßkodik az Urhoz, egy Lelôk ô vele. Avagy nem tudgyatoke hogy az
ti teſtôtôk az ti bennetôk lakozo Szent Lelôknek temploma, mely va-
gyon az Iſtentûl, es nem vattok tûnnôn magatoke? 1. *Ioan. 3. 24.* Az ki
meg tartya az ú parancsolatit ô benne marad, es ô abban, es ebbôl iſ-
merjûk meg hogy meg marad mi bennûnk, az Lelôkbôl az mellyet mi
nekûnk adot. *Et 4. 13.* Ebbôl iſmerjûk meg, hogy ú benne lakunk, es ô
mi bennûnk, mert az ô Lelkebôl adot mi nekûnk. *Ioan. 14. 23.* Felele az
Ieſus es monda neki: Az ki ßeret engemet az en beßedômet meg tartya,
es az en Attyam-is ßereti útet, es ú hozza megyûnk, es maradaſt ô nala
teßûnk. [e] *Ioan. 6. 56,57,58.* Az ki az en teſtemet eßi es az en verômet iſſa
en bennem marad, es en ú benne. Az mikepen el bocsatot engemet a-
maz elô Attya, en-is elôk az Attya altal, azonkepen az ki engemet ejend,
çl az-is en altalam. Ez amaz kenyer mely az eghbôl ßallot ala. Nem az
mikepen az ti Attyaitok az Mannat ôttek es meg holtanak, az ki ezt az
kenyeret ejendi ôrôkke çl. *Et 15. 1,2,3,4,5,6.* En vagyok amaz igaz ßôlô tú-
ke, es az en Attyam ßôlô mives. Minden ßôlô veßßôt mely en bennem

gyû-

gyümölcsöt nem terömt, el metzön. Es mindent az mely gyümölcsöt terömt, megh tiztit hogy több gyümölcsöt teremtsön. Immar ti tiztak vattok az igejert az mellyet sollottam nektök. Maradgyatok en bennem, en-is ti bennetök. Mikepen az szölö veszsö nem terömthet gyümölcsöt ö magatul, hanem ha marad az szölö túken, azonkepen ti sem, hanem ha en bennem marattok. En vagyok az szölö túke, ti penig az szölö veszsök. Az à ki en bennem marad, es az kiben en, az teremt sok gyümolcsöt, mert en nalam nelkül semmit nem cseleködhettök. Hogy ha ki en bennem nem marad, ki vettettetven az szölö kivül, mindgyaraszt mint az szölö veszsö meg szarad, az utan egyben gyüytettetnek, es az tüzre vettettetnek, es meg eghnek. *Epheſ.* 4. 15,16. Igazsagot követven penig az szeretettel egyetemben neveködgyünk ö benne mindenestül fogvan, ki az fö, tudni illik, az Chriſtus. Kiböl az egesz test szepen öszve illettetven es öszve köttettetven az egyben eresztetet izök altal mindenik resznek mertek szerent valo belső erejeböl neveködest veszön, az testhöz illendöt, az ünnön epületire szeretetnek altala.

LXXVII. KERDES.

Mely helyen igerte az Chriſtus hogy az ö teſtet es veret ollyan bizonnyal adgya ennijök es innijok az ö benne hivöknek az mely bizonnyal az meg szegöt kenyeret esik, es az poharbol isznak?

Az ü szent Vacsorajanak szörzeseben, melynek igei ekkepen vadnak: [a] Az mi Urunk Ieſus az ejel, mellyön el arultatek veve az kenyeret, es halakat advan meg szege es monda: Vegyetök ez az en teſtem, mely ti eröttetök meg törettetik, ezt tegyetök az en emleközetömre. Azonkepen az pohart-is minek utanna vacsoraltanak volna, ez Pohar uy

[a] 1. *Corinth.* 11. 23,24,25. Mert en igy vettem az Urtul, az mint attamis tinektek, tudni illik, hogy az Ur Iesus az etzakan, az mellyen el adattatek kezeben vette az kenyeret, es minek utanna halakat adot volna, megh szegte, es azt mondotta. Vegyetök es egyetök, ez az en teſtem, mely ti eröttetök meg törettetik, ezt tegyetök az en emleközetömre. Hasonlatoskepen az pohart-is minek utanna vacsoralt volna, mondvan: Ez az pohar amaz uy Teſtamentom az en verömbe, ezt tegyetek valamenyiszer ijangyatok

Teſtamentom az en verem altal, [b] ezt tegyetek valamenyiſſer iſandgyatok az en emlekezetemre [c] mert valamenyiſſer ejenditők ez kenyeret, es ez pohart iſandgyatok, az Urnak halalat hirdeſſetek miglen el jövend. Ez igeretet penig Szent Pal Apoſtol maſut-is elő hozza [d] mikor ezt mondgya; Az hala adaſnak pohara, mellyel halat adunk, nemde nem az Chriſtus verenek velünk valo közleſeje? Es az kenyer kit el ſegdelünk, nemde nem az Chriſtus teſtenek velünk valo közleſeje? Mert ſokan egy kenyer es egy teſt vagyunk, mert mindnyajan az egy kenyerbe reſeltetünk,

az en emlekőzetőmre. *Matth.* 26. 26,27,28. Mikoron penig úk ennenek, veven Ieſus az kenyeret, es meg aldvan megh ſege es ada az tanitvanyoknak es monda: Vegyetők es egyetők ez az en teſtem, es veven az pohart es halakat advan, nekiek ada mondvan: Igyatok ebből mindnyajan, mert ez az en verőm amaz uy Teſtamentome, mely ſokakert ki ontatik bűnőknek bocsanattyara. *Marc.* 14. 22, 23, 24. Es mikoron úk ennenek fől veven IESUS az kenyeret meg aldvan meg ſege, es ada nekiők es monda: Vegyetők es egyetők ez az en teſtőm. Es veven az pohart halakat advan ada nekiek, es ivanak abbol mindnyajan. Es monda nekiek: Ez az en verőm, amaz uy Teſtamentome mely ſokakert ki ontatik. *Luc.* 22. 19, 20. Es veven az kenyeret, halakat advan, meg ſege es ada nekiők mondvan: Ez amaz en teſtőm, az mely ti erettetők adattatik, ezt tegyetők az en emlekezetemre. Haſonlatoskepen az pohart-is minek utanna vacſoralt volna, ada nekiők mondvan: Ez az pohar amaz uy Teſtamentom az en verőmben, az mely ti erőttetők ki ontatik. [b] *Exod.* 24. 18. Elő veven Moyſes az edenyőkben valo vert, hinti az nepre es monda: Imhol az Iehovanak amaz ti veletők tőt frigyenek vere, mind ezők ez dolgok felől. *Hebr.* 9. 20. Ez az Teſtamentomnak vere, az mellyet parancſolt ti nektek az ISTEN. [c] *Exod.* 13. 9. Ezokaert jegyűl legyen az te kezedben es emlekezetűl az te ſemeid előt, hogy az Urnak tőrvenye az te ſajadban legyen. Mert hatalmas kezzel hozot ki az UR tegedet Egyiptusbol. [d] 1. *Corinth.* 10. 16, 17. Az aldaſnak pohara az mellyet meg aldunk, nemde az CHRISTUS verevel valo kozőſűleſe? Es az kenyer az mellyet megh ſegűnk, nemde az CHRISTUS teſtevel valo közőſűleſe? Mert egy kenyer es egy teſt vagyunk ſokan. Mert mindnyajan az egy kenyerből reſeſűlünk,

KER-

Nemde ezokaert az Szent Vacsorában valo Kenyer es bor az Chriſtuſnak tulaydon teſteve es vereve leſſöne?

Semmikepen nem: Mert mikepen hog az körſtſegben valo víz az Chriſtuſnak vereve nem valtoztatik, ſem az bűnt el nem moshattya, hanem csak jele es zaloga azoknak az dolgoknak,[a] mellyek mi nekűnk az kereſztſegben erőſsegül be pecsetöltetnek. Azonkepen az Ur vacsorajanak kenyere ſem Chriſtus termeſet ſerent valo teſte,[b] noha az Sacramentomoknak mi voltokert, es az Szent Leleknek illyen forman valo ſollaſanak modgya ſerint,[c] az kenyer Chriſtus teſtenek neveztetik,

[a] *Matth. 26. 29.* Mondom penig ti nektek hogy nem iſom moſtantul fogvan az ſőlőnek termeſeből mind amaz napiglan, mikoron iſom ti veletők uijat az en Attyamnak orſagaban. *Mar. 14. 24.* Es monda nekiek: Ez az en verőm amaz uy Teſtamentome, az ki ſokakert ki ontatik. 1. *Corinth. 10. 16, 17.* Az halaadaſnak pohara az mellyet hala-adaſſal veſſűnk, nemde az Chriſtus verevel valo közőſűleſe? Es az kenyer az mellyet megſegűnk, nemde az Chriſtus teſtevel valo közőſűleſe? Mert egy kenyer es egy teſt vagyunk ſokan. Mert mindnyajan az egy kenyerből reſeſűlűnk. *Et 15. 26, 27, 28.* Valameniſſőr eſitők ezt az kenyeret es az poharbol iſtok az Urnak halalat hirdeſſetők miglen el jővend. Annak-okaert valaki eſi ez kenyeret, avagy iſik az Urnak poharabol meltatlanul, vetkes az Urnak teſte es vere ellen. Meg proballya penig minden űnnőn magat, es ekkepen egyek az kenyerből es igyek ez poharbol. [c] *Geneſ. 17. 10, 11, 14, 19.* Ez penig az en frigy-kőteſőm, mellyet ti meg tartſatok en közőttem es ti közőttetők, es az te magod közőt te utannad. Minden ferfiui mag környűl meteltеſſek ti közőttetők. Környűl metellyetők penig az ti nemző teſtőtőknek bőrenek veget, mely jegyűl leſſen az en közőttem es ti közőttetők lőt frigy-kőteſnek. Es ha valamely ferfiui magzatnak nemző teſtenek bőrenek vege környűl nem meteltetik, ennek elete ki tőrőlteſſek az ő nepe közzűl, mert az en frigy-kőteſőmet erőtelenne tette. Monda az Iſten: Bizonyara az te feleſegőd az Sara fiat ſűl te neked, es ezt te neveződ Iſaaknak, es en az en frigy-kőteſőmet meg erőſsitőm ő vele hogy őrőkke valo frigy-kőtes legyen az ő magvaval-is ő utanna. *Exod. 12. 26, 27, 43, 48.* Ha az ti fiaitok mondangyak ti nektek: Minemű tiſztelet

tőlet ez az ti tiſztőlettők. Ezt felellyetők: Az Urnak altal meneſenek barannyanak aldozattya, ki az Iſrael fiainak hazokon altal ſőkőllőt Egyiptusba, mikoron az Egyiptusbelieket le vaga, es az mi hazainkat meg ſabadita. es monda az UR Moyſeſnek es Aaronnak. Ez az Peſahnak rend tartaſanak modgya. Egy idegőn ſe egyek benne. Es ha jőveveny lakik te nalad, es az Urnak az Peſahot meg akarandgya tartani, ez kőrnyúl metellyőn minden ferfiui nemőt, es annak utanna keſőúllyőn hozza hogy ezt meg ſőrőzze. Es ollyan legyen mint egy őſfi. Mert csak egy kőrnyúl metelkődetlen ſe egyek abban. *Et* 13. 9. Ezokaert jegyúl legyen az te kezedőn, es emlekezettúl az te ſemeid előt, hogy tudni illik, az Urnak tőrvenye az te ſajadban legyen. Mert hatalmas kezzel hozot ki tegedet az UR Egyiptusbol. *Actor.* 7. 8. Es ada ő neki az kőrnyúl metelkődeſnek ſővetleget. *Exod.* 24. 8. Veve Moſes az vert es meg hinte az nepet vele, ezt mondvan: Ime ez az kőteſnek vere, mellyet az UR ti veletők teſőn, mind ez dolgok felől. *Levit.* 16. 10. De azt az Koſt, melyre az meg ſabadulaſnak ſorſa eſőt elevenen allaſſa az Ur eleiben, hogy ez altal meg tiſztullyon, es az meg ſabadult koſt bocsaſſa ki az puſtaban. *Et.* 17. 11. Mert az teſtnek elete az verben vagyon, es en azt az oltarra attam ti nektek, hogy az ti lelketek ezzel meg tiſztittaſſek, mert az vęr az lelek tiſztitaſara valo. *Eſa.* 61. 6,7. Es repůlle egy en hozzam az Seraphin Angyalok kőzzúl, kinek kezeben eleven ſen vala, kit fogoval az oltarrol vet vala fől, es ezt illetven az en ſajamhoz monda. Ime ez meg illete az te ajakidat, hogy el tavozzek te túled az te alnokſagod, es meg tiſztittaſſek az te bűnőd. *Tit.* 3. 5. Az únnőn irgalmaſſaga ſerint idvőzitőt minket az uyjonnan valo ſűleteſnek firődője altal es az ſent Leleknek meg uyitaſa altal. *Actor.* 22. 16. Fől kelven kereſtelkedgyel meg, es moſd el az te bűneidet ſegitſegűl hivan az Urnak nevet. 1. *Petr.* 3. 21. Melyhőz moſt az kőrőſtſegnek haſonlatos peldaja minket-is meg tart. (Nem az moſogatas, mellyel az teſtnek ſennye el vettetik, hanem mellyel ez leſen, hogy az jo lelki iſmeret az Iſtennel kerdőzkődik) az Ieſus Chriſtuſnak fől tamadaſanak altala. 1. *Corint.* 10. 1,2,3,4. Nem akarom penig hogy ne tudgyatok attyamfiai hogy az mi Attyaink mindnyajan az kőd alat voltanak, es mindnyajan az tengőrőn altal mentenek, es mindnyajan az Moſeſre meg kőrőſtőlkőttenek az kődben es az tengerben. Es mindenek azon lelki etelt ettek es mindenek azon lelki italt ittak. Mert iſnak vala az úket kővető lelki kű ſiklabol. Az kű ſikla penig vala az CHRISTUS.

LXXIX. KERDES.

Miert nevezi tahat az Chriſtus az kenyeret ű teſtenek es az pohart û verenek, avagy az ű vere altal

valo

valo uy frigynek avagy teſtamentomnak: Azonkepen Szent Pal-is az kenyeret es az bort Chriſtus teſtenek es verenek velünk valo közleſenek:

Az Chriſtus nem nagy oknelkül ſol ekkepen: Ha nem ezert, mert nem csak arra tanit minket ez beſeddel, hogy az mint az kenyer es bor taplallyak az teſtnek eletet, azonkepen az ú meg feſült teſte es ki ontatot vere az mi lelkünknek bizony etele es itala, mellyel az örök eletre taplaltatunk.[a] Hanem ſokkal inkab ezert hog ez meg lathato ſent jeggyel es zalaggal bizonyoſſa tegyen minket, hogy az Szent Leleknek cselekedete altalſinten oly bizonyal teſen minket reſeſökke az ú teſteben es vereben, mint igaz ez ſent jegyeket az ú halalanak emleközetire hog teſti ſankal hozzank veſſük,[b] Annak felette hog az ú ſenvedeſe es engedelmeſſege ollyan bizonnyal mienk, mint ha az mi büneinkert mi magunk lakoltunk volna, es az Iſtennek eleget tettünk volna,

Ioan. 6. 51, 55, 56. En vagyok amaz elö kenyer ki az eghből le ſallottam, az ki eſik ez kenyerből el mind örökke. Es az kenyer az mellyet en adok az en teſtöm, mellyet en adok ez vilagnak eletiert. Mert az en teſtem valoban etel, es az en verem valoban ital. az ki eſi az en teſtemet, es iſſa az en veremet, en benem marad en-is ö benne. [b] *1. Cor. 10. 16, 17.* Az aldaſnak pohara, az mellyet meg aldunk, nemde à Chriſtus verevel valo közöſüleſe? Es az kenyer à mellyet megſegünk, nemde az Chriſtus teſtevel valo közöſüleſe? Mert egy kenyer es egy teſt vagyunk ſokan. Mert mindnyajan az egy kenyerből reſeſülünk.

LXXX. KERDES. *Dom:* 30.

Micsoda külömbſeg vagyon az Ur Vacsoraja közöt es az Papaſok Miſei közöt?

Az Urnak Vacsoraja mi nekünk arrol teſen bizonſagot, hogy mi nekünk minden büneink tellyeſeggel megh bocsattattanak az Chriſtuſnak

[a] *Hebr. 7. 26, 27.* Mert illik vala hogy illyen fü Papunk lenne mi nekünk, kegyes, artatlan, förtelöm nelkül valo, meg valaſtatot az bünöſöktül es az egeknel fölyebben valova tetettetöt. Az kinek nin-

amaz eggyetlen egy aldozattyaert, mellyel ûnnön maga aldozek egyßer az kereßtfan, [a] Tovabba hogy az ſzent Lelek altal mi-is az Chriſtusban oltatûk, [b] ki immar emberſegenek termeßete ßerint csak menyegben vagyon az Attyanak jobjan, [c] es azt akarja hog ûtet ot imadgyuk. [d] Az Miſeben penig tagadgyak azt, hogy az elevenöknek es holtaknak bûne meg bocsattatvan volnanak az Chriſtuſnak eggyetlen egy kin ßenvedeſejert. Hanem ha az Miſe mondo Papok es Baratok maſtam-is minden nap aldozandgyak erötûk az Chriſtuſt. Annak felette penig arra-is tanitnak, hogy az Chriſtus teſte ßerintis jelen vagyon az kenyernek es az bornak ßemelye alat, es azokaert azokban kel ûtet imadni. [e] Es igy az Miſenek fundamentoma ſemmi nem egyeb, hanem az Ieſus Chriſtus eggyetlen egy aldozattyanak es ßenvedeſenek meg tagadaſa, es atkozot balvany imadas.

csen naponkent ßükſege, mint az fö Papoknak elößör tulaydon bûnejert aldozatokat föl vinni, az utan az nepnek vetkejert, mert ezt cselekette egyßer ö magat föl viven aldozatra. *Et 9.* 12,25,26,27,28. Sem az koſoknak es tulikoknak vere altal, de az ö tulaydon vere altal ment egyßer be az Sanctuariumban, örökke valo valtſagot talalvan. Es nem hogy gyakorta ûnnön magat föl vinne az aldozatra, mikepen az fö Pap minden eßtendöben idegön verrel be megyön az Sanctuariumban. Mert ha külömben volna, tehat gyakorta kellet volna ú neki vilag teremteſetül fogva ként ßenvedni. Moſtan penig ez vilagnak vegezeti fele egyßör jelent meg, hogy az bûnt ſemmive tenne az ûnnön aldozattyanak altala. Es mikepen ez minden emberekre rea jövendö, hogy egyßör meg hallyanak, az utan penig az itelet vagyon: Ezönkepen az Chriſtus-is egyßer ada aldozatra ûnnön magat, hogy ſokaknak bûnöket el venne, es iſmegh bûnnelkül lattatik azoktul megh, az kik varjak ûtet az idvöſſegre. *Et* 10.10,12, 13,14. Az mely akarattal meg ßentöltettünk az Iesus Chriſtus teſtenek egyßer valo aldozattyanak altala. Ez penig az bûnökert egy aldozatot teven mind örökke ült az Iſtennek jobjara, azt varvan az mi meg

ide hatra vagyon, miglen az ö ellenſegi az ö labainak ſamolya legyenek. Mert egyßer valo aldozattyaval tekelletöſſökke tette mind örökke az meg ßentöltetteket. *Ioan* 19. 30. Mikoron meg koſtolta volna Iesus az eczetöt, monda: Mindenek be tellyeſettenek es fejet le haytvan az ö Szent Lelket ki bocsata. *Matth.* 26. 28. Ez az en veröm az Uy

Teſta-

Teſtamentome, mely ſokakert bűnőknek bocsanattyara ki ontatik. *Luc.* 22. 19,20. Ez az en teſtem, az mely ti erőttetők adattatik. Ez az pohar amaz Uy Teſtamentom az en verőm altal mely ti erőttetők ki ontatik. *b* 1. *Corint*,. 6. 17. Az ki az Ur Iſtenhőz ragaſkodik ő vele egy Lelőkke leſſen. *Et* 10. 16,17. Az aldaſnak pohara az mellyet meg aldunk, nemde az Chriſtus verevel valo kőzőſűleſe? Es az kenyer az kit meg ſegűnk, nemde az Chriſtus verevel valo kőzőſűleſe? Mert egy kenyer es egy teſt vagyunk ſokan. Mert mindnyajan az egy kenyerből reſeſűlűnk. *Et* 12. 13. Mert mi-is az egy Lelők altal mindnyajan egy teſte lettűnk az kereſtſegben, akar Sidok legűnk, akar Gőrőgők, akar ſolgak, akar ſabadoſok, es mindnyajan egy italt ivan egy Lelőkke lettűnk. *Hebr.* 1. 3. Ki az ű dicsőſegenek fenyőſsege leven es az ű allattyanak ki meczőt abrazattya, viſelven mindeneket az ő hatalmanak beſedevel űnnőn maga altal az mi bűneinknek tiſtulaſat meg ſőrőzven űle jobjara az főlſegnek az magaſsagokban. *Et* 5. 1,2. Tovabba azoknak az mellyeket mondunk ez à feje, hogy mi nekűnk illyen fő Papunk vagyon az ki űlt amaz főlſegnek ſekinek jobjara az egekben. Az ſent helynek ſolgaja, es amaz igaz ſatornak az mellyet fől vont az Ur, es nem ember. *Ioan.* 4. 21,22,23,24. Monda neki az Iesus: Aſſonyiallat hidgy ennekem, el jűt az ora, mikoron ſem itt ez hegyen ſem Ieruſalemben nem fogyatok imadni az Attya Iſtent. Ti imadgyatok az mit nem tuttok, mi imadgyuk az mit tudunk, mert az idveſſeg az Sidók kőzzűl vagyon. De el jűt az ora es moſtan vagyon mikoron az igaz imadkozok imadgyak az Attya Iſtent Lelekben es igazſagban. Mert az Attya-is illyetenőket keres, kik űtet imadgyak. Lelek az Iſten, es az kik űtet imadgyak Lelekben es igazſagban kel imadnyok. *Et* 20. 17. Monda neki Iesus? ne illyeſs meg engemet, mert meg fől nem mentem az en Attyamhoz. De meny el az en attyamfiaihoz es mond ezt ő nekik. Fől megyek az en Attyamhoz, es az ti Attyatokhoz, az en Iſtenemhőz es az ti Iſtentőkhőz. *Luc.* 24. 52,53. Es űk imadvan űtet meg terenek Ieruſalemben nagy őrőmmel, es valanak mindenkor az Templomban dicserven es aldvan az Iſtent. *Actor.* 7. 55. 56. Mikoron penig tellyes volna ſent Iſtvan az Szent Lelekkel, nezven az eghben lata az Iſtennek dicsőſeget, es az Iesust allani az Iſtennek jobja felől. Es monda: Ime latom az egeket meg nyilatkozvan, es az embernek fiat alvan az Iſtennek jobja felől *Coloſſ.* 3. 1. Ha fől tamattatok az Chriſtuſſal eggyűt, főn valokat kereſſetők, àhol vagyon az Chriſtus űlven az Attya Iſtennek jobjara. *Phil.* 3. 20,21. Mert az mi nyajaskodaſunk az egekben vagyon, honnet az idvőzitőt-is varjuk az Ur Ieſus Chriſtuſt, az ki el valtoztattya az mi gyalazatos teſtűnket, hogy legyen az haſonlo abrazatu az ő meg dicsőült teſtehőz, az erő ſerint, az mellyel alaja-is vethet ő mamaganak mindeneket. 1. *Theſſal.* 1. 9,10. Mert ő magők hirdetik mi felő-

lűnk, minemű be menetelünk lőt legyen ti hozzatok, es mikepen tertetők legyen meg az Istenhőz az balvanyoktul, hog ſolgalnatok az igaz es elő Istennek, es hogy varnatok az ű Fiat az egekből, az ki fől tamaſtot az holtak kőzzűl az IESUST, az ki meg ſabadit minket amaz jővendő haragtul. Az Miſe Canonnyaban.

LXXXI. KERDES.

Kiknek keljarulnyok az Urnak ſzent aſztalahoz?

Csak azoknak az kik ugyan valoban bannyak hogy ők az ű bűnőkkel az Ur Istent megh bantottak, de mind az altal bizodalmok vagyon az Ur istenben, hogy az ű bűnok az Chriſtuſert meg vadnak bocsattatvan. Az mely erőtlenſeg penig es gyarloſag meg bennünk vagyon, azt mind el fődőzte à Chriſtuſnak kin ſenyedeſe es halala. Es tovabba az kik az igaz hitben es az jambor eletben naponkent mind inkab erőlkődnek erőgbűlni. De az kep mutatok es az kik bűnőkből Istenhőz valoban megh nem ternek, űnnőn magoknak karhozatot eſnek es iſnak.

[a] 1. *Corinth.* 10. 19,20,21,22. Ez okaert mit mondok? Azt mondome hogy az balvany valami legyen, avagy hogy az mit az balvannak aldoztanak valami legyen? Sőt inkab azt mondom hogy az Poganyok az mellyeket aldoznak az őrdőgőknek aldozzak es nem Istennek. Nem akarom penig hogy ti közősők legyetők az őrdőggel. Nem ihattyatok az Urnak poharat es az őrdőgőknek poharat. Nem Reſeſűlhettők az Urnak aztalaval es az őrdőgőknek aſtalaval. Nemde haragra ingerlyűkre az URAT? Nemde erősbek vagyunke ő nalanal? *Et* 11. 28, 29. Meg proballya penig az ember űnnőn magat, es ugy egyek az kenyerből es ugy igyek az poharbol. Mert az ki eſik avagy iſik meltatlanul, iteletőt eſik es iſik ő maganak, megh nem valaſtvan az Urnak teſtet.

LXXXII. KERDES.

Dom: 31. Azokat-is kelle hozza bocsatani ez vacsorahoz, az kik minden hitűknek vallaſaval, es mind eletűkkel hitetleneknek es Istenteleneknek bizonittyak magukat?

Semmi-

Semmikepen nem: Mert azzal az Istennek frigie es Testamentoma meg karomlattatik, es az Istennek haragya mind az egesz gyüleközetre föl göried. Annak-okaert az szent gyüleközet az Christusnak es az Apostoloknak parancsolattya szerint, az menyorszagnak kulcsaval elven, mind addig el tiltya es ki rekesti ez szent vacsoranak lakodalmatul az gonoszokat, mig nem penitentiara ternek, es erkülcsöket jobba valtoztattyak.

1. *Corinth.* 11. 20,34. Mikoron azert egy helyre be gyültök, nem az Ur vacsorajanak etele ez? Ha valaki ehözik hazanal egyek, hogy az ti egiben gyülestök karhozattokra ne legyen. *Esa.* 1. 11,12,13,14,15. Metzök en az ti sok aldozatotokkal azt mondgya az Ur: El töltem vele az kosoknak egesszen megh egetö aldozattya, az bialoknak köveri, borjuknak, baranyoknak, es bakoknak vere nem kedves nekem. Mikoron föl gyültetök en elömben, ki kivanta ezt az ti kezetökböl, hogy az en tornacsimat nyomkodnatok. Többe ez fele csalard aldozatot ennekem ne adgyatok. Az tömyen füstölese utalatos en elöttem? Az ti uy holdotoknak innepe. Szombattok kikön eghben gyültök, munkalkottok es faradoztok nem kelnek ennekem. Az en lelkem gyülöli à ti uy holdotokat, es estendönkent sokot innepitöket. Meg untam, terhemre vadnak nekem, es azokat türven ugyan meg farattam. Es mikoron az ti kezeitöket ki terjesztitök, el forditom az en szemeimet ti rolatok, még mikor meg sokasittyatok-is az ti imadsagtokat, meg nem halgatom, mert az ti kezeittök rakvak verrel. *Et* 66. 3. Az ki ökröt öl szinten ollyan elöttem, mint ha embert ölne, es az ki juhot öl, mint az ki ebet ölne, az ki aldozatot tesen szinten ollyan, mint az ki disno verrel aldoznek, az ki tömiennel emlekezik mint az ki balvant aldana. *Ierem.* 7. 21,22,23. Ezt mondgya az seregöknek Ura, Israelnek Istene. Gyücsetök össve az ti egesslen meg egetö aldozatitokat az töb aldozatokhoz es egyetök hust. Mert nem szoltam az ti Attyaitoknak parancsolatot sem attam nekik egesslen meg egetö aldozatrol, avagy az egyeb aldozatokrol az idöben, melyben ki hoztam üket Egiptumbol. Hanem ezt parancsoltam ü nekik es ezt mondottam: Engedgyetök az en szomnak, es en ti Istentök lesek, es ti en nepem: Es jarjatok minden en utaimon, mellyeket en parancsolok ti nektek, hogy jol legyen dolgotok. *Psal.* 50. *à versu* 15. *usq; ad finem.* Nyomorusagodnak napjan hü segitsegre engemet, es mikoron meg szabaditlak tegedet, dicsery engemet. Az hitetlennek penig mond az Isten: Mi közöd hozzam, hogy te hirdetöd az en szörzesimet, es hogy az te szadban forgatod az en frigyömet Te gyülölted az tanitast, es hatad mege vetötted az en beszedimet. Ha-

valahol lopot laez vala, mindgyaraſt el futz vala, es az paraznakkal-is reſed vagyon. Az te ſajadat az gonozſagra bocsatod, es az te nyelveddel ſörſeſ csalardſagot, veſteg úlven ſolſ az te Attyadfiara, es az te Anyadnak fiat ſidalmazod. Ezők az te cselekődetid, mellyeket miert hogy en el ſenvettem, azt velőd hogy haſonlatos vagyok en te hozzad. De pőrben allok en te veled, es rendel ſemed eleiben rakom az te dolgaidat. Ezt maſt kerlek ertſetők meg, kik az Iſtent el felettetők, hogy titőket el ne ragadgyalak, es ſenkine talaltaſſek az ki en kezemből ki ſabaditſon titőket. Az ki aldozik dicserettel, az tiſtől engemet, az ki jol rendeli az ő utat, annak mutatom meg az Iſtennek idveſſeget.

LXXXIII. KERDES.

Micsodak az menyorſagnak kultſai?

Az Evangeliomnak prædicallaſa, es az ſzent-egyhazi ſenytek, kikkel az mēnyorzag az hűveknek meg nyittatik, az hitetleneknek penig előtte be tetetik.

Matth. 16.18,19. De en is mondom te neked hogy te vagy Peter, es ezen ez kű ſiklan epitőm fől az Anyaſent-egyhazat, es az pokolnak kapui erőt nem vehetnek ezőn. *Et* 18. 18. Bizony mondom nektek, hog az mellyeket megh kőttők ez földőn, meg leſznek kőttetven az egben-is, es vala mellyeket meg oldotok ez földőn, meg leſznek oldattatvan az eghben.

LXXXIIII. KERDES.

Mi modon nyittatik meg es mi modon tetetik be az menyorſag az Evangeliomnak prædicallaſaval?

Mikor az Chriſtuſnak parancsolattyabol minden hűvő embereknek, es kinek kinek mind maganak-is kőzőnſegeſkepen hirdettetik, hogy Iſten ő nekiek az Chriſtuſnak erdemejert minden bűnőket megh engedi, es ingyen meg bocsattya, valamenifer az Evangeli-

[a] *Ioan.* 20. 20, 22, 23. Monda azert nekiek az IESUS: Iſmeg bekeſeg nektek mikepen el bocsatot engemet az en Attyam, en-is akkepen bocsatlak el tűtőket. Es ezeket mondvan reajok lehelle, es monda nekiek. Vegyetők ſent Lelket. Valakiknek meg bocsattyatok bűnőket, meg bocsattatnak ő nekiek es valakiknek meg tartandgyatok, meg tartatvan leſznek. *Matth.* 16. 19.

Es

omba valo igeretet bizonyos hittel hozzajok kapcsollyak, Vissontag penig minden hitetlenöknek es kep mutatoknak azt hirdetik, hogy mind addig Isten haragyaban, es az örök karhozatnak köteleben vadnak, valamig az ö bünokben meg maradnak.[a] Mely Evangeliomnak bizonsag tetele szerint az Isten mind ez vilagon es mind az jövendö eletben megh iteli üket.

Es adom te neked az menyorszagnak kultsait, es valamit meg kötendez ez földön meg leszen köttetetven az egekben-is, es valamit megoldandaz ez földön, meg leszen oldattatvan az egekben-is.

LXXXV. KERDES.

Mimodon tetetik be es mimodon nyittatik meg az mennyorzag az Anyaszent-egyhazi fenytek altal?

Mikor az Chriſtusnak parancsolattyabol azok az kik jollehet hogy nevel keresztyenek, de tudomanyokkal avagy eletükkel ü magokat az Chriſtustul idegeneknek mutattyak lenni, minek utanna egnihanszor keresztyeni szeretetböl es nagy attyafiusaggal meg intettenek hogy tevelygesökböl ki terjenek es bünöknek veget vessenek, de semmikepen sot nem akartanak fogadni, vegre ostan az Lelki Pasztorok azoknak dolgokat meg mondgyak az szent gyülekezetnek avagy azoknak, az kik annak gondviselesere vadnak rendeltetven az egesz Anyaszent-egyhaz-

Roman. 12. 7, 8, 9. De külömb külömb fele ajandekink leven az Istennek mi nekünk adatot kedve szerint. Avagy prophetalas, prophetallyunk az hitnek merteke szerint, avagy szolgalat, forgodgyunk az egyhazi szolgalatban: avagy az ki tanit forogyon az tudomanyban, avagy az ki oktat az intesben, az ki adakozik az egy igyüsegben, az ki elöl jaro az szorgalmatosagban, az ki irgalmassagot cselekedik vidamsagban. Az szeretet tettetes nelkül legyen: gyülöllyetök azt az mi gonoz, ragaszkodgyatok az johoz.

1. *Corint.* 12. 28. Es ne mellyeket rendelt az Isten az Anyaszent-egyhazban, elöször Apostolokat, annak utanna prophetakat, harmadszor Doctorokat, az utan hatalmasagokat, annak utanna gyogitasoknak ajandekit, segitsegeket, az nepnek igazgatasat, es külömb külömb fe-

le

tul: Es hogy ha azoknak intesőknek sem engednek el tiltyak oztan ugyan azok ûket az Sacramentomoktul es az szent gyûlekőzetből ki rekesztik, es igy az Istentûl-is ő magatul az Christusnak orszagabol ki rekesztetnek. De visontag ha meg jobbulasuknak bizonyos jegyet adgyak, mint Christusnak es az ű Anyaszent-egyhazanak tagjai ismeglen be vetetnek à hûveknek tarsasagaban.

le nyelveknek nemeit. *Math.* 18. 15,16. Ha penig vetkőzendik te ellenőd à te attyadfia, mennyel es fed meg ûtet te kőzőtted es ű kőzőtte csak maganak. Ha szodat fogadgya, meg nyerted à te attyadfiat, ha penig szodat ně fogadgya, vegy meg eggyet melled vagy kettőt, hogy ket avagy harom bizonsagnak szajabă allyon minden beszed. Hogy ha penig azoknak szavat nem fogadandgya, mond meg az szent gyûlekőzetnek, ha az szent gyûlekőzetőt-is nem halgatandgya, ugy tartsad mint akar mely pogant avagy egy fukart. 1. *Timoth.* 5. 17. Az egyhazi szolgak, kik az ű alatta valokra jol viselnek gondot, ket fele tisteletre meltoztassanak, főkepen az kik munkalkodnak az igeben es az tanitasban. 2. *Thess.* 3. 14,15. Hogy ha valaki nem enged az mi beszedűnknek, jelentsetők megh azt leveletőknek altala, es azzal nyajassagot ne tartsatok, hogy meg szegyenűllyen, de azert ugy ne tartsatok mint ellenseget, hanem incsyetők ugy mint attyatokfiat. 1. *Corinth.* 5. 3,4,5. En jollehet ugy mint tavul leven test szerint, de lelők szerint jelen, immar ugy mint jelen leven meg iteltem azt, az ki ezt akkepen cselekette. Az mi Urunk Iesus Christusnak neveben őssve gyűlven tű es az en lelkem az mi Urunk Iesus Christusnak hatalmaval, hogy adassek essele ember az Sathannak, az testnek romlasara, hogy az lelke meg tartattassek az Ur Iesusnak napjara. 2. *Corinth.* 2. 6,7,8,9,10,11. Eleg ez fele embernek az sokaktul szarmazot seddes. Hogy visontag inkab ő neki meg bocsassatok es útet vigasztallyatok, hogy vala mikepen az feletteb valo banattal meg ne emesztessek ez illyeten ember. Annak-okaert kerlek titőket, hogy meg erősitsetők ű hozza szerelmeteket. Mert ez vegre-is irtam ti nektek, hogy bizonsagot vennek felőletők, hogy ha mindenekben engedelmessek legyetek. Az kinek penig ti meg bocsattok, en-is annak meg bocsatok, mert en-is ha valamit meg bocsattam, ti erettetők cselekettem azt, az Christusnak szemelyeben, hogy az Sathan minket maganak ne foglallyon. Mert jol tudgyuk az ű alnok mesterseget.

HARMADIK RESz.

Az Hala-adatossagrol.

KER-

Miert hogy minden mi büneinkből es nyomorusaginkbol az mi erdemunk nelkül csak az Istennek irgalmassagabol az Christusert szabadultunk meg miert kel tehat jolt cselekedni?

Mert az Christus minek utanna minket az û verevel meg valtot, meg-is uyit minket az û szent Lelkevel az û abrazattyara ez vegre, hogy az mi velünk valo enni sok jo tetemenyert az Istenhöz tellyes eletünkben halaado voltunkat meg mutassuk, [a] es hogy û dicsertessek mi altalunk. [b] Annak utanna hogy mi magunkis ki ki mind az ö igaz hiti felöl, annak gyümölcseböl bizonyosok legyünk. [c] Vegezetre hogy az mi tökelletös jambor eletünkel egyebeket-is à Christusnak meg nyerjünk. [d]

[a] *Rom. 6. 13.* Se ne adgyatok az ti tagaitokat az bünre, hogy az hamissagnak fegyveri legyenek, hanem adgyatok ti magatokat az Istennek, mint kik az megh holtaknak közzüle eletre fordultatok, es adgyatok az ti tagaitokat az Istennek, hogy az igazsagnak fegyveri legyenek. *Et 12. 12.* Kerlek azert titöket attyamfiai az Istënek könyörülteségi altal, hogy az ti testetöket allassatok elö az Istennek çlö, szent es û neki kellemetes aldozatra, es az ti Isteni szolgalattok okos legyen. Es ne szabjatok ti magatokat ez vilagnak abrazattyahoz, de el valtoztassatok magatokat az ti elmeteknek meg uyjulasanak altala, ez vegre hogy meg ismerhessetök mi legyen az Istennek akarattya amaz jo, kellemetes es tökelletes. *1. Petr. 2. 5,9,10.* Ti-is ugy mint elö kövek epitteseteök föl lelki haz gyanant, hogy legyetek szent Papsag, lelki aldozatoknak föl vitelere, mellyek kellemetessek az Istennek az IESUS CHRISTUS altal. Ti vattok penig az valastot nemzetseg, Kiralyi Papsag, szent nep, oly nep, mellyet az Isten tulaydon maganak örökségül keresöt, hogy hirdessetök annak hatalmas cselekedetit, az ki titeket az setetsegökböl el hivot az û csudalatos vilagossagara. Kik regenten valatok nem nep, mostan penig Istennek nepe: az kik irgalmassag nelkül valatok, mostan penig irgalmassagot nyertetek. *1. Corint. 6. 19,20.* Avagy nem tudgyatoke hogy az ti testetek az ti bennetek lakozo szent Leleknek temploma, mely vagyon az Istentül, es nem tennen magatoke vattok. Mert arron valtattatok meg:

Dicsőitsétők azert az Istent az ti testetekben es az ti lelketekben, mellyek az Istene. b *Matth.* 5. 16. Ugy tindőklyek az ti vilagossagtok az embereknek előtte, hogy lassak az ti jo cselekődettőket, es dicsőitsek az ti Attyatokat, az ki az eghekben vagyon. 1. *Petr.* 2. 11,12. Szerelmes attyamfiai kerlek titeket ugy mint jővevenyőket es idegenőket, tartoztassatok meg magatokat az testi kivansagoktul az mellyek viaskodnak az Lelek ellen. Es az ti eletőtőket viselletek tiztessegel az Poganok kőzőt, hogy abbol az miből szolnak ellenetek, ugy mint gonoz tevők ellen, az jo cselekedetekből az mellyeket latnak, dicsőitsek az Istent az megh latogatasnak napjan. c 2. *Petr.* 1. 10. Annak-okaert attyamfiai inkab igyekőzzetők erősse tenni az ti hivataltokat es valastastokat. Mert ha ezőket cselekedentitők, soha el nem estők. *Matth.* 7. 17,18. Minden jo fa jo gyűmőlcsőket teremt, minden rothat fa penig gonoz gyűmőlcsőt teremt. Az jo fa gonoz gyűmőlcsőket nem teremthet, sem az rothat fa, jo gyűmőlcsőketnem teremthet. *Gal.* 5. 5,6,22,23,24,25. Mert mi Lelek szerint az hitből varjuk az meg igazulasnak remenseget. Mert az Christus Iesusban semmit nem hasznal sem az kőrnyűl metelkedes, sem az kőrnyűl meteletlenseg, hanem az hit hasznal, mely szeretetnek altala cselekszik. De à Leleknek gyűmőlcsi ezek. Szeretet őrőm, bekeseg, engedelmesseg, kőnyőrűletesseg, josag, hűseg, szilidseg, mertekletesseg. Az kik illyetenek, azok ellen nincsen az törveny. Mert az kik az Christuse, azok megh feszitőttek testeket annak indulatival es gonoz kivansagival egyetemben. Ha az Lelők altal elűnk, eletűnket-is az Lelők szerint viselljűk. d 1. *Petr.* 3. 1,2. Hasonlatoskepen az asszonyiallatok engedelmesők legyenek az ő tulaydon ferjőknek, hogy az kik nem engednek-is az igenek az ő feleségőknek velük nyajaskodasoknak altala, az ige nelkűl megh nyerettessenek, midőn latangyak az ti felelembem valo tiszta velük lakastokat. *Matth.* 5. 16. Ugy tindőklyek az ti vilagossagtok az embereknek előtte, hogy lassak az ti jo cselekedettőket, es dicsőitsek az ti Attyatokat, az ki az egekben vagyon. *Rom.* 14. 19. Ezokaert hat az mellyek az bekesegre neznek kővessük, es az mellyek egy mas altal valo eppűletre tartoznak.

LXXXVII. KERDES.

Nem idvőzűlhetneke tehat azok, az kik hala-adatlanok leven, es az bűnőkben batorsaggal meg maradvan az ő gonozsagokbol Istenhőz meg nem ternek?

Semmikepen nem: Mert mint az iras bizonittya, sem az a 1. *Corint.* 6. 9,10. Avagy nem tudgyatoke hogy az hamissak az Istennek

ſemermetlenek, ſem az balvany imadok, ſem à paraznak, ſem az lopok, ſem az telhetetlen fősvenyők, ſem az reſſegeſők, ſem az ſitkozodok atkozodok, ſem az dulok foſtok es ragadozok az Iſten orſagat őrőkſegúl nem birhattyak.

nek orſaganak őrőkősi nem leſznek. Ne tevelyegyetők: ſem az paraznak, ſem à balvany imadok, ſem az hazaſſag tőrők, ſem az faytalanok, ſem az ferfiakkal kőzősúlők, ſem az lopok, ſem az telhetetlen fősvenyők, ſem az reſſegősők, ſem az ſitkozodok, ſem à ragadozok az Iſtennek orſagat őrőkſegúl nem veſik. *Epheſ.* 5, 5, 6. Mert ezt tudgyatok, hogy ſem egy paraznanak, ſem főrtelmeſnek, ſem fősvennek, ki balvany imado, nincsen őrőkſege az Chriſtuſnak es az Iſtennek orſagaban. Senki titőket meg ne csallyon hejaban valo beſedekkel. Mert ezekert ſokot júnyi az Iſtennek haragja az engedetlen emberekre. 1. Ioan. 3. 14. Mi tudgyuk hogy altal vitettetunk az halalbol az eletre, mert ſerettyúk attyankfiait, az ki nem ſereti az ű attyafiat az halalban marad.

LXXXVIII. KERDES.

Dom: 33.

Hany reſſből all az embernek Iſtenhőz valo meg tereſe?

Kettőből: Az O embernek meg őleſeből, es az Uy embernek meg eleveniteſeből.

Rom. 6. 4, 5, 6. El temettettűnk azert egyetemben ű vele az kereſtſeg altal az halalra, hogy az mikepen fől tamadot à CHRISTUS az holtak kőzzúl az Attyanak dicsősege altal, azonkepen mi-is uy eletben jarjunk. Mert ha az CHRISTUS teſteben be oltattatvan vagyunk az ő halalanak haſonlatos voltanak altala, nyilvan az ő fől tamadaſaban-is reſſesők leſzűnk. Ezt tudvan hogy amaz mi reghi O emberűnk ű vele eggyűt meg feſittetet, hog az bűnnek teſte el rontatnek, hogy ennek utanna az bűnnek ne ſolgallyunk. *Epheſ.* 4. 22, 23, 24. Azonkepen le veſſetők amaz O embert az ő elebbi eletevel egyetemben, mely meg rothad az ő csalard gonoz kivanſagi ſerint. Uyjullyatok meg penig az ti elmeteknek lelkeben, es őltőzzetők fől amaz Uy embert, az ki Iſten ſerint teremtetet igazſagban es valoſagos ſentſegben. *Coloſſ.* 3. 5, 6, 7, 8, 9, 10. Ezokaert őllyetők meg az ti főldi tagaitokat, az paraznaſagot, az fertelmeſſeget, az győngelteteſt, az gonoz kivanſagot es az fősvenyſeget, mely balvany imadas. Mely bűnőkert jű az Iſtennek haragja az ſo fogadatlan fiakra, kik kőzőt ti-is forgodtok vala regenten, mikoron azokban az bűnőkben elneiők. De moſtan ti is ezeket mind el tavoztaſſatok, à haragot, az hirtelen valo fől geriedeſt, az gonozſagot, az atkozodaſt, az ek-

telen beſedet, az ti ſajatokbol. Egy mas ellen ne hazudgyatok minek utanna le vetkőzitők az O embert minden ő cselekedetivel egyetemben es fől őltőzenditők amaz Uy embert, mely megh uyjittatik az iſmeretre, annak ſemelye ſerint, az ki ůtet teremtette. 1. *Corinth.* 5. 7. Tiſticsatok ki azert amaz reghi kovaſt, hogy legyetők uy teſtak, mikepen hogy kovaſ nelkůl valok vattok-is. 2. *Corinth.* 7. 11. Mert ime ez ez dolog, hogy Iſten ſerint ti meg ſomorottatok, mely igen nagy igyekőzetőt főrzőt ti bennetők, ſőt mentſegőt, ſőt haragot, ſőt felelmet, ſőt felette nagy kivanſagot, ſőt buzgo indulatot, ſeretetet, ſőt boſſu allaſt. Ennek-felette mindenkepen megh bizonitottatok, hogy ti tiſtak es bůntelenők legyetek ez dologban.

LXXXIX. KERDES.

Micsoda az O embernek meg őleſe?

Valoſaggal, igazan es ſived ſerint bannod, hogy Iſtent az te bůneiddel meg bantottad, es azokat naprol napra inkab inkab gyůlőlnőd es el tavoztat, nod.

Rom. 8. 13. Mert ha az teſt ſerint elendőtők, ez leſen, hogy meg haltok, ha penig az Leleknek altala az teſtnek cselekődetit meg őlenditők, eltők. *Ioel.* 2. 13. Haſogaſſatok megh az ti ſiveteket, es nem az ti ruhaitokat, es terjetők megh az ti Uratokhoz Iſtentőkhőz, mert kegyelmes es felette irgalmas, hoſſu ideiglen tűrő, es igen jol tevő, es hamar meg bannya az meg bůnteteſt. *Hoſe.* 6. 1. El megyek es iſmeg az en helyőmremeg terők, mig ůk meg fogyatkoznak, es az en orczamat kereſik. Az ő nyomoruſagoknak idejen kereſnek engemet reggel, es ezt mondgyak: Iertők el es terjůnk meg az Urhoz: mert ű ſaggatot megh minket, meg-is gyogit minket, ű vert meg minket, es be-is kőtőt minket.

XC. KERDES.

Micsoda az uy embernek meg elevenitese?

Az Iſtenben valo igaz őrőm az Chriſtus altal,[a] es embernek az ű eletet ugyan valoban es őrőmeſt az Iſtennek akaratya ſerint rendelni, es magat minden jo cselekedetekben gyakorlani,[b]

[a] *Rom.* 5. 1. Meg igazittatvan azert az hitből bekeſegűnk vagyon az Iſtennel, az mi Urunk IESUS Chriſtuſnak altala. *Et* 14. 17. Mert az Iſtennek orſaga nem etel es nem ital, de igazſag es bekeſeg, es őrőm az ſent Lelekben. *Eſa.* 57. 15. Mert ezt mondgya az felſeges es magaſ-

ſagos,

ſagos, az ki mind örökke meg marad, es az kinek neve ſent. En az magaſſagban es az ſent helyön lakom, es azokkal kik töredelmes es alazatos ſivel vadnak, hogy meg elevenitſem az alazatoſoknak lelket, es az töredelmeſeknek ſivet. b *Rom.* 6. 10,11. Mert hogy meg holt, az bűnnek holt megh egyſzer, hogy penig ęl, az Iſtennek ęl. Azonkepen ti-is ugy tartſatok, mint ha meg holtatok volna az bűnnek, elnetők-is penig az Iſtennek az mi Urunk Iesus Chriſtuſnak altala. *Galat.* 2. 19,20. Mert en az törveny altal meg holtam az törvennek, hogy ęlnek az Iſtennek, es az Chriſtuſſal egyetemben meg feſittettem. Elők peniglen immaran nem en, hanem az CHRISTUS ęl en bennem. Az mely eletőt penig moſtan elők az teſtben, előm az Iſtennek Fiaban valo hitnek altala, az ki ſeretet engemet es atta únnön magat en erettem.

XCI. KERDES.

Mellyek azok az jo cselekedetők?

Csak azok, mellyek igaz hitből az Iſtennek törvenye ſerint leſznek, es csak az ő ſent neve nek dicsőſegere cselekettetnek. Nem azok peniglen, mellyeket mi gondolunk joknak alitvan, vagy mellyeket az mi velekedeſunk ſerint itelűnk lenni jo cselekedeteknek, ſem azok az mellyek emberi ſerzesből leſznek.

Rom. 14. 23. Minden az mi hitből nincsen, bűn az. 1. *Samuel.* 15. 22. Es monda Samuel: Nemde ugy gyönyörködike az UR vagy az egeſzlen meg egető, vagy az egyeb fele kőz aldozatokban, mint mikor engednek az ű beſzedenek. Ime job az Urnak engedni minden aldozatoknal, es job az ű beſzedet fogadni az koſoknak köverinel. *Epheſ.* 2. 10. Mert az Iſtennek alkotmanyi vagyunk, terömtetven az Chriſtus Ieſusban az jo cselekedetekre, mellyeket előve keſzitőt az iſten, hogy azokban jarnank. 1. *Corinth.* 10. 31. Avagy eſztek ezokaert avagy iſtok, avagy mit cselekőſztők, mindeneket az Iſtennek dicsőſegere cselekedgyetők. *Deut.* 11. 32. Meg laſſatok azokaert, hogy mind ez parancsolatok es iteletők ſerint cselekedgyetők, mellyeket en ma ti előtőkben adok. *Ezech.* 20. 18,19. Az ti Attyaitoknak parancsolattyok ſerint ne ellyetők, es azoknak iteletőket ſe tartſatok, es balvanyok miat ſe főrtőzteſſetők meg. Mert en vagyok Uratok Iſtentők. Ellyetek az en parancsolatim ſerint, es az en iteletimet tartſatok, es azok ſerint cselekedgyetek. Es az en ſombatimat ſentőllyetők, hogy jegyűl legyenek en kőzőttem es ti kőzőttetők, hogy meg iſmerjetők, hogy en ti Uratok Iſtentők vagyok. *Eſa.* 29. 13. Es ezt mondgya az UR: Miert hogy ez ez nep

ſz ű ſajaval kőzelget en hozzam, es az ű ajakival tiſtől engemet, az ő ſive penig tavul vagyon en tűlem, es emberi parancsolat ſerint felnek engemet, melyre űk tanitnak: Ezert en-is ſok csudat teſzők ez nep kőzőt, csudalatos csuda dolgot. Mert az ő bőlcseinek bőlcseſege el veſz, es az ő eſzősinek ertelme el reytetik. *Matth.* 15. 7,8,9. Hipocritak, jol ſollot az Eſaias ti felőletők mondvan: Kőzelget ez nep en hozzam az ő ſajaval, es az ő ajakival engemet tiſtől, az ő ſive penig tavul vagyon en tűlem. De hejaban tiſtőlnek engemet, tanitvan oly tudomanyokat, mellyek embereknek talalmanyi.

XCII. KERDES.

Mellik az Iſtennek tőrvenye?

Szolla az Iſten mind ezőket ez beſzedeket, *Exod.* 20. 1. Es az Iſten ſolla mind ezőket ez ſokat mondvan. *Deut.* 5. 1,4,5. Es elő hiva Moyſes mind az egeſz Iſraelt, es monda nekik. Hald meg Iſrael à parancsolatokat es iteletőket, mellyeket en ma à ti fületők hallattara ſollok ti nektek, hogy azokat meg tanullyatok es meg tartſatok. Szinről ſinre ſollot az UR mi velűnk az hegyen az tűz kőzepiből. Es akkor en allok vala az UR kőzőt es ti kőzőttetők, hogy hirdetnem ti nektek az Urnak igejet. Mert ti az tűztűl feltők vala, es nem menetők fől az hegyre. Igy kedigh ſolla az Ur.

Első parancsolat.

En vagyok az Ur az te Iſtened, ki tegedet ki hoztalak Egiptusbol az rabſagnak hazabol. Ne legyenek te neked idegen Iſtenid en előttem. *Exod.* 20. 1. En vagyok áz UR, &c. *Deut.* 6. 7. En vagyok az UR az te Iſtened, ki ki hoztalak, &c.

Maſodik parancsolat.

Ne csinaly te magadnak faragot kepet es ſemminemű haſonlatoſsagot azoknak abrazattyukra, mellyek avagy főn az eghben, avagy alat az főldőn, avagy az főld alat az vízben vadnak. Meg ne hayſad te magadat azok előt, ſe ne *Exod.* 20. 4,5,6. Ne csinaly te magadnak faragot kepet, es ſemmi abrazattyat annak, az mi főn mennyegben vagyon, ſem az ki az főldben alat, ſem annak az mi az főld alat az vizekben vagyon. Ne imadgyad ſe ne tiſtellyed úket. Mert en vagyok az UR az te Iſtened, erős es boſſu-allo, ki meg bűntetőm az

Attyak-

tiſtőllyed azokat. Mert en vagyok az Ur az te Iſtened, erős bosſu-allo haragus Iſten, ki meg latogatom az Attyaknak alnókſagokat az fiakban mind harmad es negyed iziglen, azokban kik engemet gyűlőlnek, es irgalmaſsagot cselekedem ezer iziglen azokkal kik engemet ſeretnek, es az en parancsolatimat meg tartyak.

Attyaknak gonozſagukat az fiakban harmad es negyed iziglen, azokban az kik gyűlőlnek engemet, es irgalmaſsagot cselekeſsem azokkal ezőr iziglen kik engemet ſeretnek, es megh tarttyak az en parancsolatimat. *Deut.* 5 8,9,10. Ne csinaly te magadnak faragot kepet-is ſemmi, &c.

Harmadik parancsolat.

Az te Uradnak Iſtenednek nevet hejaban ne vegyed. Mert nem hadgya az Ur azt bűntetes nelkűl, az ki az ő nevet hejaban vejendi.

Exod. 20. 7. Az te Uradnak Iſtenednek nevet hejaban ne vegyed, mert nem hadgya az UR azt bűntetetlen, az ki az ő nevet hejaban veſi. *Deut.* 5. 11. Az te Uradnak Iſtenednek nevet hejaban ne vegyed, mert nem hadgya az UR azt, &c.

Negyedik parancsolat.

Megh emlekezzel hogy az Szombatot, az az, az innep napot meg ſentellyed. Hat napon munkalkodgyal, es azon minden te dolgaidat megh ſőrőzzed: Mert az hetedik nap az te Uradnak Iſtenednek Szombattya, az napon ſemminemű dolgot ne tegi, ſe te magad, ſe az te fiad, ſe leanyod, ſe ſzolgad, ſe ſzolgalo leanyod, ſe barmod, ſe ſillyered, az ki az te kapudon belől lakozik. Mert az Ur hat napon teremte az mennyet es az főldet, az

Exod. 20. 8,9,10,11. Meg emlekezzel az Szombatnak napjarol, hogy meg ſentőllyed űtet. Hat napon munkalkodgyal, es minden dolgodat el vegezzed. Az hetedik napon penig az te Uradnak Iſtenednek ſombattya vagyon, akkoron ſemmi dolgot ne tegy, ſe te, ſe az te fiad, ſe az te leanyod, ſe ſolgad, ſe ſolgalo leanyod, ſe barmod, ſe à te fillyered, ki az te kapudon belől vagyon. Mert hat napon teremtette az UR az mennyet es az főldet, az tengert, es mind azt valami bennek vagyon. Es hetedik napon meg nyugodot. Ezokaert meg aldotta es maganak ſentőlte az UR az Szombatnak napjat. *Deut.* 5. 12, 13,14,15.

tengert es mindeneket, à mellyek ezőkbẽn vadnak. Az hetedik napon penig meg nyugovek, es annakokaert megh alda az Ur à Szombatnak napjat, es meg ſentőle ůtet, az az, maganak foglala.

13,14,15. Meg emlekőzzel az Szombatnak napjarol, hogy meg ſentőlyed ůtet. Mikepen te neked az te Urad Iſtenőd parancsolta. Hat napon munkalkodgyal es azokon el vegezzed minden te dolgaidat. Az hetedik napon penig az te Uradnak Iſtenednek ſombattya vagyó. Akkor ſemmi dolgot ne tegi, ſe te, ſe az te fiad, ſe leanyod, ſe ſolgad, ſe ſolgalo leanyod, ſe ökrőd, ſe ſamarod, ſe ſemmi fele barmod, ſe az jöveveny ki az te kapudon belől vagyon, hogy az te ſolgad, es ſolgalo leanyod meg nyugodgyek, mikepen te magad. Es meg emlekőzzel rola hogy ti-is ſolga voltal az Egiptuſnak főldeben, es hogy ki hozot legyen tegedet az Ur az te Iſtened, hogy meg tartſad az ſzombatnak napjat.

Ötődik paranesolat.

Tiſtellyed az te Attyadat es Anyadat, hoǵ hoſſu eletű legy ez főldőn, mellyet az te Urad Iſtened ad te neked.

Deut. 5. 16. Tiſtellyed az te Attyadat es Annyadat, mikepen meg parancsolta te neked az te Urad Iſtened, hogy meg hoſſabodgyanak à te eletődnek napjai, es hogy jol legyen te neked dolgod azon az főldőn, mellyet az te Urad Iſtened ad te neked.

Hatodik parancsolat.

Ne őly.

Exod. 20. 13. Ne őly. *Deut. 5. 17. Matth. 15. Epheſ. 6.*

Hetedik parancsolat.

Ne paraznalkodgyal.

Exod. 20. 14. Ne paraznalkodgyal. *Deut. 5. 10.*

Nyolczadik parancsolat.

Ne lopy!

Exod. 20. 15. Ne Uroz. *Deut. 5. 19.* Ne lopy.

Kilenczedik parancsolat.

Ne mondgy fele baratodnak ellene hamis tanubizonſagot, vagy hamis tevő bezedőt.

Exod. 20. 16. Ne mondgy felebaratodnak ellene hamis tanubizonſagot. *Deut. 5. 20.*

Tize-

Tizedik parancsolat.

Ne kivannyad felebaratodnak hazat, ne kivannyad felebaratodnak feleſeget, ſe ſzolgajat, ſe ſzolgalo leanyat, ſe ökret, ſem ſzamarat, ſem ſemminemű marhajat valami öve.

Exod. 20. 17. Ne kivand felebaratodnak hazat, ne kivand felebaratodnak ſe feleſeget, ſe ſzolgajat, ſe ſzolgalo leanyat, ſe ökret, ſe ſzamarat, ſe ſemmiet az mi öve. *Deut.* 5. 21. Ne kivannyad felebaratodnak feleſeget. Ne kivannyad felebaratodnak hazat.

XCIII. KERDES.

Dom: 34.

Mi modon oſztatnak el ezök ez parancsolatok?

Ket tablara. [a] Az elſő tabla negy parancsolattal arra tanit meg minket, mikepen kellyen magunkat az Iſtenhöz tartanunk. Az maſodik tabla hat parancsolattal azt adgya elönk ben, mivel tartozzunk felebaratunknak. [b]

[a] *Exod.* 34. 28. Lön penig ott Moſes az Urnal negyven napig, es negyven eyjig, nem even kenyeret es vizet ſem ivan. Es meg ira az tablara az frigy köteſnek igeit, az tiz iget. *Deut.* 4. 13. Akkoron hirdeti vala ti nektek az UR az ú frigy köteſet, az mellyet parancsolt vala ti nektek hogy meg tartanatok, tudni illik, az tiz iget, mellyet ket kű tablara ira. *Et* 10. 3,4. Ezokaert csinalek egy ladat Sethim fabol, es ket kű tablakat faragek ollyatanokat, minemüek az elſők valanak, es föl menek az hegyre kezemben veven az ket kű tablat. Es megh ira az tablakra az tiz iget, az elſő iras ſzerint, mellyeket ſzollot vala, az UR ti nektök az hegyen az tüz közepiből az gyüleközetnek napjan, es az UR azokat nekem ada. [b] *Matth.* 22. 37,38,39,40. Az IESUS monda neki: Szereſſed az te Uradat Iſtenödet az te egeſz ſzivedből, es az te tellyes elmedből, ez az elſő es nagy parancsolat. Az maſodik penig haſonlatos ehöz, Szereſſed az te felebaratodat mint tennen magadat. Ez ket parancsolattul az egeſz törveny es az Prophetak függenek.

XCIIII. KERDES.

Mit kivan Iſten az elſő Parancsolatban?

Ezt hogy valamenire eletemet es Lelkemnek idveſſeget

1. *Corinth.* 6. 9,10. Avagy nem tudgyatoke hogy az hamiſſak az Iſten örökſeget nem birjak? Ne tevölye-

Szeretem szinten ollyan igen sorgalmatossan el tavoztassak minden balvany imadast, [a] varaslast, bűvőlest bajolast, babonalast, hamis Isteni tisztőletőt, [b] szentőknek avagy egyeb teremtőt allatoknak segitsegre valo hivasat. [c] Az egy bizony es igaz Istent penig igazan megh ismerjem, [d] csak ű hozza bizzam, [e] nagy alazatossaggal, [f] es engedelmességgel magamat keze ala bocsassam, [g] minden jot csak egyedűl ő tűle varjak. [h] vegezetre hogy űtet szivemnek belső indulatibol szeressem, [i] fellyem [k] es tisztőllyem [l] ugy annira hogy inkab minden teremtőt allatok nelkűl legyek, hogy nem mint csak igen kicsin dologban-is az ű akarattya ellen valamit cselekednem. [m]

getők, sem az paraznak, sem az balvany imadok, sem az hazassag tőrők, sem az faitalanok, sem az ferfiakkal kőzősűlők, sem az lopok, sem az főszenyők, sem az reszőgősők, sem az sitkozodok, sem az ragadozok Istenek orszaganak őrőkseget nem vesik. *Et* 10. 7, 14. Ezokaert, se balvany imadok ne legyetők, mint nemellyek azok kőzzűl, (mint megh vagyon irvan) Le űle (ugy mond) az nep enni es innya, es fől kele jaczani. Annak okaert szerelmes attyamfiai fussatok à balvany imadastul. [b] *Levit.* 19. 31. Ne mennyetők az nezőkhőz, es ne tudakozzatok az jővendő mondoktul, hogy ezők altal meg ne főrtőztessetők. Mert en vagyok az Ur az ti Istentők. *Deut.* 18. 10, 11, 12. Ne talaltassek te kőzőtted, ki az ő fiat avagy leanyat altal vinneje az tűzőn. Se ne talaltassek jővendő mondo, sem sőmfenvesző, se madar szobol jővendőlő, se odo kőtő varasslo, se bű bajos, se nezős, se jegy magyarazo, se halottaktul tudakozo. Mert utallya az Ur mind azokat, valakik essőket cselekősik, es ez fele utalatossagokert űzi el az te Urad Istenőd az Poganokat te előled. [c] *Matth.* 4. 10. Akkoron monda neki az Iesus: Mennyel Satana, mert meg irattatot: Az te Uradat Istenődet imadgyad, es csak űtet egyedűl tisztellyed. *Apoc.* 19. 10. Es le borulek az ő labai előt, hogy imadnam őtet. De ő monda ennekem: Meglassad hogy ezt ne cseleked gyed, te szolga tarsod vagyok, es egy az te attyadfiai kőzzűl, kiknel az Iesusnak bizonsag tetele vagyon. Az Istent imadgyad: Mert az Iesusnak bizonsag tetele az Prophetianak lelke. *Et* 22. 8, 9. Es mikoron hallottam volna es lattam volna, artzul le esem, hogy imatkoznam az Angyalnak labai előt, az ki ezőket meg jelente ennekem. Ez penig monda ennekem: Meg lasd hogy ezt ne cselekedgyed, mert te szolgatarsod vagyok, es eggyik az te Attyadfiainak, az Prophetaknak es azoknak kik meg tartyak ez kőnyben valo Prophetalasnak igeit: Az Istent imadgyad. [d] *Ioan.* 17. 3.

Ez

Ez penig az örök elet, hogy csak egyedül teged ismerjenek lenni igaz Istennek, es az kit el bocsatottal az Iesus Christust. e *Ierem.* 17. 5,7. Ezt mondgya az Ur: Atkozot az ember az ki emberben bizik, es ki embertül varja oltalmat, es kinek szive az Urtul el tavozik. De aldot az az ember az ki az Urban bizik, es kinek remensege az Ur. f 1. *Petr.* 5. 5,6. Belső alazatossaggal legyetök ekösek. Mert az Isten az kevelyöknek ellenök all, az alazatosoknak penig kedvet ád. Meg alazzatok azert magatokat az Istennek hatalmas keze alat, hogy titöket alkolmatos idöben föl magastallyon. g *Hebr.* 10. 36. Az bekeseggel valo türes sükseg tinektök, hogy minek utanna az Istennek akarattyat meg cseleködenditök, fizetesül el vegyetök amaz igeretöt. *Coloss.* 1. 11. Minden erövel meg erösittetven az ü dicsösegenek hatalma szerint, minden türesre es örömmel valo bekeseges szenvedesre. *Rom.* 5. 3,4,5. Nem csak ez penig, hanem meg a nyomorusagokban is dicseködünk, tudvan azt, hogy az nyomorusag bekeseges türest szörz, az bekeseggel valo türes penig probalast, a probalas penig remenseget, a remensög penig meg nem szegyönit. 1. *Cor.* 10. 10. Se ne zugolodgyatok, mint nemellyek azok közzül zugolottanak es el vesztenek amaz öldöklö miat. *Phil.* 2. 14. Mindeneket cselekedgyetök zugolodas es kötödesök nelkül. h *Psal.* 104. 28,29,30. Mindeneknek szemei te read neznek Ur Isten, es te acz ö nekik eledelt alkolmatos idöben: Meg nyitod Ur Isten te szent kezeidet, es be tölted minden elö allatokat az te ajandekiddal. Ha penig el reytöd az te orczadat ö elölük meg haborodnak, es ha el vesöd az eletöt ö tülök, meg halnak es porra lesznek. Ha ki bocsatod az te Lelködet, es meg uyjitod az földnek szinet, visszontag teremtetnek. *Esa.* 45. 7. En vagyok az Ur es senki nem egyeb en kivölem, ki keszitöm az vilagossagot es szörzöm az sötetsegöt, ki bekesseget adok, es nyavalyat szörzök. En vagyok az Ur ki mind ezöket cselekedem. *Iacob* 1. 17. Minden jo adomany es minden tökelletös ajandek, onnan fellyül vagyon ala szaluan az vilagossagnak Attyatul, az kinel nincsen valtozas, avagy meg fordulasnak arnyekozasa. i *Deut* 6. 5. Szeressed az te Uradat Istenödet tellyes szivedböl, tellyes lelkedböl, &c. *Matth.* 22. 37. 38. Iesus penig monda ü neki: Szeressed az te Uradat Istenödet tellyes, &c. k *Deut* 6. 2. Hogy fellyed az te Uradat Istenödet, es meg örizzed minden ö parancsolatit, mellyeket en parancsolok te neked, te magad, es az te gyermeked, es az te onakad az te eletödnek minden napjaiban' hogy hossu ideiglen elhes ez vilagon. *Psalm.* 111. 10. Az bölcseségnek kezdeti az Urnak felelme, es mindeneknek hasznos ertelöm adattatik az kik abban gyakorlyak magokat, es azoknak dicseretök örökke megh marad. *Prov.* 1. 7. Az Urnak felelme az bölcseségnek eredeti, az bölcseséget es az tanitast az bolondok utallyak megh. *Matth.* 10. 28. Es ne fellyetök azoktul kik meg ölik az testöt, az Lelköt pe-

nig meg nem ölhetik, hanem inkab attul fellyetők, az ki mind az teſtő es mind az lelkőt el veſztheti pokolban. l *Matth.* 4. 10. Az te Uradat Iſtenődet imadgyad, es csak útet tiſztőllyed, ragaſkodgyal ő hozza es eskúdgyel az ő nevere. m *Matth.* 5. 29, 30. Ha penig az te jobb ſőmőd megh botrankoztat tegődet, váyd ki útet es veſd el túled. Mert job te neked, hogy egy az te tagaid kőzzúl el veſſőn, hogy ſem az egeſz teſtőd vettetnek gehennara. Es hogy ha az te job kezed meg botrankoztat tegedet, vagd el útet es veſd el túled: Mert haſznosb neked, hogy egy el veſſőn az te tagaid kőzzúl, hogy nem mint az te egeſz teſtőd vettetnek gehennara. *Et* 10. 37, 38, 39. Az ki ſzereti Attyat avagy Annyat főllyeb en nalamnal, nem melto en hozzam. Az ki meg talallya az ű eletet el veſzti azt, es az ki el veſzti az ű eletet meg talallya azt. *Actor.* 5. 29. Iob az Iſtennek engedni hogy nem mint az embereknek.

XCV. KERDES.

Micsoda az balvany imadas?

Az egy elő Iſtennek helyőtte, avagy az egy bizony Iſtennek kivőle, ki az ő ſzent igejeben ő magat ki jelentette, valami mas Iſtent gondolni avagy tartani, az kiben remenſegedet helyhőzteſsed, vagy az kiben biznal.

Epheſ. 5. 5. Mert ezt tudgyatok hogy egy paraznanak, ſem főrtelmeſnek, ſem főldennek ki balvany imado nincsen őrőkſege az Chriſtuſnak es az Iſtennek orſzagaban. 1. *Paralip.* 16. 26. Az Pogan nepeknek minden Iſteni hejaban valok, balvanyok. Az Ur penig à ki teremtőtte az egeket. *Phil.* 3. 19. Kiknek az ő vegők veſzedelem, kiknek Iſtenők az únnőn haſok es kiknek dicsőſegők az őnnőn ſzegyenſegőkre vagyon, kik csak ez főldiekre viſelnek gondot. *Galat.* 4. 8. De meg akkoron nem iſmerven az Iſtent, ſzolgaltok vala azoknak, kik termeſzet ſzerint nem valanak Iſtenők. *Eph.* 2. 12. Emlekőzzetők meg mondom rola, hogy ti akkor az időben Chriſtus nelkúl voltatok, idegenek az Iſraelnek ſzőr-tartaſatul, es kivúl valok az ſzővetſegnek igeretitúl, remenſeg-nelkúl es Iſtennelkúl ez vilagon. 1. *Ioan.* 2. 23. Valaki tagadgya az Fiut, annak az Attya ſincsen. 2. *Ioã.* 9. Valaki ez parancsolatot meg ſzeghi, es az Chriſtus tudomanyaban meg nem marad, nincsen annak Iſtene. Az ki à Chriſtus tudomanyaban meg marad, annak mind az Attya es mind à Fiu vagyon. *Ioã.* 23. Az ki nem tiſztőli az Fiat, nem tiſztőli az Attyat, az ki el bocsatotta útet.

XCVI. KERDES.

Mit kivan az maſodik parancsolat?

Hogy

Hogy az Istent semminemű keppel avagy abrazattal ki ne formallyuk, [a] es valami egyeb modon se tiſztőllyük hanem csak ugy, az mint az ő igejeben parancsolta magat tiſztőltetni, [b]

[a] *Deut.* 4. 15,16,17,18,19. Meg oltalmazzatok ezokaert az ti lelketeket ſzorgalmatoſſaggal. (Miert hogy semmi haſonlatoſsagot nem lattatok az napon mellyen ti nektek az Ur ſolla az tűzből Horeb hegyen) hogy magatokat el ne veſeſſetők, csinalvan magatoknak valaminemű kepet, ferſiunak avagy aſſonyiallatnak, avagy földön valo elő allatnak, avagy eghi madarnak, avagy földön csuſomaſo allatnak, avagy föld alat valo viz beli halaknak haſonlatoſſagara: Es föl ne emeld az te ſemeidet az eghben, hogy latvan ot az napot, az holdot, es az csillagokat az eghnek minden ſeregivel, meg ne csalattaſſal hogy imadgyad es tiſztőllyed úket, mellyeket az te Urad Istenőd el rendelt mind az egeſs egh alat valo nepeknek ſolgalattyukra. *Eſa.* 40. *à verſu* 18. *uſq; ad* 26. Kihőz haſonlittyatok ezokaert az Istent? avagy minemű kepet keſitetők ű neki? Az meſter ember csinal kepet, es az ötves arannyal meg burittya, es ezűſt lantzokat csinal reaja. Az ſegeny ember penig rothadatlan fat keres, es tudos meſtert keres hozzaja, ki meg maradando kepet csinallyon. Nem tudgyatoke ti ezőket: Avagy nem hallotatoke? Nem hirdetteke ti nektek eleitűl fogvan? Nem vetteteke eſetekben az földnek fundamentomanak föl veteſet? Ő az, az ki űl az földnek kerekſegen, es az kik azonlaknak, ollyanok mint az ſaskak. Ő az, az ki ki teryezti az egheket mint egy vaſnot, es ki teriti mint egy ſatort, hogy alatta lakjanak. Ő az, ki az hatalmaſokat ſemmive teſi, es ez földön valo birakat hejaban valokka. Nem plantaltatnak ſem magrol nem vettetnek, ſem győkeret nem vernek ez földön. Az ű tőrſőkjűk-is ki vagattatot. Mert mihelyen reajok fuvallottam meg aſsnak, es az forgo ſel ragadgya úket mint az pozdoriat. Kihőz haſonlitotok ezokaert engemet? avagy kihőz leſsek haſonlatos. azt mondgya az ſent? *Rom.* 1. 23,24,25. Es el valtoztattak az halhatatlan Istennek dicsőſeget az romlando ember kepenek haſonlatoſſagara, es az madaraknak es negy labű allatoknak es csuſo maſo allatoknak kepere. Annak-okaert atta az Iſten úket az únnőn ſivőknek kivanſagaban tiſztatalanſagra, hogy gyalazattal illetnek az ő teſtűket egy mas közőt. Ugi mint kik az Istennek igazſagat hazugſagga valtoztattak, es tiſztőletőt tettek es ſolgaltak az teremtőt allatoknak, az teremtőt hatra hagyvan, ki aldot mind őrőkke, Amen. *Actor.* 17. 29. Mert ennek nemzetſege vagyunk. Holot ezokaert Istennek nemzetſege legyűnk, nem kel alitanunk hogy az Iſten haſonlatos legyen az aranyhoz, avagy ezűſthőz, avagy meſterſeggel faragot kűhőz, avagy egyeb valami emberi elmelkődeſ-

hőz. 1. *Samuel.* 15. 23. Miert hogy az vakmerő engedetlenseg, mint az bőmfen veßtes ollyan bún, es az Iſten tőrvenyet altal hagni balvanyozas. *Deut.* 12. 30,31,32. Meg laſd hogy minek utanna úk el puſtulnak te előled, te úket kővetven, ne eſſel az túrben, es hogy ne tudakozzal az ű Iſtenők felől, ezt mondvan: Mikepen ez Poganok tißtőltek az ű Iſtenúket en-is ugy tißtőlőm. Ne cselekedgyel ekkepen az te Uradnak Iſtenednek, mert mind azt cselekőttek az ű Iſtenúknek, az mi az UR előt utalatos, es az mit gyúlől. Mert męg az únnőn fiokat leanyokat-is tűzzel meg egettek az ő Iſtenőknek. Ezokaert valamit en parancsolok ti nektek hogy cselekedgyetők, azt meg tartſatok, es akkepen cselekedgyetők. Semmit hozza ne tegyetők, el ſe vegyetők benne. *Matt.* 15. 9. De hejaban tißtelnek engemet tanitvan oly tudomanyokat, mellyek csak emberi talalmanyok.

Dom: 35.

CVII. KERDES.

Semmi kepőt es abrazatot nem kelle tehat csinalni?

Az Iſtent ſemmi modon nem kel ki abraztatni es nem-is lehet, Az teremtőt allatokat penig noha ßabad ki abraztatni, mind az altal meg tilt az Iſten hogy azoknak kepőket ne csinallyuk ſe ne tartſuk ez vegre, hogy avagy az kepőket, avagy azok altal az Iſtent imadnojok avagy tißtőlnőjők.

Exod. 23. 24,25. Ne imadgyad az ű Iſtenőket, ſe ne tißtőllyed, ſe ne cselekedgyel ugy mint azok ßoktanak cselekedni. Hanem az ő Iſtenőket mindeneſtúl fogva el rontſad, es az ű kepőket aprora el tőrjed. De az ti Uratoknak Iſtentőknek ßolgallyatok es megh aldgya az te kenyeredet es vizedet. Es el veßők te kőzzűled minden betegſegőket. *Et* 34. 13,14,17. Sőt inkab azoknak oltarit le ronſſatok, es kepeit el tőrjetők, es berkőket ki vagdallyatok. Ne imadgy idegen Iſtent (mert az UR boßßu allonak neveztetik azert, mert boßßu allo Iſten) es őnteſſel Iſtenőket ne csinaly magadnak. *Num.* 33. 51. Szoly az Iſrael fiainak es ezt mondgyad ő nekik. Mikoron altal menendőtők az Iordan vizen, es be mentők à Canaan fő ldeben, annak az tartomának minden lakoſit ki úzzetők, ti előttetők es el veßeſſetők minden ő faragot es ontot kepőket, es minden ő oltarokat el rontſatok, es az ű hegyen valo oßlopokat el tőrjetők. *Deut.* 12. 3. Tőrjetők el az ű oltarokat, es rontſatok el az ű faragot kepőket, es egeſſetők el tűzzel az ű berkőket, es az ű Iſtenőknek kepőket aprora el vagdallyatok, es mindeneſtúl fogvan ki tőröllyetők azoknak nevet arrol az helyről. *Et* 7. 5. Tőrjetők el az ő

az ő oltarokat es rontſatok el az ő kepőket, vagjatok ki az ő berkűket, es az ő ki faragot balvanyukat tűzzel meg egeſſetők. *Et* 16. 22. Faragot kepőt ne emely, mellyet az te Urad Iſtenőd gyűlől. 2. *Reg.* 18. 3,4. Cselekőde penig Ezechias az Achaz fia azt, az mi tetzek az Urnak ſemei előt, ſinten ugy cselekődek mindeneket mint az ő Attya az David cselekődőt vala. Ő veſte el az hegyen valo oltarokat, el tőre az oſlopokat, őſſve ronta az kepőket, ki vagdala az berkőket, el tőre vegezetre az ertz kilgyot, mellyet csinalt vala Moyſes (mert mind az napokig tőmjenőznek vala ű neki az Iſrael fiai) es neveze azt nehuſtanak, az az, reznek avagy ezczből valonak.

XCVIII. KERDES.

Nem ſabade tehat az ſent-egyhazakban kepőket tartani, mellyek kőnivek helyőt lehetnenek az tudatlan kőſſegnek?

Semmikepen nem ſabad: Mert nem illik mi nekűnk ből csebeknek lennűnk az Iſtenel, ki az ű Anyaſentegyhazat nem nema keppel, * hanem az ő ſent igejenek elő predikallaſaval akarja tanitani. b

* *Ierem.* 10. 8,9. Mindnyajan à Poganyokkal egyetemben bolondok es kabak, mert az fa hejaban valo Iſteni tiſteletre tanit. Ezűſt pelehőt hoznak Tharſisbol, es ſep tiſta aranyat Uphazbol, mely az meſter embernek es az ótvőſnek kezi munkaja. Sződeries es vőrős barſony ruhat adnak ű rea es ez mind az bőlcs meſter embernek mive. De az Ur Iſten igazſag, ő az elő Iſten, es őrőkke valo Kiraly. Az ő haragja miat meg rőſket az főld, es az Poganyok nem ſenvedhetik el az ő fenyőgeteſet. *Habac.* 2. 18,19, 20. Mit haſznal az faragot kep: Miert hogy azt az ő meſtere csinalta. Es mit haſznal az hamis öntőt kep? melyben bizik az ő meſtere, az csinalo az ő tűle csinaltban, hogy nema balvanyokat csinallyon? Iay annak az ki az fanak azt mondgya: Sőrkeny fől, es az nema kűnek, Ebregi fől. Ő tanithatnaje? Ime ezűſtel es arannyal vontak be, maga nincs lelők benne. De az Ur az ő ſent Templomaban lakozik, mind ez egeſs vilag halgaſſon ő előtte. b 2. *Petr.* 1. 19. Erős Prophetai beſzedűnk vagyon, melyre hogy figyelmeztők ugy mint ſőtetős helyen fenlő lampaſra, jol cselekődităk, miglen az nap megh vilagoſodgyek, es az haynal csillag fől tamadgyon az ti ſivetőkben. 2. *Timoth.* 3. 16,17. Az egeſs iras Iſten Lelketűl ſarmazot, es haſznos az tanitaſra, az meg czafolaſra, győzeſre, az meg jobbitaſra, az oktataſra, mely vagyon az igazſagban. Hogy az Iſtennek embere tőkelletős legyen minden fele jo cselekődetre kesittetőtt.

KER-

36. Mit kivan Iſten az harmadik parancsolatban?

Ezt hogy ne csak atkozodaſſal avagy hamis eskűvelde meg ok nelkűl valo eskűveſſel-is [b] ſe karomlyuk, ſe tiſztőletlenűl ne emlicſűk az Iſtennek nevet. Ne-is legyűnk reſeſők ezőkben ez bűnőkben azoknak el halgataſaval, rea hagyaſaval. Hanem az Ur Iſtennek ſentſeges nevet nagy Iſteni felelemmel es bőcsűlettel emlitſűk, [c] hogy az mi igaz es alhatatos vallaſunkal, [d] ſegitſegre valo hivaſunkal, [e] vegezetre minden beſedinkel es cselekődetinkel dicsirjűk űtet es tiſztőllyűk. [f]

[a] *Levit.* 24. 10. *uſq; ad verſum* 17. Ki mene penig egy Iſraelbeli aſſonyiallatnak fia, kit ſűlt vala Egyptusbeli firfiuval, az Iſrael fiai kőzőt. Es az taborban egy Iſraelbeli firfiuval őſſve veſe: Es mikoron meg karomlotta volna az Urnak nevet, vivek űtet az Moſeshőz. Ennek penig az Annyanak Selomith vala neve, Dibri leanya, Dan nemzetſegeből valo. Es őrizet ala vetek űtet, mig megh ertenejek az Urnak akaratyat. Szolla azokaert az UR Moyſeſnek, es azt monda: Vid ki az taborbol az karomlot, es mindnyajan azok az kik hallottak, tegyek fejere kezűket, es mind az egeſs kőſſeg kővezze megh űtet. Es mond ezt az Iſrael fiainak: Az ki meg karomlya az ő Iſtenet, viſellye az ő bűnet: es az ki az Urnak nevet ſidalmazandgya, halalnak halalaval hallyon meg, es mind az egeſs kőſſeg kűvel adgyon verje űtet, akar lakos akar jőveven legyen, mikor az Urnak nevet karomlya megh őletteſſek. *Levit.* 19. 12. Ne eskűdgyetők hamiſſan az en nevemre, meg ſe főrtőzteſſed az te Iſtenődnek nevet. Mert en vagyok az UR. [b] *Matth.* 5. 37. Legyen penig az ti beſedetők, Ugy ugy, Nem nem, az mi penig ezők főllyűl vagyon, az gonoſtul vagyon. *Iacob.* 5. 12. Mindeneknek előtte penig Attyamfiai, ne eskűdgyetők ſe az menyre, ſe az főldre, ſe ſemmi egyeb eskűveſſel, hanem az ti eskűveſtők legyen, Ugy ugy vagyon, Es, nem nem ugy, hogy karhozatban ne eſſetők. [c] *Eſa.* 45. 23. En magamra meg eskűttem, es az en ſajambol igaz beſed ſarmazik, es meg nem ter, tudni illik, hogy minden terd ennekem hajol meg, es minden nyelű en ream eskűſsik. [d] *Matth.* 10. 32, 33. Minden azert az ki vallaſt teſsen en rolam az embereknek előtte, en-is, vallaſt teſsők ő rola az en Attyamnak előtte, az ki az egekben vagyon. Az ki penig meg tagadand engemet az embereknek előtte, en-is megh tagadom űtet az en Attyamnak előtte, ki az eghekben vagyon. [e] 1. *Timoth.* 2. 8. Annakokaert azt akarom, hogy az firfiak minden helyekőn imatkozzanak, fől emelven

emelven tiſta kezűket, harag es viſſa vonyas nelkűl. [f] *Rom.* 2. 24. Mert az Iſtennek neve ti erőttetők karomlattatik az Pogan nepek kőzőt, mint meg vagyon irvan. 1. *Timoth.* 6. 1. Valamenin iga alat levő ſolgak vadnak, az ő tulaydon gazdajokat minden tiſteletre meltoknak tartſak, hogy az Iſtennek neve es az tudomany ne karomlattaſſek. *Coloſs.* 3. 16, 17. Az Iſtennek igeje lakozzek ti bennetők nagy bűſeggel, minden bőlcseſeggel. Tanitvan es intven egy maſt enekleſekkel, dicsiretekkel es lelki enekekkel, jo kedvel enekelven az Urnak az ti ſivetőkben. Es valamit cselekettek, mind beſedetőkben es mind tetementőkben, mindeneket az Ur Ieſuſnak neveben cselekedgyetek, halakat advan az Iſtennek es az Attyanak ű altala.

C. KERDES.

Ugy annyira nagy bűne ezokaert hamis eskűvel vagy penig atkozodaſſal az Ur Iſtennek neven karomlaſt tenni, hogy az Iſten męg azokra-is haragodgyek, az kik az menyire ű tűlők lehetne, azt meg nem tiltyak, es minden modon nem ellenzik?

Bizonyara felette igen nagy bűn; [a] Mert annal nagyob bűn ſoha nem lehet, az mellyel az Iſten inkab megh bantatnek, mint az ű ſent nevenek megh utalaſa, azon valo boſſűſag tetel es karomlas. Annak okaert ugyan azt akarja, hogy az az rettenetes nagy bűn halalval-is meg bűntetteſſek, [b]

[a] *Levitic.* 5. 1. Ha valamely lelek vetkőzendik, es hallandgya az oknelkűl eskűvőnek ſavat, es ő ennek bizonſaga lejend avagy halatandgya, avagy ha csak megh tudandgya-is, es meg nem jelentendi, az ő bűnenek bűnteteſet ſenvedgye. [b] *Levit.* 24. 15. Es igy ſolly az Iſrael fiainak. Az ki meg karomlya az ő Iſtenet, viſellye az ő bűnet, es az ki az Urnak nevet emleti, halalnak halalaval hallyon megh, az egeſs kőſſeg kűvel agyon verje ű-

tet, akar lakos akar jőveven legyen, mikor az Urnak nevet hejaban emliti, meg őletteſſek.

CI. KERDES.

Dom: 37.

Valaki kereſztyeni modra eskűthetike az Iſtennek nevere?

Meg lehet: mikor azt vagy fejedelmünk kivannya, vagy penig szükseg kesörit rea hogy hitünket es igazsagunkat eskövessel erösitsük meg, hogy igy mind az Istennek dicsösege magastaltassek, mind penig egyebeknek idvösségökre hasznallyunk: mert ezfele eskövesre az Istennek igeje tanit, [a] ezokaert meg az szentök-is igazan eltenek vele mind az O törvenben es mind az Uyban, [b]

[a] *Deut. 6. 13.* Az te Uradat Istenedet fellyed, es útet tistöllyed, es csak az ö nevere eskúdgyel. *Et 10. 20.* Az te Uradat Istenödet fellyed, es ú neki szolgaly, ö hozza ragaszkodgyal es az ö nevere eskúdgyel. *Esa. 48. 1.* Hallyatok megh ezt ti Iacob hazabeliek, kik Israel neven hivattattok, es kik Iuda vizeböl jüttetök ki, es kik az Urnak nevere eskűsztök, es az Israelnek Istenerül emleköztök, de nem hitböl sem igazsagbol. *Hebr. 6. 16.* Mert az emberek arra eskűsznek, az ki ö naloknal nagyob, es azok közöt minden pörlesnek vege vagyon, ha eskűvessel meg bizonittatik valamely dolog. [b] *Genes. 21. 24.* Monda az Abraham az Abimelech Kiralynak: En megh eskűszöm. *Et 31. 54.* Es Iacob meg eskűvek Labannak, az ö Attyanak Isaaknak felelmere. *Iosu. 9. 15, 19.* Az Iehosuah ezokaert bekeseget szörze es frigyöt köte ö velök, hogy elevenön meg tartana úket es az sereginek fejedelmi meg eskűvenek ö nekik, es az egesz sereg zugolodik vala az fejedelmek ellen. Mondanak penig az fejedelmek az egesz gyüleközetnek: Mi meg eskűttünk ú nekik az Israelnek Urara Istenere, ezokaert ú reajok nem tamadhatunk. *1. Sam. 24. 22.* Eskűdgyel meg tehat ennekem az Urra, hogy az en maradekomat az en halalom utan el nem vesztöd, es hogy ki nem törlöd az en nevemet az en Attyamnak hazabol. Meg eskűvek ezokaert David Saulnak. *2. Sam. 3. 35.* Es mikoron az egesz nep öszve gyült volna, hogy kenyeret adna enni az Davidnak meg mikor nappal volna, megh eskűvek David ezt mondvan: Az Isten ugy tegyen jol en velem, es ugy hosszabitsa eletömet, hogy nap enyeszetnek elötte kenyeret nem kostolok, sem semmit egyebet. *1. Reg. 1. 28, 29, 30.* Az Bethsabe be menven az Kiralynak eleiben, megh alla az Kiraly elöt, es megh eskűvek az Kiraly mondvan: El az UR ki az en lelkemet meg mentötte minden nyomorusagtul, hogy az mikepen meg eskűttem te neked az Izraelnek Urara Istenere mondvan: Az te fiad Salomon orszagol en utannam, es ú ül en helyöttem az en Kiralyi szekemben, akkepen cselekösszöm ez may napon. *Rom. 1. 9.* Mert bizonsagom ennekem az Isten az kinek szolgalok az en Lelkemben az ö Fianak Evangeliomaban, hogy szünetlen ti rolatok emleközetöt tessek. *2. Corinth. 1. 23.* En penig bizonsagul hivom az Istent az en lelkemre, hogy azert nem mentem eddig Corinthusban, hogy kedvezni akartam ti nektek.

KER-

CII. KERDES.

Szabade eskünni az Szentökre, avagy valami egyeb teremtöt allatra?

Nem szabad: Mert az törveny szerint valo igaz eskûves nem egyeb, hanem az Istennek tanubizonsagul es segitsegre valo hivasa, mellyel azt kerjük hogy ö tegyen bizonsagot az igazsagrol, mint ki csak egyedûl az sziveknek altal latoja, es az eskûvöt meg büntesse, ha tudvan eskûvesevel csalni akar,[a] ez tisztösseg penig semmi teremtöt allathoz nem illik.[b]

[a] 2. *Corinth.* 1. 23. En peniglen az ISTENT hivom tanubizonsagul az en lelkemre, hogy azert nem mentem ez ideiglen Corinthusba, hogy ti nektek kedvezni akartam. [b] *Matth.* 5. 34, 35, 36. En penig mondom ti nektek, hogy ugyan ne eskûdgyetök sem az menyre, mert Istennek szeki, sem az földre, mert Istennek labainak samolya, sem az Ieruzalemre, mert az nagy Kiralynak varosa, sem az te fejedre ne eskûdgyel, mert egy hay szalat nem tehetz sem fejerre sem feketeve. *Iacob.* 5. 12. Mindeneknek elötte penig attyamfiai ne eskûdgyetök, se az menyre se az földre, sem semmi egyeb eskûvessel, hanem az ti eskûvestök legyen, ugy ugy, nem nem, hogy karhozatban ne essetök.

CIII. KERDES.

Dom. 38.

Mit paranesol Isten az negyedik parancsolatban?

Elöször ezt, hogy az Anyaszent-egyhazbeli pastorsag avagy szolgalat, es az Scholak közöttünk meg tartassanak,[a] es hogy en egyeb napokon-is de fökepen az innep napokon szorgalmatossan gyakorlyam à szent gyüleközetöket,[b] az Istennek igejet hiven es figyelmetössen halgassam,[c] az Sacramentomokval ellyek,[d] az

[a] *Tit.* 1. 5. Ennek-okaert hattalak tegedet Cretaban, hogy az mellyek még az igazgatasban hatra vadnak, meg ne szünnyel helyere allatni es rendelni varasonkent tanitokat, az mint en te neked parancsoltam. 1. *Timoth.* 3. 14, 15. Ezeket irom te neked, remelven hogy hamar te hozzad megyek, hogy ha kesen menendök, hogy megh tudgyad mikepen kellyen te neked az Istennek hazaban forgolodnod, mely az elö Istennek Anyaszent-egy-haza, oszlopa es erös tamaszsza

közönségös könyörgeshöz az en könyörgesemet-is hozza ad gyam,[e] az en ertököm es tehetségem szerint valamivel meg se gellyem az szegenyöket. [f] Tovabba hogy tellyes eletemben gonoz cselekedetrül magamat megh örizzem az Urnak engedven, hogy az Szent Lelek altal az ö munkajat en bennem szabadon cselekedgye, es ekkepen amaz örökke valo szombatot ezön mostani eletemben el kezdgyem. [g]

az igazságnak. 1. *Corinth.* 9. 11,12,13,14. Hogy ha mi ti nektek Lelkieket vettettünk, nagy dologe hogy ha mi-is az ti testi javatokat le arrattyuk? Hogy ha egyebek az mi az ö igazuk, abban részesök ti nalatok, miert hogy mi inkab az mienkben nem vagyunk részesök? De mi nem eltünk ezzel ez szabadsaggal, hanem mindeneket el türünk, hogy valamiben megh ne keslellyük az Christus Evangeliomanak folyasat. Nem tudgyatoke hogy az kik az szent dolgokban munkalodnak, azokat az mellyek az szentségböl vadnak esik? Es kik az oltarnal forognak, az oltarral osztoznak. Ekkepen rendelte az Ur-is azoknak kik az Evangeliomot hirdetik, hogy az Evangeliombol ellyenek. 2. *Tim.* 2. 2. Es az mellyeket hallottal en tülem sok bizonsagok altal, azokat bizzad hü emberekre, kik elegek erre, hogy egyebeket-is tanitsanak. *Et* 3. 14,15. De te megh maradgy azokban az mellyeket tanultal, es mellyeket read biztam, tudvan kitül tanultad legyen. Es hogy gyermeksegedtül fogvan szent irasokat tudtz, az mellyek tegedet bölcse tehetnek az idvösségre az Iesus Christusban valo hitnek altala. 1. *Timoth.* 4. 13,14,15,16. Addig mig hozzad megyek legy figyelmetös az irasnak olvasasaban az jora valo intesben az tanitasban. Forgassad es el ne nyomyad az ajandekot, az mely te benned vagyon, az mely adattatot te neked az Prophetalasra, az gyüleközetben levö tanitoknak kezeinek read vetesevel egyetemben. Ezekben gyakorlyad magadat, ezekben legy foglalatos, hogy az te gyarapodasod mindenek elöt nyilvan legyen. Visely gondot magadra es az tanitasra. Ezekben legy alhatatos. Mert ha ezt cselekösöd te magadat-is meg tartod, es azokat-is kik halgatnak tegedet. *Et* 5. 17. Az tanitok kik jol forgodnak tisztükben, ketkepen valo tisztösségre meltok, jelösben azok kik munkalkodnak az prædicallasban es az tanitasban. [b] *Psalm.* 40. 10, 11. Hirdettem az te igazsagodat az nagy gyüleközetben, ime az en ajakimat megh nem tiltottam, te magad jol tudod Uram. Az te igazsagodat el nem titkoltam az en szivemben, hirdettem az te igeretidben valo alhatatossagodat es az te megh tartasodat, megh bessellöttem az te jo voltodat es igazsagodat az nagy gyüleközet elöt, megh nem sütem ki kialtani. *Et* 68. 27. Ti kik Israel eredetiböl valok vattok,

az

az gyülekőzetőkben dicsirjetők az ti Uratokat Istentőket. *Act* 2. 24,46. Valanak penig tőkelletősſen meg maradvan az Apoſtoloknak tudomanyaban, es az kőzlesben, es az kenyernek ſegeſeben, es az imatkozaſban, es minden nap egyenlő akarattal ſüntelen az Templombam valanak, es hazoknal az kenyeret megh ſegven eſnek vala őrőmmel es egyűgyűſeggel. c 1. *Corint.* 14. 19,29,31. De az ſent gyülekőzetben inkab akarok őt iget ertelőmmel mondani, hogy egyebeket is tanitſak, hogy nem mint tiz ezer iget idegen nyelven. Az Prophetak kőzzűl penig ketten avagy harman ſollyanak, es az tőbbi iteletőt tegyenek felőle. Mert eggyenkent mindnyajan prophetalhattok az prophetaknak iraſin, hogy mindnyajan tanullyanak es mindnyajan vigaſtalaſt vegyenek. d 1. *Corint.* 11. 33,34. Annak-okaert attyamfiai mikoron őſve gyűltők az etelre, eggyitők meg varja az maſtokat. Hogy ha penig ehőzik valaki, hazanal egyek, hogy karhozattokra őſve ne gyűllyetők. e 1. *Timoth.* 2. 1,2,3,8,9,10. Annak-okaert intlek mindeneknek előtte, hogy legyenek kőnyőrgeſők, imatkozaſok, eſedőzeſők, hala-adaſok minden emberekert. Az Kiralyokert es mindenekert az kik valami meltoſagban vadnak hogy csőndeß es nyugodalmas eletőt ellyűnk, minden Iſteni felelőmmel es tiſtőſſeggel. Mert ez jo es kellemetős az mi idvőzitő Iſtenűnknek előtte. Akarom ezokaert hogy az firfiak kőnyőrőgjenek minden helyen, fől emelven tizta kezőket harag es viſſa vonyas nelkűl. Haſonlatoskepen az aſſonyiallatok-is tiſteſſeges őltőzetőkkel magokat ekőſitſek, ſemermeteſſeggel es egyűgyűſeggel, nem ekőſſen hay-fonoban font hajakkal, avagy arannyal avagy draga kővekkel, avagy draga őltőzetőkkel, hanem jo cselekődetőkkel. Mert ez illeti az aſſonyiallatokat, kik az Iſtenős eletre kőteleztek magokat. 1. *Corinth.* 14. 16. Mert hogy ha csak Lelekben aldod az Iſtent, az parazt ember ki ot vagyon mikepen mondhat Ament az te halaadaſodra: Miert hogy az mit mondaß nem erti. f 1. *Corinth.* 16. 2. Az hetnek első napjan mindentők kőzzűletők maganak felőn le tegye es helyere ſőrőzze az mi az Urnak kegyelmes ajandekibol lehet, hogy ne legyen ſinten akkor az ſegitſegnek őſve gyűiteſe mikoron en oda megyek. g *Eſa.* 66. 23. Es leßnek őrőkke valo uy holdnak innepi es őrőkke valo ſzombatok. Minden teſt en előmben jű hogy tiſtellyőn engemet azt mondgya az Ur.

CIIII. KERDES.

Dom: 39.

Mit parancsol nekünk az Isten az Ötődik parancsolatban?

Hogy ſűleinknek es mindeneknek az hik mi előttünk ja- *Epheſ.* 6. 1,2,3,5. Ti fiak engedgyetők az ti ſűleitőknek az Urban. Mert

rok, az mi tűlünk erdemlőt tiſteſſeget, ſereteтőt es hűſeget meg adgyuk, es az ő hűſeges parancsolattyoknak es tanitaſoknak illendő engedelmeſſeggel magunkat alaja adgyuk, [a] Annak felette hogy az ű vetkűket-is es nehez erkőltſűket bekevel el tűrjűk [b] ezt mindenkor megh gondolvan hogy az Iſten minket az ű kezűk altal akar vezerleni es igazgatni, [c]

igaz ez. Tiſtőllyed az te Attyadat es az te Anyadat, Mely elſő parancsolat az igerettel, Hogy jol legyen te neked dolgod, es hozzu eletű legy ez főldőn. Szolgak engedgyetők azoknak az kik Uraitok ti nektek teſt ſerint, felelőmmel es rettegeſſel, az ti ſűvetőknek egy-igyűſegevel, mint az CHRISTUSNAK. *Coloſs.* 3. 18, 20, 22, 23, 24. Ti feleſegők az ti tulaydon Uraitoknak birodalma alat legyetők az mikepen illik az Urban. Ti fiak engedgyetők az ti ſűleitőknek mindenekben, mert ez kellemetes az Urnak. Ti ſolgak mindenben engedgyetők azoknak kik teſt ſerint valo Uraitok, Nem ſemben valo ſolgalattal ſolgalvan ű nekik, ugy mint embereknek kedveskődők, hanem ſiveteknek egyűgyűſegeben, felven az Iſtent. Es valamit cselekőſtek ſivetek ſerint cselekedgyetők, ugy mint az Urnak ſolgalvan, es nem embereknek, Tudvan azt hogy az Urtul el veſitők az őrőkſegnek jutalmat. Mert az UR Chriſtuſnak ſolgaltok. *Epheſ.* 2. 22. Ti feleſegők az ti tulaydon ferjetőknek engedelmeſők legyetők, mint az Urnak. *Prov.* 1. 8. Szerelmes fiam hald meg az te Attyadnak tanitaſat, es az te Anyadnak jora igazgataſat ne utald meg. *Et* 4. 1. Fiaim hallyatok meg az ti Attyatoknak tanitaſat, es az ti ſivetőket adgyatok az bőlcseſegnek meg erteſere. *Et* 15. 20. Az bőlcs fiu őrőmere vagyon az ő Attyanak, az bolond fiu penig keſerűſegere vagyon az ő Annyanak. *Exod.* 21. 17. Az ki gonozt mond az ő Attyanak avagy az ő Annyanak, halalnak halalaval hallyon megh. *Roman.* 13. 1. Minden lelek az felſő birodalmak ala vettetven legyen, mert nincsen hatalom hanem csak Iſtentűl, az mely birodalmak penig vadnak, az Iſtentűl rendeltetven vadnak azok. [b] *Prov.* 23. 22. Halgaſſad az te Anyadat az ki tegedet ſűlt, es ne utallyad meg az te Anyadat mikoron meg venhedendik. *Geneſ.* 9. 24, 25, 26. Es mikoron az Noe fől ſerkent volna az ő reſőgſegeből, es megh tutta volna azokat az mellyeket cselekődőt vala ő rayta az ő kiſſebbik fia: Monda: Atkozot az Chanaan, es az ő battyainak leg alab valo ſolgaja legyen. Es iſmeg monda: Aldando az UR az Semnek Iſtene, az Chanaan penig ű neki ſolgaja legyen. 1. *Petr.* 2. 18. Ti hazi ſolgak engedgyetők az ti gazdaitoknak minden Iſteni felelőmmel, nem csak az joknak es kegyőſſeknek, de meg az viſſaſoknak-is. [c] *Epheſ.* 6. 4, 9. Es ti Attyak haragra okot ne adgyatok az ti fiai-

ti ſaitoknak, hanem nevellyetők fől úket az Urnak fenyetekeben es inteſeben. Ti is Urak ugyan azonokat cselekedgyetők ű velők. El hadgyatok az ſok fenyőgeteſt, tudvan hogy az ti Uratok-is az eghben vagyon, es ſemely valogatas nincsen ű nala. *Coloſſ* 3. 19. Ferfiak ſereſſetők az ti feleſegtőket, es ne legyetők ű hozzajok kedvetlenek, merges beſedűvek. *Rom.* 13. 2, 3, 4, 5, 6, 7. Annak-okaert az ki ellene all az hatalmaſſagnak, az ISTEN rendeleſenek all ellene, az kik penig annak ellene alnak, ő maguknak karhozatot veſnek. Mert az fejedelmek nincsenek rettenteſekre az jo cselekedetőknek de az gonoſoknak. Akkarode penig nem feſni az hatalmaſſagot? az mi jo azt cselekedgyed es dicsereted leſen attul. Mert az Iſtennek ſolgaja te neked jodra. Ha penig gonozt cselekedendeſ fellyed, mert nem hejaban viſeli az fegyvert. Mert Iſtennek ſzolgaja boſſu allo az haragra az gonoz cselekedőnek. Annak-okaert ſűkſeg engedni nem csak az haragert, de meg az lelki iſmeretert-is. Mert ezokaert adót-is fizettők. Mert Iſtennek ſolgai kik ſorgalmatoſſan igyekőznek erre. Adgyatok megh azert mindeneknek az mivel tartoztok, az kinek adoval tartoztok adot, az kinek harminczaddal harminczadot, az kinek felelőmmel, felelmet, az kinek tiſtőlettel tiſtőletőt. *Matth.* 22. 21. Adgyatok megh ezokaert az Csaſarnak az mi az Csaſare, es az Iſtennek, az mi az Iſtene.

CV. KERDES.

Mit kivan Iſten az hatodik paran, csolatban?

Hogy felebaratomat ſe gondolatommal ſe beſedemmel, ſe magam viſeleſevel, nem hogy cselekedetemmel, vagy en magam vagy egyeb ember altal boſſuſaggal ne illeſſem, vagy gyűlőllyem, vagy meg ne ſertſem, avagy meg ne őllyem, [a] de minden boſſu allaſnak kivanſagat el veſſem, [b] annak felette hogy magamnak rontaſara ne jarjak, avagy tudvan vagy

[a] *Matth.* 5. 21, 22. Hallottatoke azt mi mondattatot az reghieknek, Ne őly. En penig mondom ti nektek hogy minden valaki meltatlan megharagſik az ő attyafiara, melto iteletre. Valaki penig attyafianak ezt mondandgya, Racha, melto à gyűlekőzet iteletire. Valaki penig ezt mondandgya, Te bolond, melto az Gehennanak tűzere. *Et* 26. 32. Minden à ki fegyvert fogh fegyver miat veſ el. *Geneſ.* 9. 6. Az ki ember vert ont, ennek vere ember miat ontatik ki, mert az Iſten az ű kepere teremtette az embert.

Epheſ.

lami vesedelemben ne eytsem magamat. [c] Es ezokaert atta az fegyvert-is az fejedelem kezeben, hogy gyilkossagok köztünk ne lennenek. [d]

[b] *Ephes.* 4. 26, 27. Megh haragudgyatok es ne vetkőzzetők, az nap el ne enyessek az ti harag tartastokon, se ne adgyatok helt az ördögnek. *Rom.* 12. 19. Ti magatokert bossut nem alvan szerelmetesim, de inkab adgyatok hely az haragnak. Mert meg vagyon irvan: En nalam vagyon az bossu allas, en megh fizetők azt mondgya az Ur. *Matth.* 5. 25. Legy bekeseges az te ellenségeddel hamar, miglen az uton vagy ű vele, hogy valaha ne adgyon tegedet az te ellenseged az bironak kezeben, es az biro ne adgyon tegedet az szolganak kezeben, es az tőmlőczben ne vettessel. *Et* 18. 35. Ekkepen cselekedik amaz en mennyei Attyam-is ti veletők ha szivetekből meg nem bocsattyatok, ki ki mind az ő attyafianak, az ő vetket. [c] *Rom.* 13. 14. De öltőzzetők föl az Ur Iesus Christust, es az testnek gondgyat ne viselletők gonoz kivansagokra. *Colos.* 2. 23. Mellyek noha bölcseseg gyanant tartatnak az szabad akarat szerint föl vőt Isteni tiszteletben es az sűnek alazatossagaban, es az testnek kimélletlenségeben, maga semmire nem jok, mivel hogy csak arra valok, hogy az testőt taplallyak. *Eccles.* 3. 27. Az ki szereti az vesedelmet az vesedelemben ves el. *Matth.* 4. 7. Ne kesertsed az te Uradat Istenődet. [d] *Genes.* 9. 6. Az ki ember vért ont, annak verenek ember altal kel ki ontatni. *Exod.* 21. 14. Ha valaki föl fuvalkodik az ű felebarattya ellen es csalardsaggal azt meg ölendi, azt az en oltarom mellől-is el vonnyad, hogy megh öletessek. *Matth.* 26. 52. Bocsasd az te fegyverődet az ő helyere. Mert mindenek az kik fegyvert fognak, fegyver altal vesnek el. *Rom.* 13. 4. Ha penig azt cselekedendőd, az mi nem jo, gonoz, fellyed. Mert nem hejaban viseli az fegyvert. Mert Istennek szolgaja bossu allo az haragra az gonoz cselekődőnek.

CVI. KERDES.

Dom: 40. **Nam ugy tetzik hogy ez parancsolat csak az gyilkossagot tiltya meg?**

Midőn az gyilkossagtul avagy az öldökléstül megh tilt akkor az Isten arra tanit, hogy ű az öldökléstnek gyökeret es eredetit, tudni illik az haragot, irigységőt, [a] gyűlöseget, [b]

[a] *Iacob.* 1. 20. Az ferfiunak haragja Istennek igazsagat nem cselekődi. *Galat.* 5. 19, 20, 21. Nyilvan valok penig az testnek cselekedeti, mellyek ezek: Hazassag tőres, paraznasag, főrtelmesseg, faytalansag, balvany imadas, bűvőles bajolas, ellenkőzesők, vissavonyasok, pőrlesők, irigy-

es az bosſu allaſnak kivanſagat-is gyûlôli, es mind ôldôkles gyanant tartya, [c] iregykôdeſôk, haragtartaſok, haborkodaſok, ſakadaſok, eretnekſegôk, gyûlôlſegôk, gyilkoſsagok, reſſegſegôk tobzodaſok, es ezôkhôz haſonlatoſok. Mellyek felôl azt mondom tinektek, mikepen annak elôtte-is megh mondottam, hogy kik ez feleket cselekôſſnek az Iſtennek orſſagat ôrôkſegûl nem birjak. *Rom.* 1. 28,29,30,31,32. Es mikepen nem tetzôt nekik hogy az Iſtent tartanák iſmeretekben, azonkepen atta az ISTEN ûket el fordult elmere, hogy cselekôdnek azokat, az mellyek nem illenenek. Kik tellyeſôk minden hamiſsaggal, paraznaſsaggal, alnokſsaggal, fôſvenſeggel, gonozſsaggal. Rakvak iregyſeggel, gyilkoſſaggal, haborgaſſal, csalardſsaggal, feslôt erkûlcsel, ſugarlok, ragalmazok, ISTEN gyûlôlôk, boſſuſag tevôk, kevelyôk, dicsekôdôk, gonoſſoknak talaloi, ſûlejeknek engedetlenek, ertetlenôk, alhatatlanok, vakmerôk, fogadaſoknak fôl bontoi, ſeretettûl idegenek, irgalmatlanok: Kik az Iſtennek igaz iteletit ertven (hogy az kik ez feleket cselekôdnek meltok legyenek az halalra) nem csak azokat cselekôdik, de mentegetik-is azokat az kik ezt cselekôdik. [b] 1. *Ioan.* 2. 9,10,11. Az ki azt mondgya hogy az vilagoſſagban vagyon, es az ú attyafiat gyûlôli, az ſetetſegben vagyon mind ez ideiglen. Az ki ſereti az ú attyafiat az vilagoſſagban marad, es botrankozas ú benne nincsen. Az ki penig gyûlôli az ú attyafiat, az ſôtetſegben vagyon, es az ſôtetſegben jar, es nem tudgya hova megyen, mert az ſôtetſeg meg vakitotta az ú ſemeit. [c] 1. *Ioã.* 3.15. Valaki gyûlôli az ú attyafiat, gyilkos: Tudgyatok penig hogy egy gyilkoſnak ſincsen ú magaban maradando ôrôk elete.

CVII. KERDES.

Elege az hogy ha mi akkepen az mint mondad ſenkit meg nem ſlünk?

Nem eleg: Mert mikor Iſten az haragot, iregyſegôt es gyûlôſeget karhoztattya, azzal azt kivannya hogy az mi felebaratunkat ſinten ugy ſereſsük mint magunkat, [a] es hogy emberſeggel, [b] engedelmeſſeggel, ſilid erkûlcsel, es irgalmaſſag tetellel legyûnk ú

[a] *Matth.* 22. 39. Szereſſed az te felebaratodat, mint tennen magadat. *Matth.* 7. 12. Mindeneket azert az mellyeket akartok hogy az emberek ti veletôk cselekedgyenek, ti-is akkepen cselekedgyetôk ú velôk. Mert ez az tôrveny es az Prophetak. [b] *Rom.* 12.10. Az attyafiui ſeretetnek altala legyetôk egy-mas ſeretôk tiſtôlettel egy maſt elôl veven. [c] *Epheſ.* 4. 1,2,3. Kerlek ezo-

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

hozza, [c] es valamiből kara követkőznek az mi tehetségünk ſerint el teritſük azt ő rola. [d] Vegezetre mindenekhőz oly ſivel es akarattal legyűnk, hog még ellenſegünkel-is őrömeſt jol tegyűnk. [e]

kaert titőket en ki fogoly vagyok az Urban, hogy ugy jarjatok mint melto az hivatalhoz az melyre hivattattatok minden alazatoſſaggal es ſilidſeggel, csendeſs elmevel, eggyitők az maſtokat el tűrven az ſeretetnek altala. Igyekőzven meg tartani az Lelőknek eggyeſſeget az bekeſegnek kőtele altal. *Galat.* 6. 1. Attyamfiai még ha foglalatos lejend-is valamely ember valami bűnben, ti az kik Lelkiek vattok, helyere allaſſatok, az ollyan embert ſilidſegnek Lelkevel, meg gondolvan te magadat, hogy te-is keſertetben ne eſſel. Egymaſnak terhet viſellyetők, es ekkepen tellyeſitſetők be à Chriſtuſnak tőrvenyet. *Matt.* 5. 5. Bodogok az ſilidők, mert ők őrőkſegűl birjak ez főldet. *Luc.* 6. 36. Legyetők ezokaert irgalmaſok, mikepen az ti Attyatok-is irgalmas. [d] *Exod.* 23. 5. Ha latandod annak ſamarat az ki tegedet gyűlől, hogy az terőh alat el eſik, nemde el megye mellette, es el hagyode útet? Sőt inkab ſegelven neki emeld fől útet. [e] *Matth.* 5. 44,45. En penig mondom ti nektek ſzereſſetők az ti ellenſegteket, aldgyatok azokat az kik atkoznak titőket, jol cselekődgyetők azokkal az kik gyűlőlnek titőket, es kőnyőrőgjetők azokert, az kik haborgatnak titőket, es úldőznek titőket. Hogy leheſſetők az ti Attyatoknak fiai, ki az egekben vagyon. Mert az ú napjat fől tamaſtya az gonoſsokra es az jokra, es eſsőt ád az igazakra es az hamiſsakra. *Rom.* 12. 20,21. Ha annak okaert ehőzik az te ellenſegőd, adgy etelt neki, ha ſomehozik adgy italt neki. Mert ezt cselekődven tűzes űſsőget gyűyteſs az ú fejere. Meg ne győzetteſſel az gonoztul: de győzd meg az jo altal az gonozt. *Prov.* 25. 22,23. Ha ehőzik az ki gyűlől tegedet, adgy kenyeret ú neki enni, ha ſomehozik adgy vizet ú neki innya. Mert igy eleven ſenet gyűytez az ú fejere.

Dom: 41.

CVIII. KERDES.

Micsoda az hetedik parancsolatnak ertelme?

Ez hogy az Iſten minden fertelmeſſegőt utal [a] es ezokaert mi nekűnk-is ugyan valoban gyűlőlnűnk es utalnunk kel. [b] Viſzontag merteklető ſſen, jamborul es tiſztan [c] kel elnűnk, mind az ſent hazaſsag-

[a] *Levitic.* 18. 27,28,29. Miert hogy mind ezőket ez utalatoſſagokat annak á főldnek lakos emberi cselekőttek kik ti előttetők voltanak ugy annyira hogy az főld meg főrtőztetőt legyen tűlők. Ezokaert az főld nemde nem okade ki titőket, ha azt meg főrtőztetitők mikepen ki okat-

ban, és mind annak kivûle valo eletben, [d]

ki okatta azt az nemzetſeget melyti elõttetõk volt. Mert valakik cselekõdik ezõket ez utalatoſſagokat, azoknak eletük ki vagattatik az û nepe kõzzûl. [b] *Epiſt. Iudæ* 22,23. Es nemellyeken meg valaztvan úket kõnyõrûllyetõk. Nemellyeket penig rettentes altal tartſatok meg, ki ragadvan úket az langbol, gyûlõlven meg csak ruhajokat-is, mely meg fõrtõztetõt azoknak teſtõknek illeteſetûl. [c] 1. *Theſſal.* 4. 3,4,5. Mert ez az Iſtennek akarattya, tudni illik, hogy û neki magatokat ſentõllyetõk, az az, hogy megh tartoztaſſatok magatokat az paraznaſagtul. Es hogy ti kõzzûletõk minden tudgya birni az û edenyet ſentſeggel es tiſteſſeggel, nem az gonoz kivanſagnak indulattyaval, mint az Poganyok, kik nem iſmerik az Iſtent. [d] *Hebr.* 13. 4. Tiſteletõs es bõcsületes mindenek elõt az hazaſſag es az fertelõm nelkûl valo ágy. Az paraznakat penig es az hazaſſag tõrõket megh iteli az Iſten. 1. *Corint.* 7. 4. Az aſſonyiallat az únnõn teſtevel nem bir, de az ferfiu, haſonlatoskepen penig az ferfiu is az õ tulaydon teſtevel nem bir, hanem az õ feleſege.

CIX. KERDES.

Semmitûl nem tilte egyebtûl Iſten ez parancsolatban hanem csak az paraznaſagtul, es ezfele egyeb fertelmeſſegtûl?

Miert hogy az mi teſtünk es Lelkünk az ſent Lelek Iſtennek Templomi, azt akarja Iſten hogy mind az kettõt ſentûl es tiſtan birjuk. Es ezokaert minden undok cselekõdetõket, fõmerõm nelkûl valo magunk viſeleſet, parazna beſedõket, [a] ektelen gondolatokat, fõrtelmes kivanſagokat, [b] es valami embert ez fele dolgokra haythatna, azt mindeneſtûl fogva meg tiltya. [c]

[a] *Epheſ.* 5.3,4. Paraznaſag penig es minden tiſtatalanſag avagy fõſvenſeg, ingyen ſe nevezteſſek ti kõzõttetõk, az mint illik az ſentekhõz. Se undok, ſe kaba bolond beſedõk, ſe tragar vagy ſatyar beſedõk, az mellyek nem illendõk, hanem inkab hala-adas. 1. *Corint.* 6. 18,19,20. Tavoztaſſatok el az paraznaſagot. Minden bûn az mellyet az ember teſen az teſtnek kivûle vagyon, de az ki paraznalkodik az únnõn teſte ellen vetkõzik. Avagy nem tudgyatoke, hogy az ti teſtõtõk temploma az bennetõk lakozo Szent Leleknek, az kit az Iſtentûl võttetõk es nem vattok tünnõn magatoke. Mert arron valtattattatok meg: Dicsõitſetõk azert az Iſtent az ti teſtetõkben, es az ti lelketõkben

mellyek az Istene. [b] *Matth.* 5.27,28. Hallottatoke hogy á reghieknek mondattatot legyen: Ne paraznalkodgyal. De en mondom tinektek hogy minden valaki tekint az aſſonyiallatra, annak gonoz kivanaſara, immar paraznalkodot vele az ú ſiveben. [c] *Epheſ.* 5.18. Es borral megh ne reſegődgyetők, melyben mertekletlen elet vagyon, de be tellyeſedgyetők ſent Lelekkel. 1. *Corinth.* 15.33. Ne tevelyegyetők: Meg rontyak az jo erkúlcsőket az gonoz beſzelgeteſők.

Dom: 43.

CX. KERDES.

Mit tilt meg Isten az nyolczadik parancsolatban?

Nem csak azokat az lopaſokat [a] es ragadozaſokat, [b] mellyeket az kúlſő fejedelem meg bűntet, Hanem az lopaſnak neve alat be foglal az eletnek kereſeſeben valo mindenfele gonoſz meſterſegeket es penz halazaſokat, kikvel az maſen kapdoſunk, es avagy erő hatalommal, avagy valami igazſagnak ſine alat mienke akarjuk tenni, [c] Mineműek ezek, az hamis mertek, [d] nem igaz ſing, (rőf) nem egy arant valo merő edeny es font [e] hitvan marhanak jo gyanant valo arulaſa es dicsereſe, ál penz, uſura [f] avagy akar mi egyeb kereskedeſnek ura es modgya, mellyet az Isten megh tiltot. Ide ſamlaly minden telhetetlenſeget, [g] es az Isten ajandekinak fokkepen valo tekozlaſit, es azokval gonoſul valo elest.

[a] 1. *Corinth.* 6.10. Sem az lopok, ſem az főſvenyők, ſem az reſőgeſők, ſem az ſitkozodok atkozodok, ſem az ragadozok, az Istennek orſaganak őrőkőſi nem leſznek.

[b] 1. *Corinth.* 5.10. De nem mindeneſtűl fogvan ez vilagnak paraznaival, avagy főſvenyivel, avagy koborloival, avagy balvanyozoival. Mert igy bizonyara ki kellene mennetők ez vilagbol. [c] *Luc.* 3.14. Es monda Ianos az vitezőknek: Senkit meg ne haborgaſſatok, ne fortelyoskodgyatok, es megh elegedgyetők az ti ſoldotokkal. 1. *Theſ.* 4.6. Senki meg ne nyomoritſa, meg ſe csallya attyafiat valaminemű dologban. Mert az Ur ál boſſut mind ezőkert, mikepen annak előtte is megh mondottuk ti nektek es bizonſagot tőttűnk rola. [d] *Prov.* 11.1. Az hamis es csalard fontot avagy ſerpenyőt gyűlőli az Ur, de az igaz font, es mertek kedves az ű ſeme előt. *Et* 16.11. Az mertek es az ſerpenyő az Urnak iteleti, es minden tafolyban levő mertekők az ű alkotmany *Ezechiel.* 45.9,10. Azt mondgya az Ur Isten: Igen el

mentetők

mentetők benne ti Iſrael fejedelmi: Szűnnyetők meg immar az alnokſagtul, es az puſtitaſtul, es cselekedgyetők iteletőt es igazſagot, es tavoztaſſatok el az en nepemtűl az ti fortelyozaſtokat, mellyel ſokakat őrőkſegőkből ki forditotok. Ezt mondgya az UR Iſten: Igaz fontotok, kőblőtők es mertektők legyen. Az Epha es az Bathus egy arant valo legyen.

Deut. 25. 13, 14, 15. Ne legyen az te ſakcsodban avagy taslyodban ket fele mertek, nagy es kicsin. Hazadban ſe legyen ket fele kőből, nagy es kicsin, tőkelletős es igaz mertekőd es kőblőd legyen te neked, hogy hoſſu ideig ely ez főldőn, mellyet ád te neked az te URAD Iſtenőd. c *Pſal.* 15. 5. Az ki penzet nem adgya uſurara es ſemmi ajandekot el nem veſőn az artatlan ellen. Az ki ez dolgokat cselekőſi, az ſoha őrőkke el nem veſ. *Luc.* 6. 35. Sőt ſereſsetők az ti ellenſegtőket es jol tegyetők, es kőlcsőn adgyatok, ha ſinten ſemmit viſſa nem vartok-is benne, es leſen az ti jutalmatok ſok, es leſitők amaz főlſegnek fiai, mert ű jol tevő az hala-adatlanokhoz es gonoſokhoz-is. f 1. *Corinth.* 6. Sem lopok, ſem telhetetlenők, ſem reſőgőſők, ſem ſitkozodok, ſem ragadozok, az Iſtennek orſagat őrőkſegűl nem veſik. g *Prov.* 5. 16. Az te kut fejeid ki follyanak, es az te vizeidnek csőrgetegi az uczakra ki ſarmaſſanak, csak te birjad egyedűl azokat, es nem az idegenek te veled eggyűt.

CXI. KERDES.

Mellyek azok az dolgok, kiket Iſten itt parancsol?

Hogy felebaratomnak haſznat es elő-menetit, az menire en tűlem lehet ſegitſem es őregbitſem, ű vele ugy cselekedgyem, az mint egyebektűl kivannam hogy en velem cselekedgyenek, a dolog tetelem ben hivſeges es ſzorgalmatos legyek, hog egyebeknek-is az ű ſűkſegőkben es nyomoruſagokban ſegitſeggel leheſsek. b

a *Matth.* 7. 12. Mindeneket azert az mellyeket akartok hogy az emberek ti veletők cselekedgyenek, ti-is akkepen cselekedgyetők ű velők: Mert ez az tőrveny es az Prophetak. b *Epheſ.* 4. 28. Az ki lop vala, többe ne lopyon, de ſőt inkab munkalkodgyek, cselekedven jot kezeivel, hogy legyen mit adni az ſűkőlkődőnek.

CXII. KERDES.

Mit kivan az kilenczedik parancsolat?

Dom: 43.

Ezt, hogy valaki ellen hamis tanubizonſag tevő beſedet ne mondgyak,[a] ſenki beſedet hamis értelemre ne magyarazzam,[b] ſenkit ne ragalmazzak, ſe ſidalmazzak,[c] ſenkit ok nelkűl es tőrventelen ne karhoztaſſak,[d] hanem hogy minden-fele hazugſagot, csalardſagot, mint őrdőgnek ſajat cselekedetit,[e] ha Iſtennek az ű rettenetes haragjat ream nem akarom gerjeszteni minden ſzorgalmatoſſaggal el tavoztaſſak,[f] tőrvenkőzesben vagy tőrven-tetelben es egyeb dolgokban-is igaz beſedű legyek, es azt az mint à dolog vagyon bizvaſt es alhatatoſſan megh mondgyam,[g] Ezeknek felette egyebeknek hirűket nevűket es titkeſſegűket az menire tűlem lehet oltalmazzam es őregbitſem.[h]

[a] *Prov.* 19. 5,9. Az hazug bizonſag bűntetetlen nem marad es az ki mindenkoron hazugſagot ſol, el veſz az. *Et* 21. 28. Az hazug bizonſag el veſz, es az veſteg halgato ferfiu mind őrőkke ſol. [b] *Pſal.* 15. 3. Az ki nem ragalmaz ſenkit az ű nyelvevel, ſem nem cselekőſik gonoz az ű felebarattyanak, es el nem ſenvedi, hogy valaki meltatlan ſidalommal es gyalazattal illeſſe az ű attyafiat. [c] *Rom.* 1. 28. Es mikepen nem tetzőt az ő nekik, hogy az Iſtent tartanak iſmeretben: azonkepen atta az Iſten űket el fordult elmere, hogy cselekednek azokat, az mellyek nem illenek. Kik tellyeſők minden hamiſſaggal, paraznaſaggal, alnokſaggal, főſvenſeggel, gonozſaggal. Kik rakvak iregyſeggel, gyilkoſſaggal, haboruſaggal, csalardſaggal, feslőt erkűlcsel. Sugarlok, ragalmazok, Iſten gyűlőlők, boſſuſag tevők, kevelyők, dicsekődők, gonoſoknak talaloi, ſűlejőknek engedetlenők, ertetlenők, alhatatlanok, vakmerők, fogadaſoknak fől bontoi, ſeretettűl idegenők, irgalmatlanok, kik az Iſtennek igaz iteletit ertven (hogy az kik ezfeleket cselekedven meltok legyenek az halalra) nem csak azokat cselekődik, de mentegetik-is azokat, az kik ezőket cselekedik. [d] *Matt.* 7. 1,2. Mert az mely itelettel itelők azzal itelettők megh. Es az mely mertekkel mertők, viſontag azzal mernek ti nektők. *Luc.* 6. 37. Ne itellyetők, es meg nem iteltettők. Ne karhoztaſſatok es nem karhoztattattok. Megbocsaſſatok, es meg bocsattatik ti nektők. [e] *Ioan.* 8. 44. Ti az őrdőg attyatul vattok, es az ti Attyatoknak kivanſagat akarjatok megh cselekedni. Az gyilkos volt kezdettűl fogvan, es az igazſagban megh nem allot. Mert nincsen igazſag ű benne. Valamenyiſőr hazugſagot ſol, ůnnőn magatul ſol. Mert hazug es az hazugſagnak attya. [f] *Prov.* 12. 22. Az hazug ajakakat utallya az Ur, az ki penig igazſagot ſol, kedvelli azt. *Et* 13. 5. Az hazug beſedet gyűlőli az

igaz

ſigaz ember, de az gonoz nem jambor embert az utalatoſſa teſi es megh ſegyőniti. 2 1. *Corinth.* 13. 16. Az ſeretet nem őrúl az hamiſſagnak, hanem őrúl az igazſagnak. *Epheſ.* 4. 25. Annak-okaert el hadgyatok az hazugſagot, es ki ki mind igazat ſollyon felebarattyanak. Mert egy-mas tagjai vagyunk. h 1. *Petr.* 4. 8. Mindeneknek előtte penig egy-mashoz buzgo ſeretettel legyetők. mert az ſeretet el fődőzi az vetkőknek ſokaſagat.

CXIII. KERDES.

Dom: 44.

Mit tilt meg az tizedik parancsolat?

Hogy csak valami kitſin kivanſaggal-is, avagy gondolattal az mi ſivúnk ſoha ne vágya kozzek az Iſtennek csak egy parancsolattya ellen-is jarni. De hogy mindenkoron ſivúnk ſerint utallyunk minden bűnt, es viſzontag minden igazſagban győnyőrkődgyünk.

Rom. 7. 7, 8. Mert az gonoz kivanſagot nem iſmertem volna ha az tőrveny azt nem mondotta volna: Ne kivany. De alkolmatoſſagot veven az bún az parancsolatnak altala nemze en bennem minden kivanſagot. Mert az tőrveny nelkúl az bún meg holt.

CXIIII. KERDES.

S-meg tarthattyake azok tőkelletőſſen ez parancsolatokat, az kik Iſtenhőz megh tertenek?

Semmikeppen nem: Mert męg az Szentőkben-is mig itt ez vilagon elnek ez parancsolatokhoz valo engedelmeſſegnek csak kitſin kezdeti vagyon a De mind az altal az menire tűlűnk lehet, ugyan valoban es nem tetteteskepen igyekeznek elni az Ur Iſtennek, nem csak egy-nihany parancsolattya ſerint, hanem minden parancsolattya ſerint, b

a 1. *Ioh.* 1. 8, 9, 10. Ha mondandgyuk hogy bűnűnk nincsen mi magunkat megh csallyuk es nincsen igazſag mi bennűnk. Ha meg vallandgyuk az mi bűneinket, hiű es igaz hogy meg bocsaſſa mi nekűnk az mi bűneinket, es megh tiſtitſon minket minden hamiſsagbol. Ha mondandgyuk hogy mi nem vetkőztűnk, hazugga teſſűk útet, es az ű beſede nincsen mi bennűnk. *Rom.* 7. 14, 15. Mert tudgyuk hogy az tőrveny lelki. En penig teſti vagyok el adattatvan, hogy az bűnnek alaja vettettetnem. Mert az mit

mit cselekeßem eßemben nem veßem. Mert nem azt cselekedem az mit akarok, hanem az mit gyűlőlők azt cselekedőm. *Eccleſ.* 7. 21. Mert nincsen csak egy igaz ember-is ez főldőn az ki jot cselekődgyek, es nem vetkőznek. [b] *Rom.* 7. 22,23. Mert győnyőrködőm az Iſtennek tőrvenyeben az belső ember ßerint. De mas tőrvent latok az en tagaimban, az ki ellenben hadakozik az en elmemnek tőrvenyevel. Es foglyava teßen engemet az bűnnek tőrvenyenek, az mely vagyon az en tagaimban. *Iacob.* 2. 10, 11. Mert valaki mind az egeß tőrvent meg tartandgya, eggyikben penig megh tantoroßik, mindeniknek let meg ßegője. Mert az ki mondotta: Ne paraznalkodgyal, ez azt-is mondotta: Ne őly, Hogy ha nem paraznalkodol, de azert gyilkoſſagot cselekőßől, lőttel altal hagoja az tőrvennek.

CXV. KERDES.

Miert akarja tehat az Iſten az ő Tőrvenyet ollyan kemenyen es nyilvan hirdetteini, hogy ha ſenki nincs az ki azt ez vilaghi eletben meg tarthatna?

Előßőr azert, hogy tellyes eletűnkben mind inkab inkab meg iſmerjűk, mely igen nagy haylandoſaga legyen az mi ter meßetűnknek az bűn tetelre [a] es annival inkab kivanniok bűneinknek bocsanattyat, es az Chriſtusban valo megh igazulaſt. [b] Maſodßor, hogy mindenkor arra erőlkődgyűnk, arrol gondolkodgyunk, es az Attya Iſtentűl Szent Leleknek ajandekat kerjűk, hogy naponkent inkab inkab megh uyitaſſunk az Iſtennek abrazat tyara, mind addiglan, miglen oßtan veghre ez vilagbol valo ki mulaſunknak utanna, az

[a] 1. *Ioan.* 1. 9. Ha meg vallandgyuk az mi bűneinket, hiű es igaz, hogy meg bocsaſſa mi nekűnk az mi bűneinket, es meg tißtitſon minket minden hamiſsagbol. *Pſalm.* 32. 5. De minek utanna az en bűnemet te neked tuttodra adam, es az en hamiſſagomat el nem fődőzem, mondam: Vallaſt teßők az en bűneim felől az Urnak, es te mindgyaraſt meg bocsatad az en bűneimnek hamiſſagat. [b] *Rom.* 7. 24, 25. En ßegeny nyavalyas ember, kicsoda ßabadit meg engemet ez halalnak alaja vettetőt teſtből? Halakat adok az Iſtennek az mi Urunk Iesus Chriſtuſnak altala. Hat ezokaert ugyan ennőn magam elmemmel ſzolgalok az Iſten tőrvenyenek, teſtőmmel penig az bűnnek tőrvenyenek. [c] 1. *Corinth.* 9. 24. Nem tudgya-

mi előnkben tetettetőt tőkelleteſſegőt vigan meg nyerheſſük. c

tudgyatoke hogy az kik pallyat futnak, jollehet mindnyajan futnak, de csak egy veſi el az jutalmat? Ugy fuſſatok hogy el vegyetők az jutalmat. Minden bay vivo pedik mindenőkben megh tartoztattya magat. Es azok bizonyaval azert tuſakodnak hogy az el veſendő koronat el veheſſek, mi peniglen hogy az rothadatlant. *Phil.* 3. 12,13,14. Nem hogy immar meg fogtam vagy el ertem volna az czelt, avagy hogy immar tőkélletes volnek, de igyekezőm utanna hogy ha meg foghatnam, es ezokaert meg fogattam az Ieſus Chriſtuſtul. Attyamfiai en nem velem hogy meg en el ertem avagy meg foghtam volna az czelt. Ez egyre tőrekődőm penig, hogy az mellyek hatra vadnak el feleitven, az mellyek penig meg oda előve vadnak azokra igyekőzven az czelhoz ſietők menni, az Iſtennek mennyei hivatalanak jutalmara az Chriſtus Ieſuſnak altala.

AZ KŐNYŐRGESRŐL
avagy Imadſagrol.

CXVI. KERDES.

Dom: 45.

Az Kereſztyenőknek miert ſükſeges az kőnyőrges avagy Imadkozas?

Mert az kőnyőrges fő es kivaltkepen valo reſe annak az haladatoſſagnak mellyet az Iſten mi tőlünk kivan. a Annak felette mert csak azoknak adgya az Iſten az ő kegyelmet es ſzent Lelket az kik ezőket igaz es valoſagos fohazkodaſokkal ſűnetlen ő tőle kerik, es ezokaert ő neki halakat adnak, b

a *Pſal.* 50. 14. Aldozzal az Iſtennek dicseretnek aldozattyaval es ad meg az főlſeges Iſtennek az te fogadaſidat. Hiv ſegitſegől engemet az te nyomoruſagodnak idejen es meg ſabaditlak tegedet, es te az utan dicsiry engemet. b *Matth.* 7. 7,8. Kerjetők es az mit kertek meg adatik ti nektek, kereſſetők, es az mit kereſtők megh lelitők, kőrgeſſetők es ayto nittatik ti nektek. Mert valaki kęr az mit kęr megh adatik neki, es az ki keres az mit keres azt meg talallya, es az zőrgetőnek ayto nittatik. *Sic & Luc.* 11. 9, 10. *Matth.* 13. 12. Mert az kinek vagyon annak adattatik

dattatik es az inkab fogh bevólkódni, az kinek penig nincsen még az-is az mie vagyon el vetetik túle. Ide tartozik az fólsó mondas-is, *Psal.* 50. 14.

CXVII. KERDES.

Minemű dolgok kivantatnak ahoz az imadsaghoz, az mely az Isten előtkedves fokot lenni, es az mellyet ü meg fokot halgatni?

Hogy csak egyedúl az igaz Istentúl, ki az ú sent igejeben magat ki jelentötte,[a] mindeneket az mellyeket parancsolt hogy ú túle kerjünk,[b] sivúnknek igaz indulattyabol kerjünk,[c] az mi sükólkódesünket es nyavalyasagos voltunkat belsókepen valoban megh ismerven,[d] az Isteni fólsegnek előtte magunkat alazatossan le bocsassuk,[e] es ehóz ez erós fundamentomhoz tamazkodgyunk,[f] hogy mi az Istentúl, noha meltatlanok vagyunk, de mind az altal az Christusert bizonnyal meg halgattatunk,[g] az mikepen mi nekúnk az ú sent igejeben meg igerte.[h]

[a] *Ioan.* 4. 22, 23, 24. Ti imadgyatok az mit nem tudtok, mi imadgyuk az mit tudunk, mert az idvósseg az Sidok kózzúl tamadot. De el jút az ora es mostan vagyon mikoron az igaz imadkozok imadni fogjak az Attya Istent Lelekben es igazsagban. Mert az Attya Isten-is illyetenóket keres kik útet imadgyak, Lelki allat az Isten, es azoknak kik útet imadgyak Lelekben es igazsagban kel imadni. [b] *Rom.* 8. 26, 27. Szinte azonkepen az Lelek segiti az mi erótlenseginket, mert imadsagunkba mit kerjúnk, ugy az mint kel kernúnk nem tudgyuk: De az Lelek esedezik mi erettúnk megh mondhatatlan fohazkodasokkal, Az ki peniglen az embereknek siveket visgallya, jol tudgya mi legyen az Leleknek akarattya, mert Isten serint esedezik az sentekert. 1 *Ioan.* 5. 15. Es ha tudgyuk hogy ú megh halgat minket mind azokban valamellyeket ú túle kerúnk, tudgyuk hogy ú túle vadnak az keresók az mellyeket kertúnk ú túle. Ide tartozik az fólló mondas is, *Ioan.* 4. 22, 23, 24. [c] *Psalm.* 145. 18, 19, 20. Kózel vagyon az Ur mind azokhoz, valakik útet igazsagbol hijak segitsegre. Be tellyesiti penig minden akarattyukat az útet felóknek, ez az ú kialtasokat meg halgattya es úket meg tartya. Az Ur meg órzi mind azokat, valakik útet seretik, es minden hitetleneket el vesst. [d] 2. *Paralip.* 20. 12. Mi Istenúnk, nemde nem itelóde megh úket? Mi bennúnk bizonya-

ga nincsen oly erő, kivél ez nagy megh mondhatatlan sokasagnak, az mely most mi ellenünk jű, ellene alhatnank, nem tudgyuk mit kellyen mi nekünk cselekednünk, de csak te read neznek URAM ISTEN az mi szemeink. e *Psal.* 2. 11. Szolgallyatok az Urnak felelemben, es vigadgyatok rettegessel. *Et* 34. 14. Közel vagyon az UR azokhoz, kik töredelmes szivel vadnak, es megh tartya azokat, kiknek töredelmes Lelkök vagyon. *Esa.* 66. 2. Mind ezők az en kezemnek alkotmanyi, es mind azok en altalam cselekőttettenek, azt mondgya az UR: Rea tekintők penig az szegenre, es arra az ki töredelmes szivel vagyon, es ki az en beszedemre ugyan megh rőszket. f *Rom.* 10. 14. Mikepen hijak azt segitsegül az kiben nem hittenek, mikepen hisznek penig annak az ki felől nem hallottanak, mikepen hallanak penig az tanito nelkul. *Rom.* 8. 15, 16. Nem vőttetők az szolgalatnak Lelket viszontag felelemre, de vőttetők az fiuva fogadasnak lelket, ki altal kialtyuk ezt, hogy Attyam, Attyam. Mely szent Lelek bizonsagot teszen, az mi lelkünkel egyetemben hogy mi Istennek Fiai vagyunk. *Iacob.* 1. 6, 7, 8. De kerjen hittel es bizodalommal semmit nem ketőlkődven. Mert az ki ketőlkődik hasonlatos az tengeren valo habhoz, mely az szeltül idestova verettetik es hanyattatik. Ne vellye azert az ember, hogy ű valamit venne az Istentül. Az ket szivű ember alhatatlan minden dolgaiban. g *Ioan.* 14. 13, 14, 15, 16. Es valamit az en nevemben kerendőtők, azt meg adom ti nektek, hogy dicsőitessek az Attya az ű Fiaban. Ha valamit kerendőtők az en nevemben en megh adom. Ha szerettők engemet az en parancsolatimat megh tartsatok. En penig kerem az en Attyamat, es mas vigasztalot ád ti nektek, hogy ti veletők maradgyon mind őrőkke. *Et* 15. 16. Nem ti valasztottatok engemet, de en valasztottalak titőket, es rendeltelek titőket, hogy el menven, jo gyümölcsőt teremcsetők es az ti gyümölcsetők megh maradgyon, hogy valamit kerendőtők az Attyatul en nevemben, meg adgya ti nektek. *Et* 16. 23. Bizony bizony mondom ti nektek, hogy valamit kerendőtők az Attyatul en nevemben, meg adgya ti nektek. *Daniel.* 9. 17, 18. Most azert mi Urunk Istenünk halgasd meg az te szolgaidnak fohaskodasat es könyörgeset, es az te el pusztittatot szent Templomodhoz mutasd vigh orczadat az Urert. En szerelmes Istenem hayts hozzank az te füleidet, hogy meg halgas minket, es nyisd meg az te szemeidet, hogy lassad az mi el pusztulasunkat, es az varast az mellyen az te nevedet hittak segitsegre. Nem az mi igazsagunkhoz bizvan könyörgünk neked alazatossan, hanem az te nagy irgalmassagodat remelven. h *Matth.* 7. 8. Valaki kerend, azt az mit ker el veszi, es az ki mit keres megh talallya, es az zörgetőnek ayto nyittatik. *Psalm.* 143. Halgasd meg URAM az en imadsagomat, es figyelmez az en könyörgesimre, az te alhatatossagodert es igazsagodert halgas meg engemet.

CXVIII. KERDES.

Mellyek azok az mellyeket Iſten parancsol, hogy ő tüle kerjünk?

Minden lelki es teſti ſükſeges dolgok,[a] az mellyeket az mi Urunk Ieſus Chriſtus be foglalt abban az könyörgő imadſagban, az melyre ű maga minket meg tanitot.

[a] *Iacob.* 1. 17. Minden jo adomany es minden ajandek fogyatkozas nelkűl valo, onnan főllyűl az vilagoſſagnak attyatul ſall ala kinel nincsen el valtozas, avagy el fordulaſnak csak arnyekozaſa-is. *Matt.* 6. 33. Kereſſetők leg előſőr az Iſtennek orſagat, es annak igazſaſagat, es mind ezők meg adattatnak ti nektek.

Dom: 45.

CXIX. KERDES.

Mellik az az könyörgő Imadſag?

Mi Attyank, ki vagy mennyegben,[a] Szentőlteſſek meg az te neved. Iűjön el az te orſagod, legyen az te akaratod, mikepen az mennyegben, azonkepen ez főldön-is. Az mi minden napi kenyerünket ad meg mi nekünk ma, es bocsaſd meg mi nekünk az mi vetkeinket, az mikepen mi-is meg bocsatunk ellenünk vetetteknek. Es ne vigy minket az keſertetben. De ſabadits minket az gonoſtul. Mert tied az orſag, tied az hatalom es az dicsőſeg, mind őrőkkön őrőkke, Amen.

[a] *Matt.* 6. 9, &c. Ti ezokaert ekkepen könyőrőgyetők: Mi attyank ki vagy mennyeghben, Szentőlteſſek megh az te neved. *Luc.* 11. 2, 3, 4. Monda penig ű nekik: Mikor imadkoztok ezt mondgyatok. Mi attyank, ki vagy az, &c.

Dom: 46.

CXX. KERDES.

Miert parancsollya az Chriſtus hogy az Iſtent könyörgesünkben igy ſollitſuk meg: Mi Attyank?

Hogy mindgyarast az imadſagnak kezdetiben Iſten Fiai-

Matth. 7. 9, 10, 11. Mert kicsoda az ti közzületők az ember, az ki kővet adgyon az ű fianak, mikoron kenyeret

hoz illendő tiſteletőt, es az Iſtenhőz valo bizodalmat ſőrőzzőn mi bennünk, melynek fundamentomanak kel lenni az mi imadſagunknak, tudni illik, hogy az Iſten az Chriſtuſert mi nekünk, Attyanka lőtt, es vala-mellyeket igaz hittel ű tűle kerünk, ſokkal inkab meg adgya mi nekünk, hogy nem mint az mi ſűleink, kik ez földi jokat tűlünk meg nem tagadnak.

nyeret ker tűle, avagy ha halat kerend, nemde kigyot áde ű neki. Annak-okaert ha ti, holot gonoſok legyetek, jo ajandekokat tuttok az ti fiaitoknak adni: Menyivel inkab az ti Atyatok, à ki mennyegben lakozik, jokat ád azoknak kik ű tűle kernek. *Luc.* 11. 11,12,13. Ki volna az kőzzűletők ki Attya leven, ha az ű fia ű tűle kenyeret kerne, hog kővet adna neki? Avagy ha halat kerend, nemde az halert kigyot áde neki? avagy ha tikmonyat kerend, nemde Scorpiot áde neki? Ha ezokaert, holot ti gonoſok leven jo adomant tuttok adni az ti fiaitoknak. Mennyivel inkab az ti mennyei Attyatok ád ſent Lelket azoknak, az kik ű tűle kerendik?

CXXI. KERDES.

Miert teſi hozza ezt-is: ki vagy mennyegben?

Hog az Iſtennek mennyei főlſegeről ne gondolkodgyunk ugy mint valami alavalo es ez földi dolog felől. [a] Annak felette hogy minden lelki es teſti ſűkſeges dolgokat az ű mindenhatoſagatul varjunk, [b]

[a] *Ierem.* 23. 23, 24. Nemde en nem vagyoke kőzel valo ISTEN azt mondgya az UR: Es nem vagyok tavul valo Iſten. Vallyon s-valaki el reythetie valami reytok helyen ugy magat, hogy en tőbbe ű tet ne lathaſſam, azt mondgya az UR: Nemde en nem tőltőme be az eghet es az főldet, azt mondgya az UR. *Actor.* 17. 24,25,27. Az Iſten az ki ez vilagot teremtette es mindeneket valamellyek ez vilagon vadnak holot ű az eghnek es az főldnek Ura, kezzel csinalt Templomokban nem lakozik, ſem emberi kezekkel nem tiſtőltetik, mintha ſűkős volna valami allat nelkűl, holot ő adgyon eletet mindeneknek, es lehelletőt, es mindeneket. Hogy kereſnek az Iſtent, ha vala-mikepem tapogataſokkal útet meg talalhatnak.

[b] *Rom.* 10. 12. Ugyan azon mindeneknek URA ki mindenekhőz bűſeggel valo ſegitſeget mutattya, az kik útet ſegitſegűl hijak.

Mellik az első keres?

Szentőlteſſek meg az te neved, az az, Adgyad legh elől-ſőr Uram Iſten, hogy tegedet igazan meg iſmerjünk,[a] es az te minden cselekődetidben világoskodo mindenhatoſagodat, bőlcseſegedet, jo voltodat, igazſagodat, irgalmaſſagodat, es igaz mondaſodat meg becsűllyük, hirdeſsük es magaſztallyuk.[b] Tovabba hogy tellyes eletünket, gondolatinkat, beſzedinket, es cselekődetinket mindenkoron arra igazgaſſuk, hogy az te ſentſeges neved mi miattunk gyalazattal ne illetteſſek ne karomlattaſſek, de ſőt inkab tiſztőlettel es dicserettel magaſztaltaſſek.[c] Iſmerjetők megh az URAT, mert kicsintul fogva nagyig azt mondgya az UR. *Matth.* 16. 17. Bodog vagy te Simon Ionas fia: mert az teſt es az vér ezőket meg nem jelentette te neked, hanem az en ſent Attyam ki az mennyegben lakozik. *Iacob.* 1. 5. Hogy ha vala-mellyitők ſűkőlkődik bőlcseſeg nelkúl, kerjőn az Iſtentúl, ki mindeneknek nagy jo kedvel ád, es nem panaſollya, es adattatik ű neki. *Pſalm.* 119. 105. Az te iged az en labáimnak egő ſővetneke, es vilagoſſag az en utaimra. [b] *Pſal.* 119. 137, 138. Igaz vagy Uram es igaz az te iteletőd. Parancsolad Uram az te igazſagodat az te tanúbizonſagidban, es az igaz beſedet nagyon. *Luc.* 1. 47. *uſq; ad* 56. *verſum.* Akkoron monda az Maria: Fől magaſztallya az en eletem az Urat, es vigadoz az en lelkem az en idvőzitő Iſtenemben. Mert az ű ſolgalo leanyanak meg tekinte alazatos voltat. Es ime ennek utanna bodognak mondnak engemet minden űdőbeli emberek. Mert nagyſagos dolgokat cselekődek en velem az hatalmas kinek az ő neve ſent. Es kinek irgalmaſſaga

[a] *Ioan.* 17. 3. Ez az őrők elet, hogy csak tegedet iſmerjenek egyedúl igaz Iſtennek lenni, es az kit el bocsatottal az Ieſus Chriſtuſt. *Ierem.* 9. 23, 24. Ezt mondgya az UR: Ne dicsekődgyek az bőlcs az ű bőlcseſeſegebē, ſe ne dicsekedgyek az erős az ű erőſſegeben, ſe ne dicsekedgyek az kazdag az ű kazdagſagaba. De ebben dicsekődgyek à ki dicsekődni akar, hogy tud es iſmer engemet, miert hogy en vagyok az UR, ki irgalmaſſagot, iteletőt es igazſagot cselekeſzem ez főldőn. Annakokaert en egyedúl csak: ezőkben győnyőrkődőm azt mondgya az UR. *Et* 31. 33, 34. Ő kőzikben adom az en tőrvenyemet, es az ő ſivőkben be irom azt, es ő nekik Iſtenők leſſek, es úk ennekem nepeim leſſnek. Es nem tanittya többe ki ki mind az ű felebarattyat, avagy az firfi az ű attyafiat, ezt mondvan: mindnyajan megh iſmernek engemet kicsintul fogva nagyig azt mondgya az UR. *Matth.* 16. 17. Bodog vagy te Simon Ionas fia: mert az teſt es az vér ezőket meg nem jelentette te neked, hanem az en ſent Attyam ki az mennyegben lakozik. *Iacob.* 1. 5. Hogy ha vala-mellyitők ſűkőlkődik bőlcseſeg nelkúl, kerjőn az Iſtentúl, ki mindeneknek nagy jo kedvel ád, es nem panaſollya, es adattatik ű neki. *Pſalm.* 119. 105. Az te iged az en labáimnak egő ſővetneke, es vilagoſſag az en utaimra. [b] *Pſal.* 119. 137, 138. Igaz vagy Uram es igaz az te iteletőd. Parancsolad Uram az te igazſagodat az te tanúbizonſagidban, es az igaz beſedet nagyon. *Luc.* 1. 47. *uſq; ad* 56. *verſum.* Akkoron monda az Maria: Fől magaſztallya az en eletem az Urat, es vigadoz az en lelkem az en idvőzitő Iſtenemben. Mert az ű ſolgalo leanyanak meg tekinte alazatos voltat. Es ime ennek utanna bodognak mondnak engemet minden űdőbeli emberek. Mert nagyſagos dolgokat cselekődek en velem az hatalmas kinek az ő neve ſent. Es kinek irgalmaſſaga

időről

időről időre meg marad azokon az kik ůtet felik. Nagy hatalmaſſagot tőn az ů karjanak erejének altala, meg ronta az kevelyőket az ůſivőknek gondolattyaban, es le vonya à hatalmaſokat az ů ſekőkből, az alazatoſokat penig fől magaſtala. Az alazataſokat be tőtle nagy ſok jokkal, es az kazdagokat úreſſen bocsata: Hozza fogada az Iſraelt az ů ſolgajat, hogy megh emlekőznek az ů irgalmaſſagarol, mikepen ſollot az mi Attyainknak, Abrahamnak es az ů magvanak mind őrőkke. *Et verſu 68. uſq; ad 76.* Aldot az UR az Iſraelnek Iſtene hoģ meg latogatta es meg valtotta az ů nepet, es hogy az idvőſſegnek ſarvat fől emelte mi nekűnk az Davidnak az ů ſolgajanak hazaban, az mikepen ſollot az ů ſent Prophetainak ſajoknak altala, kik vilag kezdetitűl fogvan voltanak, hogy jővendőre meg ſabaditana minket az mi ellenſeginktűl, es mindeneknek kezekből, kik minket gyűlőlnek. Hogy irgalmaſſagot tenne az mi Attyainkal es meg emlekőznek az ů Sz. Teſtamentomarol es eskűveſeről, mely eskűveſt tőtt vala Abrahamnak az mi Atyanknak, tudnia illik, hogy ezt meg adna mi nekűnk, hogy az mi ellenſeginknek kezűkből meg ſabadulvan felelem nelkűl ſolgalnank az ů ſemei előt az mi eletűnknek minden napjaiban. *Pſal.* 143. 1,2,5,10,11,12. Halgaſd megh Uram Iſten az en kőnyőrgeſőmet, es figyelmezzel az en imadſagomra, az te igaz fogadaſidert es az te igazſagodert halgas meg engemet. Ne induly Uram pőrben az te ſolgaddal, mert megh nem igazithattya magat az te ſemeid előt csak egy elő ember is. Meg emlekőzem az regen el mult időkről, es meg gondolom minden te cselekődetidet, es beſellek az te kezeidnek alkotmanyarol. Tanits meg engemet hogy az te akaratodat cselekődgyem, mert te vagy en Iſtenem, es az te jo Lelkőd hordozzon engemet az igaz uton. Az te nevedert Uram meg eleveniteſ engemet, es az te igazſagodert megh ſabaditod az nyomoruſagbol az en Lekőmet. Es az te jo irgalmaſſagodert rontod megh URAM az en ellenſegimet, es el veſtőd mind azokat, valakik úldőzői az en eletemnek, mert en te ſolgad vagyok. *Et Pſalm.* 145. 8, 9, 17. Kegyelmes es irgalmas az UR, keſődelmes az haragra es nagy irgalmaſſagu. Io az UR ISTEN mindenőkhőz es az ů irgalmaſſaga vagyon minden alkotmanin. Igaz az UR ISTEN minden ů utaiban, es kegyelmes minden ů cselekődetiben. *Exod.* 34.6,7. Es mikoron az IEHOVAH el mult volna az Moyſes előt, az Moyſes nagy fől ſoval kialta: Uram Uram, erős Iſten, irgalmas, es kőnyőrűlő, keſődelmes az haragra az irgalmaſſagban es igaz mondasban bevőlkődő, ki meg tartod irgalmaſſagodat ſok ezőriglen, ki meg bocsatod az embereknek alnokſagokat, hamiſſagokat es bűnőket, de azt meg bocsatvan ſemmikepen bűntetetlen ez vilagon nem hagyod. Ki meg bűnteted az Attyaknak alnokſagokat az ů Fiokban es fioknak fiaiba harmad es negyed nemzetſegiglen. *Ierem.* 13. 3. Azt mondod Iſrael: Regen volt, hogy ennekem az IEHOVAH meg jelent. Az IEHOVAH penig ezt mondgya:

En tegedet örökke valo ſeretettel ſerettelek, es irgalmaſſagommal azert hozzam vontalak. *Et* 32. 18,19,40,41. Te ezöriglen irgalmaſſagot cſelekőſſől, es az Attyaknak alnokſagokat meg fizetőd az fioknak kebelükben kik ű utannok ſűlettetnek. Te vagy Uram amaz nagy ISTEN, erős es hatalmas, kinek te neked neved, Seregőknek Ura Iſtene: Nagy tanacsu es nagy cselekedetű, kinek ſemei nitvak az emberek fiainak utaira, hogy meg fizes kinek kinek mind az ű jaraſa ſerint, es az ű cselekődetinek erdeme ſerint. Kőtők ű velők örökke valo frigyőt-is, hogy ű túlők magamat el nem forditom, meſſe el nem tavozom, jol teven ű velők. Es az ű ſivőkben adom az en felelmemet, hogy en tűlem el ne ſakadgyanak. Es örűlők ű raytok jol teven ű velők, mikoron úket el plantalandom valoban ezőn ez főldőn az en tellyes ſivemből es tellyes lelkemből. *Et* 33. 10,11,20,21. Ekkepen ſol az IEHOVAH: Megh hallattatik it ez helyen örömnek es vigaſagnak ſava, az vő legennek es az mőny aſſonnak ſava, azoknak ſavok az kik azt mondgyak: Vallaſt tegyetők az ſeregőknek Uranak az Iehovanak: Mert igen jo az Iehovah Iſten, es örökke valo az ű irgalmaſſaga, es ezők teſſnek vallaſt az Iehovanak hazaban, mikoron viſſa hozandom ez főldnek fogſagaban levő ſokaſagat mint annak előtte, azt mondgya az IEHOVAH: Igy ſol az IEHOVAH: Ha fől bonthattyatok az en frigyemet, mellyet kőtőtte az nappal es az etzakaval, hogy ne legyen ſe nappal ſe ejel az ő idejekoran, męg az az en frigyőm-is fől bomolhat az mellyet kőtőttem az en ſolgammal az Dividdal, hoģ nem leſſen ű neki az ő ſekiben uralkodo fia, es az Levita Papokkal az en ſolgaimmal. *Matt.* 19.17. Az Chriſtus penig monda neki: Miert mondaſ engem jonak, nincsen tőb jo az egy Iſtentűl meg valva. *Rom.* 3. 3, 4. Mit nyertenek ez dologgal, ha nemellyek ű kőzzűlők hitetlenek voltanak? Nemde azoknak hitetlenſegűk az Iſtennek hivſeges igeretit erőtlenne teſſie? Tavúl legyen az. Sőt legyen az Iſten igaz, minden ember penig hazug, mikepen meg vagyon irvan: Hogy igaznak itelteſſel az te beſſedidben, es győződelmet vegy, mikoron te iteltetől. *Et* 11.23,24. Laſd meg ezokaert az Iſtennek jo voltat es kemeny voltat, azokhoz kemeny voltat az kik el eſtenek, te hozzad penig jo voltat ha meg maradz az joſagban. Mert te-is kűlőmben cselekődven ki vagattatol. De azokis ha meg nem maradnak az ő hitetlenſegőkben, iſmeglen be fognak oltattatni. Mert az Iſten uyjonnan be olthattya azokat. 2. *Timoth.* 2. 19. Mind az altal az Iſtennek ep fundamentoma erőſſen meg al, mellyen ez pecset vagyon. Tudgya az UR Iſten kik legyenek az ővei. Es, Tavozzek el az hamiſſagtul minden az ki az Chriſtus nevet nevezi. c *Pſal.* 17. 8. Meg telik Uram az en ſajam az te dicseretőddel, minden napon az te nagyſagos cselekedetiddel. *Et* 115. 1. Nem nekűnk Uram, nem nekűnk, hanem az te nevednek ad az dicsiretőt, az te irgalmaſſagodert, es az te igazſagodert.

KER-

CXXIII. KERDES. Dom: 48.

Mellik az masodik keres?

Iűjön el az te orßagod, az az, ugy biry es ugy igazgas minket az te igeddel es ß. Lelkődel, hogy te neked naprol napra mind inkab inkab engedhessünk. [a] Tarts meg es öregbitsed az te Anyaßent-egyhazadat, [b] ronts el az ördögnek cselekődetit, es minden hatalmasßagot, mely te fölseged ellen föl fuvalkodvan törekődik. Tegy hejaban valokva minden tanatskozasokat, mellyek az te ßent iged ellen lessenek, [c] miglen oßtan tellyesseggel es voltakepen orßaglaß, [d] mikoron mindenekben minden lessen.

[a] *Matt. 6. 33.* Kereßetők elől őr az Istennek orßagat es annak igazßagat, es mind ezők meg adattatnak tinektek. *Pßal. 119. 5.* Vayha az en utaim meg erősittetnenek te túled, hogy meg őriznem az te vegezesidet, mert akkor meg nem ßegyenúlnék, mikor minden te parancsolatidra neznék. *Pßalm. 143. 10.* Tanits meg engemet hogy az te akaratod ßerint cselekedgyem, mert te vagy az en Istenem az te jo Lelkőd vezerellyön engemet az igaz uton. [b] *Pßal. 51.* Iol tegy Uram az te jo voltodbol az Sionnal, es eppits megh Ieruſalemnek kú falait. *Et Pßal. 122. 6, 7.* Kerjetők Ieruſalemnek bekeßegőt, es hogy jol legyen azoknak dolgok az kik útet ßeretik. Legyen bekeßeg az te kú falaidon belől, es bodogßag az te palotaidban.

[c] *1. Ioan. 3. 8.* Ezert jelentetőt megh az Istennek Fia, hogy el rontßa az ördögnek cselekődetit. *Rom. 16. 20.* Az bekeßegnek Istene penig meg rontja az Satant az ti labatok alat hamar. [d] *Apoc. 22. 17, 20.* Es az Lelők, es az mőny aßßony mondának: Iúvel. Es az ki hallya, mondgya, Iúvel. Es az ßomjuhozo jújön el, es az ki akarja vegye el az eletnek vizet ingyen. Az mondgya ezt: az ki ezekről tanubizonßagot teßen. Bizony hamar el jővők. Amen. Ugy jővel Uram Iesus. *Rom. 8. 22. 23.* Mert tudgyuk hogy minden teremtőt allat mi velünk egyetemben fohaßkodik, es eggyűt ßúlesnek faydalmat ßenvedi mind ezideiglen. Nem csak azok peniglen, de meg mi is, az kik az Lelőknek első sengejet vőttük, mi-is mi magunkban fohaßkodunk az fiuva valo fogadaßt varvan amaz mi teßtünknek valtßagat. [e] *1. Corinth. 15. 28.* Minek utanna, penig ű alaja vettetnek mindenek, akkoron az fiu-is alaja vettetik annak, az ki ű alaja vetőt mindeneket, hogy az Isten legyen mindenek mindenekben.

CXXIIII. KERDES. Dom: 49.

Mellik az harmadik keres?

Legyen az te akaratod, mikepen mennyegben, azonkepen ez földön-is, az az, Adgyad, hogy mi is minden emberek az minnön akaratunkat hatra hagyvan, [a] az te akaratodnak, mely csak egyedül szent, kesen es minden zugolodas nelkül engedgyünk, [b] es igy mindenikünk az mi nekünk parancsoltatott dologbã vigan es hiven el jarjunk, [c] mikepen az Angyalok cseleködnek mennyegben. [d]

[a] *Matth. 16. 24.* Akkoron monda Iesus az ú tanitvaninak: Az ki akar en utanam jüni, tagadgya meg ünnön magat, es vegye föl az ű keresztet, es kövessön engemet. *Tit. 2. 11,12.* Mert megh jelent az Istennek amaz idvözitö kegyelme minden embereknek tanitvan minket, hogy minden Istentelenseget es ez vilagi kivansagokat megtagadvan, mertekletellen, igazan es szentül ellyünk ez jelen valo vilagon. [b] *Luc. 22,42.* Attyam ha akarod tavoztasd el ezt ez pohart en tülem, mind az altal nem az en akaratom de legyen az te akaratod. [c] *1 Corint. 7.24.* Minden az miben hivattatot attyamfiai, abban maradgyon az Istennel. [d] *Psalm. 103. 20,21,22.* Aldgyatok az Urat minden ű Angyali, kik nagy erövel hatalmasok leven be tellyesititök az ű parancsolatit, es halgattyatok az ű beszedenek szavat. Aldgyatok az Urat minden ű sereghi, kik miert hogy ű neki szolgai vattok, az ű akarattyat teszitök. Aldgyatok az Urat minden ű alkotmanyi az ű birodalmanak minden helyein. En Lelköm aldgyad az URAT.

Dom: 50.

CXXV. KERDES.

Mellik az negyedik keres?

Az mi minden napi kenyerünket add megh mi nekünk ma, az az, adgy megh mi nekünk mindeneket, mellyek ez eletnek taplalasara szükségösök, [a] hogy azok altal teged ismerjünk eggyetlen egy küt fünek lenni, kiből minden jok szarmaznak, [b] es vegyük es ünkbe, hogy ha te meg nem aldas, minden mi gondviselesünk es

[a] *Psalm. 104. 27, 28.* Mind ezök te benned biznak, hogy eledelt adgy ű nekik alkolmas idöben, es azt az mit te adz ű nekik el vesik, es az te kezedet mikoron meg nyitod meg elegössnek a te ajandekiddal. *Et 145. 14,15.* Mindeneknek szemei te reád neznek UR Isten, es te adz ű nekik eledelt alkolmatos idöben: Megh nyitod UR ISTEN az te szent kezeidet, es minden lelkös allatoknak be töltöd az ű kivansagat. *Matth. 6. 25,26.* Ezokaert mondom ti nektek:

sorgalmatosságunk, sőt meg az te ajandekid-is nekünk serencsetlenek es vesedelmesek lesznek. [a] Azokaert adgyad hogy az mi bizodalmunkat minden teremtőt allatoktul el forditvan csak egyedül te magadban helyhöztesük. [b]

Ne legyetők sorgalmatossak az ti eletőtőkről, mit egyetek es mit igyatok, sem az ti testetőkről mivel ruhaztassatok. Nemde az Lelők bőcsületősbe az eledelnel es az test à ruhazatnal? Tekintsetők meg az eghi madarakat. Mert ők sem vetnek sem aratnak, sem csűrőkben nem gyűjtenek, es amaz ti mennyei Attyatok el taplallya őket. Nemde ti sokkal jobbak vattoke azoknal? [b] *Act.* 17.27,28. Hogy az Istent meg keresnek, hogy ha vala-mikepen meg tapasztalvan meg talalnak őtet. Sollehet bizonyara eggyünktül-is nincsen igen messze. Mert ő altala elünk es mozgunk es vagyunk. Mikepen nemellyek az ti Poetaitok kőzzül is mondottak. Mert ennek nemzeti-is vagyunk. *Actor.* 14. 17. Sollehet ő magarol bizonsagot tőt jo-tetelivel, advan mi nekünk az eghből esőket, es bú gyümőlcs termo időket, be tellyesitven eledellel es vigasagal az mi sziveinket. [c] 1. *Cor.* 15. 58. Annak-okaert en szerelmes attyamfiai erősek legyetők, alhatatosok es ki mozdithatatlanok az Urnak dolgaban, mindenkoron bevőlkődven, holot tudgyatok hogy az ti munkatok nem hasontalan az Urban. *Deut.* 8 3. Ezokaert tegedet meg nyomoritot, es ehőznőd hagyot te neked, es az utan taplalt teged Mannaval, mellyet sem te sem az te attyaid nem tuttanak, hogy tudnia illik, meg ismertetne te veled, hogy nem csak kenyerrel él az ember, de mindennel valami szarmazik az Urnak szajabol él az ember. *Psal.* 37. 16, 17, 37. Az igaz embernek keves jossaga job az kevely Istentelenőknek sok kazdagsagoknal. Mert az Istentelenőknek hatalmok meg rontatik, az igazakat penig az UR ISTEN meg erősiti. [d] *Psalm.* 55. 23. Hadd az Urra ember minden gondodat, es ő tegedet el tart, es nem engedi hogy az igaz soha el essek. *Et* 62. 11. Ne vessetők remensegtőket az bossusag tetelben es az ragadomanyban. Ne adgyatok magatokat az húsagra, ha az kazdagsag bevőlkődik nalatok, szivetőket rea ne vessetők.

CXXVI. KERDES.

Dom: 51.

Mellik az ötődik keres?

Bocsasd meg nekünk az mi buneinket, mikepen mi-is meg bocsatunk az mi ellenünk vetőtteknek, az az, Mi nekünk

[a] *Psalm.* 51. 1,2,3. Könyőrüly URAM ISTEN en raytam à te jo voltodbol, es az te megh mondhatatlan nagy irgalmassagid szerint tőről el minden vetkeimet. Mos meg engemet

nyavalyas bűnöſöknek minden mi bűneinket, es még amaz romlot termeſetőt-is, avagy az bűnre valo haylandoſagot, mely még moſtan-is bennünk vagyon, az Chriſtuſnak verejert bűnre ne tulaydonitſad. [a] Mint mi-is ez te mi hozzank valo jo kedvednek bizonſagat az mi ſivűnkben erőzzük. Mert mi magunkban ezt alhatoſſan el tőkellőttük, hogy valaki minket megh bantot, mindennek ſivűnk ſerint meg bocsaſſunk. [b]

felette igen az en alnokſagimbol, es az en bűnömből tiſztits meg engemet. Mert az en vetkeimet en jol iſmerőm es az en bűnőm ſűntelen előttem forog. *Et* 143. 2. Ne induly URAM pőrben az te ſolgaddal. Mert csak egy elő-is nem igazithattya magat te előtted. 1. *Ioan* 2. 1, 2. Szerelmes fiaim ezőket irom ti nektek, hogy ne vetkőzzetők, es ha valaki vetkőzendik ſoſollonk vagyon az Attyanal az igaz IESUS CHRISTUS, es ű engeſtelő aldozat az mi bűneinkert, nem csak az mienkert penig, de ez egeſz vilagejert-is. [b] *Matt.* 6. 14,15. Mert ha megbocsattyatok az embereknek az ű vetkőket, meg bocsattya ti nektekis amaz ti mennyei Attyatok, ha penig meg nem bocsattyatok az embereknek az ű vetkűket, az ti Attyatok ſem bocsattya meg az ti vetkőtőket.

CXXVII. KERDES.

Dom: 52.

Mellik az hatodik keres?

Ne vigy minket keſertetben, de ſabadits meg minket az gonoſtul, az az, miert hogy mi termeſet ſerint oly igen gyarlok es erőtlenők vagyunk, hogy még csak egy ſem pillantaſig ſem maradhatunk meg, [a] az mi nagy es artalmas ellenſegűnk penig az Satan, [b] ez vilag, [c] es az mi teſtűnk [d] minket ſűnetlen oſtromlanak. Te tarst meg minket es az te ſent Lelkődnek erejevel erőſits megh hogy ez lelki tuſakodaſ-

[a] *Ioan.* 15. 5. En nalam nelkűl ſemmit nem cselekődhettők. *Pſal.* 103. 14, 15, 16. Mert ű jol tudgya az mi nyomorult allapatunkat, meg emlekőzven arrol hogy mi porok vagyunk. Az embernek elete haſonlatos az fűhőz es ſinten ugy viragzik mint az mezei virag, kin mikoron az ſel altal megyen le hul, le verettetik es az emberek csak az helyet ſem iſmerik megh annak. [b] 1. *Petr.* 5. 8 Iozanok legyetek es vigyazzatok mert az ti ellenſegtők az őrdőg mint az ſivo orozlan ideſtova jar kereſven kit be nyellyőn *Epheſ.* 6. 12. Mert nincsen mi nekűnk bay

ban megh ne győzetteſsünk,[e] de azoknak mind addig erőſſen ellenök allyunk, mig nem vegre az mi ellenſeginkön telyes diadalmat veßünk.[f]

bay vivaſunk az teſt es az vęr ellen de az főrtelmeſſegők ellen, az hatalmaſſagok ellen, ez vilagnak Urai ellen, kik ez vilagi ſötetſegökben uralkodnak, az lelki gonozſagok ellen kik az magaſſagokban forognak. [c] *Ioã.15.19.* Ha ez vilagbol volnatok ez vilag az ű tulaydonat ßeretne, miert penig hogy ez vilagbol nem vattok, de en ki valaztottalak titőket ez vilagbol ezokaert gyűlől titőket ez vilag. [d] *Rom.7.23.* De mas tőrvent latok az en tagaimban mely ellenkőzik az en elmemnek tőrvenyevel es mely foglyul ad engemet az bűnnek tőrvenyenek az mely az en tagaimban vagyon. *Galat.5.17.* Mert az teſt kivan az Lelek ellen, az Lelek penig az teſt ellen, ezők peniglen ellenkőznek ůnnön kőztők hogy az mellyeket nem akarnatok azokat cselekődgyetők. [e] *Matth.26.41.* Az Lelek keß az kinra de az teſt igen erőtelen. *Marc.13.33.* Meg oyjatok magatokat vigyazzatok es imadkozzatok, mert nem tudgyatok mikor leßen az az ůdő. [f] *1.Theſſal.3.13.* Hogy az ti fegyhetetlen ßűveitőket meg erősitſe az artatlanſagban es ßentſeges eletben az mi Iſtenünk es attyank előt az mi Urunk IESUS Chriſtuſnak minden ű ßentivel valo el jűvefere. *1.Theſſal.5.23,24.* Az bekeſegnek Iſtene pediglen egeßßen megh ßentellyen titőket es az ti tellyes lelkőtők elettők es teſtetők fegyhetetlenűl az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak el jűvetelire meg tartaſſanak. Hiv az az ki el hivot titőket az ki azt meg-is cselekődi.

CXXVIII. KERDES.

Minemű igekkel rekeztőd be az te imadſagodat?

Mert tied az orßag, es az hatalom, es az dicsőſeg mind örökke. Az az, mind ezőket azert kerjűk te tűled, mert mivel hogy mi Kiralyunk es mindenhato vagy, mi nekűnk mindent meg akarz adni s-meg-is adhatz,[a] es ezőket ezokaert kerjűk hogy ezők altal nem

[a] *Rom.10.11,12.* Mert azt mondgya az Iras: Minden az ki hißen ű benne megh nem ßegyenűl, mert nincsen kűlőmbſege az Sidonak, es az Gőrőgnek, mert ugyan azon mindeneknek Ura, gazdag leven mindenekhőz az kik űtet ſegitſegűl hijak. *2.Petr.2.9.* Tudgya az UR az hiveket az keſertetből ki ßabaditani, az hamiſsakat penig az iteletnek napjara tartani, hogy megh bűntetteſſenek. [b] *Ioan.14.13.* Es valamit

mi reank, de az te ſent nevedre terjen minden dicsőſeg, b

lamit kerendőtők az en nevemben azt meg cselekődőm hogy az Attya dicsőiteſſek az Fiuban. *Pſal.* 115. 1. Nem mi nekünk URAM nem mi nekünk, de az te nevednek adgyad az dicsőſeget, az te irgalmaſſagodert es az te igazſagodert. *Ierem.* 33. 8, 9. Meg tiſztitom úket minden ű alnokſagokbol az mellyel vetkőztenek en ellenem, es kedvezők minden ű gonozſagoknak mellyekkel en ellenem vetkeztenek es csalardul en túlem el ſakattanak, es ennekem leſen nevemre, őrőmemre, dicseretemre es dicsőſegemre, ez földnek minden nemzetſegi elől, valamellyek megh hallyak mind azt az jot az mellyel en úket meg latogatom. Mert reſketnek es almelkodnak mind azon az jon es bekeſegőn, mellyeket en ſerzők ű neki.

CXXIX. KERDES.

Mit erteſ ez reſetsken, Amen?

Ez reſetske azt bizonittya megh hogy ez dolog altalan fogvan es tőkelleteſſen ugy megh leſen az mint kerőm. Mert az en könyőrgeſőm ſokkal bizonyosban meg halgattatot Iſtentől, hogy nem mint az en ſivemben erzenem es kevanni tudnam.

1. *Corinth.* 1. 20. Mert az Iſtennek valamenyi igereti vadnak ű benne mind ugy es Amen, az az, bizonyoſok, valoſagoſok es tőkelletőſők az Iſtennek tiſteſſegere es dicsőſegere mi altalunk. 2. *Timoth.* 2. 13. Ha hitetlenek vagyunk ű mind az altal hiv leſen, vagy, az ű hivſegebe meg marad, ű magat meg nem tagadhattya.

Csak az egy mindenhato jo tevő es őrőkke valo Iſtennek legyen dicseret, tiſteſſeg es dicsőſeg, mind őrőkkőn őrőke, Amen.

EGYNEHANY SZEP ES EMLEKŐ ZETRE MELTO SZENT IRASBELI SENTENtiak, mellyek minden rendben es hivatalban levő emberecket tiſtőkre emlekőztetnek.

Az egyhazi ſolgaknak Püſpőkőknek es Prædikatoroknak mineműveknek kellyen lenni.

Szükſeg annak-okaert az Püſpőknek fegyhetetlennek lenni, egy feleſegű firfiunak, vigyazonak, jozannak, megh ekőſitettetnek, gazdalkonak, az tanitaſra alkolmatoſnak, nem reſegőſnek, nem verekődőnek, nem nyereſegnek undokul valo kivanojanak, hanem mertekletőſnek, idegőnnek az harczolaſtul, idegőnnek az főſvenſegtűl, ki az ű tulaydon hazat jol tudgya birni, ki az ű magzatit engedelemben tartoztaſſa minden tiſtőſſeggel egybe, ki ne legyen uyjonnan plantaltatot (az tudomanba) hogy valami modon fől fuvalkodvan az ördőggel egy karhozatban ne eſſek. 1. *Timoth.* 3. *Tit.* 1.

Az halgatok mivel tartozzanak az ű Püſpőkőknek es tanitojoknak?

Az ſz rendelte azoknak az kik az Evangeliomot prædikallyak hogy az Evangeliombol ellyenek. Az ollyan ember az ki tanittatik az Evangeliom tudomanyara kőzőllye minden javait azzal az ki útet tanittya. Engedgyetők az ti előttetők jaroknak mert vigyaznak űk az ti lelkeitőkert ugy mint ſam-adok, hogy őrőmmel cſelekődgyek azt es nem banattal: Mert az ti nektők nem haſznal. 1. *Corint.* 9. *Galat.* 6. *Hebr.* 13.

Az fejedelmekről?

Minden Lelek à felſő hatalmaſſagnak engedelmes legyen, mert nincsen hatalmaſſag hanem Iſtentűl, es az minemű hatalmaſſagok vadnak Iſtentűl rendeltettek. Azert valaki ellene tamad az hatalmaſſagnak az Iſten rendeleſenek tamad ellene. Az kik penig ellene tamadnak ű magok bűnteteſt főrőznek magoknak. Mert nem ok nelkűl viſeli az fegyvert. Mert Iſten ſolgaja, Iſten bozzujanak meg allo-ja azon az ki gonozt cſelekődendik. *Rom.* 13.

Az jobbagyok mivel tartozzanak az fejedelmeknek.

Matth. 22. Adgyatok meg az mellyek az Csaßare az Csaßarnak. Minden Le-
Rom. 13. lek à felſő hatalmaſſagnak engedelmes legyen. Annak-okaert ßükſeg engedni, nem csak az boßßu allaſtul valo felelemnek okaert, hanem az lelki iſmeretert-is. Mert azert fizettők adot-is: Mert mivel hogy Iſtennek ßolgai kik az Iſteni ßolgalatban foglalatoſok. Adgyatok meg azert mindeneknek az mivel tartoztok az kinek adoval, adot, az kinek vammal, vamot, az kinek felelemmel felelmet, az kinek tißteſ-
1. Timoth. 2. ſeggel tizteſſeget: Intelek mindeneknek előtte, hogy legyenek kő-
Tit. 3. nyörgeſők, kereſők, imadkozaſok hala-adaſok, minden emberekert.
1. Petr. 2. Az Kiralyokert es minden meltoſagban helyheztettekert: hogy csendez es nyugodalmas elettel ellyünk minden Iſteni felelemmel es tißeſſeggel. Annak-okaert engedelmeſők legyetők minden emberi rendeleſnek az Urert: Akar Kiralynak ugy mint felső meltoſagban helyheztetőtnek akar tißtartoknak, ugy mint kik attul bocsattatnak.

Az hazaſſagban levő firfiaknak minemüveknek kellyen lenni?

1. Petr. 3. Ti-is firfiak haſonlataskepen eggyűt ellyetők az ti feleſegtőkkel, mint illik ertelmes emberekhőz, az aßßonyiallati nemnek, ugy mint erőtelenb edennek meg advan tißtőſſeget, mivel hogy mind eggyűt azokkal őrőkőſi-is vattok az eletnek kegyelmeben: hogy az ti imat-
Coloſſ. 3. kozaſtok meg ne bantaſſek. Firfiak ßereſſetők az ti feleſegtőket es űket meg ne keſergeſſetők, ne legyetők azok ellen merges kedűvek.

Az aßßonyiallatok mivel tartozzanak az ű ferjőknek.

1. Petr. 3. Haſonlatoskepen ti-is aßßonyiallatok engedelmeſők legyetők, az ti tulaydon ferjetőknek, ugy mint az Urnak, mikepen az Sara-is engedet az Abrahamnak űtet Uranak nevezven, mely Saranak ti leanyi lőttetők mikoron jot cselekőztők, ha ſemmi felelem nem rettegtet-is titőket.

Szülőknek tißtők.

Epheſ. 6. Ti Attyak ne ingyerlyetők haragra az ti magzatitokat, hanem nevellyetők űket az tudomanyban es az Urnak beßedinek inteſibe (az Urnak fenyekeben es inteſeben.)

Magza-

Magzatoknak tiſtök.

Magzatok engedelmeſök legyetök az Urban az ti ſüleitöknek, mert ez az igaz. Tiſtöllyed az te attyadat es az te anyadat (mely elſö parancsolat az igerettel egyetemben. Hogy jol legyen te neked dolgod es hozzu eletú legy ez földön. *Epheſ. 6.*

Szolgaknak ſzolgaloknak bereſöknek es egyeb fele munkaſoknak tiſtök.

Ti ſolgak engedelmeſök legyetök azoknak az kik nektek Uraitok teſt ſerint felelemmel es rettegeſſel, ſivetöknek egyigyúſegevel, mint az Chriſtuſnak? Nem ſöm elöt ſolgalvan mint az kik embereknek akarnak kedvesködni, hanem mint Chriſtus ſolgai ſivetök ſerint cselekedven az Urnak akarattyat, jo akarattal ſolgalvan az Urnak es nem embereknek. Tudvan azt hogy mindenitök az mi jot cseleködendik jutalmat veſi az Iſtentúl, akar ſolga legyen akar ſabados. *Epheſ. 6.*

Hazbeli gazdaknak es gazdaſſonyoknak tiſtök.

Ti is Urak ugyan azonokat cseleködgyetök ú velek, el hagyvan az fenyögeteſöket, tudvan hogy az ti Uratok-is menyben vagyon, es hogy nincsen annal ſemely valogatas. *Epheſ. 6.*

Iffiaknak tiſtök.

Haſonlatoskepen ti iffiak engedelmeſök legyetök az veneknek, ugy hogy, viſontag mindnyajan eggyitök az maſtoknak engedgyen. Alazatoſſaggal eköſſek legyetök belſökepen: mert az Iſten az kevelyöknek ellenek ál, az alazatoſſoknak adgya penig az ú kegyelmet. Alazzatok meg azert magatokat az Iſtennek hatalmas kezei ala. *1. Petr. 5.*

Özvegyöknek tiſtök.

Az ki valoban özvegy es az ki egyedúl hagjattatot remenl az Ur Iſtenben es foglalatos eyjel es nappal az kereſökben es imatkozaſokban. Az ki penig az teſti gyönyörúſegnek adta magat elven meg holt. *1. Timot. 2.*

Közönſegeſſen mindeneknek tiſtök.

Szereſſed az te felebaratodat mint tönnön magadat, es ez beſedben ſumma ſerint minden parancsolatok be foglaltattanak. Mindeneknek elötte legyenek könyörgeſök, kereſök, imadkozaſok, halaadaſok minden emberekert. *Rom. 13. 1. Timot. 2.*

Imad-

Imadſag.

VR Iſten mi mennyei ſzerelmes ſzent Atya gűnk te ſzent
fölſegednek es kerűnk tegedet hogy kőnyő tunk es az mi
maradekinkon ; Ne had Uram az te őrőkſeged ſzent Fiadnak
dragalatos verevel meg valtottal orſzagunkban el puſtulni, ne jutaſd az
előbbeni ſőtetſegre, ne fosd megh az te ſzent igednek vilagoſagatul, ſe
ne engedgyed hogy az te őrőkſeged az Pogan nemzetſegnek biraſara
juſſon. Mivel hogy penig vetkeztűnk Uram te ellened, haragſol te mi
rejank az mi bűneinkert ; de emlekezzel meg az te irgalmaſſagodrol, ke-
gyelmeſſegedről es kőnyőrűly raytunk, bocsaſd megh bűneinket, kön-
nyebits meg raytunk oſtoridat. Terits meg minket Uram Iſten te hoz-
zad hog mi-is te hozzad meg terheſsűnk es fiui engedelmeſſeggel te ne-
ked engedheſsűnk, ſolgalhaſſunk. Tarts meg Uram Iſten az te igaz iſme
retődben, az igaz hitben, élő remenſegben es egy mashoz valo attyafiui
ſzeretetben. Adgy Uram Iſten teſtűnknek taplalaſara valo kenyeret es
eletet hazunkban. Adgyad az bekeſseges tűreſnek lelket ſzivűnkben,
hogy minden nyavalyat, nyomoruſagot bekeſseges tűreſsel megh ſzen-
vedheſsűnk, es minden te oſtoridat mindenkoron jo vegre magyaraz-
haſsuk, es mind ezekből ki ſzabadulvan az te ſzent orſzagodban altal jut-
haſsunk, ahonlot tegedet Sz. Fiaddal es ſzent Lelkeddel egyetemben tis-
tőlheſsűnk, dicsirheſsűnk es magaſztalhaſsunk mind őrőkkőn őrőkke,
Amen.

Reggeli Imadſag.

VR Iſten, en Iſtenem, en Attyam es idvőzitőm ki az te nagy irgalmaſ-
ſagodbol engemet ez eyel minden veſzedelemtűl meg otalmazvan
ez mai napra juttattal, kerlek adgyad hogy ezt ez napot mindeneſtűl
fogva csak az te ſzentſeges nevednek tiſztőletiben mulathaſſam el, ſem-
mit ne gondollyak, ne ſollyak, ne cselekedgyem ki te neked ellened
lenne, hanem minden gondolatim, beſzedim, cselekedetiben, csak az
te nevednek tiſzteſſegere es az en Attyamfianak eppűletire legyenek.
Tovabba az te ſzent Lelkeddel vilagoſits megh az en lőtet es homalyos
elmemet hogy ſzent igedet ertheſſem es tanulhaſſam, az te igazſagod-
nak utan jarhaſſak. Minden bodogſagomat egyedűl, csak te túled var-
haſſam es remelheſſem. Adgyad ezeknek felőtte, hogy mikor ez vilaghi
eletemnek kereſeſeben munkalkoſsom, azonkőzben az mennyei bodog
eletre igyekőzheſſem mellyet igertel az te fiaidnak. Otalmaz megh en-
gemet az őrdőgtűl es ű neki minden keſertetitűl hogy az te Iſteni ſegit-
ſegőd alat, holtiglan az te jo kedvedben meg maradhaſſak. Feletkőz-
zel el az en bűneimrűl es az te veghetetlen irgalmaſſagodbol bocsaſd
meg

meg ennekem azokat. Az en Uramnak az Iesus Christusnak te szerete szent Fiadnak eruemejert, Amen.

Estveli imadsag.

HAlat adunk te neked mi mennyei szerelmes Szent Attyank, hogy minket ez mai napon minden veszedelemtúl meg őriztel es meg oltalmaztal: Kerünk is tegedet hogy valamit ma te ellened cselekőttünk az emberi gyarlosagnak miatta, nem engedven az te szentseges parancsolatidnak, azt mi nekünk kegyelmessen meg bocsassad, es soha arrol megh ne emlekőzzel, ez eyel is peniglen minden veszedelemtúl es az őrdőgnek minden alnoksagitul minket otalmaz meg Iesus Christusnak az te Szent Fiadnak altala, Amen.

Aztal aldas.

Mindeneknek szemei te read neznek Ur Isten es te adz azoknak el dett, alkolmatos időben meg nyitod az te kezeidet es be tőltez minden elő allatokat az te aldasoddal.

MIndenhato jo tevő kegyelmes UR Isten ki az te veghetetlen jo voltodbol mindeneket semmiből teremtettel, es az teremtet allatokat az te Isteni hatalmadbol birod es igazgatod, tartod es taplalod, ki az Israel fiait az puztaban Mannaval mennyei kenyerrel negyven esztendeig el tartottad. Aldgy meg minket nyavallyas bolgaidat, az te attyai aldomasoddal es ezőket ez te ajandekidat szenteld meg, hogy az te ajandekiddal jossanon es szentúl elhessünk, es tegedet ezekből Mi Attyanknak es minden jonak kut fejenek ismerhessünk. Adgyad tovabba hogy ez testi jokkal elven mindenkoron oly indulattal lehessünk hogy fúkepen amaz mennyei es lelki kenyeret kereshessük, mellyel az mi lelkünk taplaltassék az őrők eletre, az mely őrők eletőt az UR IESUS CHRISTUS az ű dragalatos verevel kesitőt mi nekünk. Mi Attyank, &c.

Christus parancsolattya Luc. 21. Meg otalmazzatok magatokat, hogy vala-mikor meg ne nehezödgyenek az ti szivetök tobzodasnak, reszegsegnek, es ez vilaghi szorgalmatossagoknak miatta es hirtelen reatok jüjön az az nap mint egy tör.

Etel utan valo hala-adas.

Az UR parancsolattya Deut. 8. Mikoron ejendel es meg elegedendől

hatra ne veſſed.

VR Isten mi mennyei ſzerelmes ſzent Attyank, halakat adunk te ſzent fölſegödnek az te nagy es veghetetlen ſok jo tetemenidert kikkel minket nyavalyas bűnös fiaidat nagy irgalmaſſagodbol minden ſömpillantasban meg latogatz, hogy ez mi halando teſtünkben taplalz bennünket es mindeneket meg adz valamellyek az mi teſtünknek taplalaſara ſükſegeſök, kivaltkepen penig hogy te minket az Evangeliomnak tudomanya altal az örök eletnek remenſegere uyjonnan ſültel. Kerünkis tegedet irgalmas Isten mi kegyelmes Attyank ne engedgyed hogy az mi ſziveink ez el mulando es földi dolgokhoz ragazkodgyanak, hanem görjezd föl elmenket az mennyei dolgokrol valo gondolkodaſra es az te ſzent orſagodnak kereſeſere, honnan à mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak dicsöſeges el jüveſet varjuk mi utolſo meg ſzabadulaſunkra.

Mi Attyank, &c

VEGE.

M. ACADEMIA KÖNYVTÁRA

hatra ne vessed.

VR Isten mi mennyei szerelmes szent Attyank, halakat adunk te szent fölségödnek az te nagy es veghetetlen sok jo tetemenidert kikkel minket nyavalyas bűnös fiaidat nagy irgalmassagodbol minden szömpillantasban meg latogatz, hogy ez mi halando testünkben taplalz bennünket es mindeneket meg adz valamellyek az mi testünknek taplalasara szükségesök, kivaltkepen penig hogy te minket az Evangeliomnak tudomanya altal az örök eletnek remenségere uyjonnan szültel. Kerünkis tegedet irgalmas Isten mi kegyelmes Attyank ne engedgyed hogy az mi szíveink ez el mulando es földi dolgokhoz ragazkodgyanak, hanem gőrjezd föl elmenket az mennyei dolgokrol valo gondolkodasra es az te szent orszagodnak kereséséré, honnan à mi Urunk Iesus Christusnak dicsőséges el jövését varjuk mi utolso meg szabadulasunkra.

Mi Attyank, &c

VEGE.

M. ACADEMIAI KÖNYVTÁRA

Inches
1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black